

วิวัฒนาการ และการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบย่าน และชุมชนเมืองตรัง

เมืองตรังเป็นเมืองหนึ่งที่มีการกล่าวถึงในประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเมืองนั้น หากได้มีการศึกษาถึงวิวัฒนาการชุมชนแล้ว จะทำให้เข้าใจถึงสภาพเมืองในอดีต - ปัจจุบันได้เด่นชัดยิ่งขึ้น อันจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด การศึกษาในบทนี้จะศึกษาโดยพิจารณาถึงการกำเนิดชุมชน และการตั้งถิ่นฐาน และปัจจัยแวดล้อมตั้งแต่ในระดับเมือง จนถึงระดับชุมชน โดยการศึกษาถึงวิวัฒนาการชุมชนนั้น จะมีการจัดแบ่งชุมชนออกเป็นยุคสมัย เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ

4.1 กำเนิดชุมชน และการตั้งถิ่นฐาน

4.1.2 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

1. สมัยก่อนประวัติศาสตร์

มีหลักฐานชี้ให้เห็นว่ามีชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดตรังกระจายอยู่ไต่ป่าบนเทือกเขาบรรทัด ในเขตทุ่งนาชายเขาทุ่งราบริมแม่น้ำและบริเวณชายทะเล ชุมชนทั้งหมดนี้อาศัยอยู่ตามถ้ำต่าง ๆ ดังมีการขุดพบภาชนะดินเผา เครื่องมือล่าสัตว์ทำด้วยหิน เมล็ดพืช ลูกปัดเปลือกหอย กระดุกสัตว์ และโครงกระดูกมนุษย์ ที่แหล่งโบราณคดีถ้ำซาไกในเขตอำเภอปะเหลียน และในถ้ำอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำหน้าเขา อำเภอนาโยง ถ้ำเขาสามบาตร อำเภอเมือง พบภาพเขียนสีแดงรูปปลา หัวสัตว์ และภาพเขียนลายเส้นคล้ายลูกคลื่นที่เขาแบนะในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม อำเภอสิเกา

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทับเที่ยงก่อนประวัติศาสตร์ ย้อนกลับไปประมาณ 3,000- 5,000 ปีมาแล้วมีหลักฐานจากภาพเขียนสีที่เขาแบนะปลายหาดขวางกลางในอาณาเขตตรัง มีมนุษย์อาศัยอยู่ตามเขาถ้ำ มีโครงกระดูกมนุษย์โบราณที่ถ้ำซาไก สภาพพื้นที่ยังเป็นภูเขาลอนลูกฟูก หินปูน ไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัย จึงมีเพียงอาศัยในถ้ำ

แสดงภาพถ่ายเขาแบนะ ปลายหาดฉางหลาง อุทยานหาดเจ้าไหม อำเภอสิเกา

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

ตามลักษณะภูมิประเทศ เมืองตรังมีแม่น้ำไหลผ่านคือ แม่น้ำตรัง โดยมีห้วยไหลผ่านคือ คลองนางน้อย คลองน้ำเจ็ด คลองห้วยยาง คลองปอน การตั้งถิ่นฐานในยุคต่อมาจึงอาศัยแม่น้ำใน การทำเกษตรกรรม จึงมีชุมชนอาศัยอยู่ตามริมเขา แม่น้ำลำคลองมากกว่าพื้นที่ในอำเภอสิเกา

2. สมัยก่อนอาณาจักรศรีวิชัย (ก่อนพุทธศตวรรษที่ 12)

ถึงสมัยอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 12-15)

หนังสือจดหมายเหตุภูมิศาสตร์ของปโตเลมี ที่อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 7 - 8 กล่าวถึง เมืองชื่อตะโกลา ว่าเป็นเมืองท่าของสุวรรณภูมิ นักวิชาการบางคนเชื่อว่าเมืองตะโกลาหมายถึง เมืองตรัง ในสมัยศรีวิชัยตรังน่าจะเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญทางด้านการค้าและการเผยแผ่ พระพุทธศาสนานิกายมหายานหรือวัชรยาน จากดินแดนทางฝั่งทะเลตะวันตกไปยัง นครศรีธรรมราช ซึ่งอยู่ทางฝั่งทะเลตะวันออกด้านอ่าวไทย เนื่องจากมีการขุดพบโบราณวัตถุสมัย ศรีวิชัย อาทิ พระพิมพ์ดินดิบที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "พระผีทำ" เป็นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ที่วัดเขาขาว อำเภอห้วยยอด และที่ถ้ำต่าง ๆ หลายแห่งในอำเภอห้วยยอด และอำเภอห้วยยอด และอำเภอวังวิเศษ และพระพุทธรูปปางต่าง ๆ รวมทั้งรูปพระโพธิสัตว์ที่ถ้ำวัดศรีวิหาร และถ้ำเขา สาย อำเภอห้วยยอด

จากหลักฐานที่พบทำให้เมืองตรังเข้าสู่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ คือ พระพิมพ์ดินดิบ ร่องรอยของพุทธศาสนานิกายมหายานเป็นการเดินทางเข้าออกของชาวอินเดียในยุคแรกๆ ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 พบอยู่ในถ้ำริมแม่น้ำตรัง มีการสันนิษฐานว่าเกิดชุมชนอยู่ไม่ไกล แต่พบเพียงพระพิมพ์ หลักฐานการตั้งถิ่นฐานอื่นๆไม่พบจึงมีการสันนิษฐานว่าเมืองตรังมีแม่น้ำตรังเป็นท่าขึ้นเรือเพียงทางผ่านและแวะพักชั่วคราว

พระพิมพ์ดินดิบ

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

จากตำนานเมืองพัทลุงมีการกล่าวถึงตำนานนางเลือดขาวเดินทางจากพัทลุงไปลังกา โดยมาลงเรือที่ท่าเรือตรัง ในตอนกลับมีการเชิญพระพุทธรูปศิंहังค์มาและมีการสร้างวัดพระศรีสรรเพชญ์ พุทธรูปศิंहังค์ ในปัจจุบันอยู่อำเภอนาโยง ไกล่คลองนางน้อย ดังนั้นการสร้างวัดแสดงให้เห็นว่าเกิดชุมชนในเมืองนั้น

ตำนานเมืองนครซึ่งตรงกับเอกสารโบราณของอินเดีย กล่าวถึง การยกทัพของพระเจ้าจันทรภาณุ ทรงยกทัพเรือไปตามแม่น้ำตรัง ไปตีลังกา 2 ครั้ง แสดงให้เห็นว่า เมื่อ 700-800 ปี แม่น้ำตรังยังคงกว้างใหญ่และใช้เป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญของทั้งเจ้าเมืองและชุมชนตรัง

3. สมัยอาณาจักรนครศรีธรรมราช (พุทธศตวรรษที่ 17 - 19)(ร่วมสมัยกับสุโขทัย)

จากตำนาน โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดพบ ทำให้สรุปได้ว่าในสมัยอาณาจักรนครศรีธรรมราชตรังเป็นทั้งเมืองหน้าด่านของนครศรีธรรมราชและเมืองท่าที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ศาสนาพุทธจากชมพูทวีปมายังดินแดนสุวรรณภูมิ เช่นเดียวกับในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย

นอกจากนี้ยังพบหลักฐานอื่นๆ เช่น จารึกที่ถ้ำเขาสามบาตร อำเภอเมืองและจารึกบนเพดานปากถ้ำวัดเขาพระ อำเภอรัชฎา ซึ่งสันนิษฐานกันว่าน่าจะเป็นจารึกสมัยอยุธยา ตรารูปวงกลมที่ ถ้ำตรา อำเภอห้วยยอด ซึ่งสันนิษฐานกันว่าน่าจะเป็นตราแผ่นดินสมัยอยุธยาที่ใช้ประกาศพระราชอาณาเขต

4 สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310 - 2325)

หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2310 ตรังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนครศรีธรรมราช เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกทัพมาปราบนครศรีธรรมราชใน พ.ศ. 2312 เจ้านคร (หนู) พ่ายแพ้หนีไปปัตตานี ภายหลังยอมอ่อนน้อมจึงโปรดเกล้าฯ ให้เข้ารับราชการในกรุงธนบุรี แล้วทรงแต่งตั้งเจ้านราสุริยวงศ์เป็นเจ้าประเทศราชทำหน้าที่ปกครองนครศรีธรรมราชและหัวเมืองภาคใต้ทั้งหมด เมื่อเจ้านราสุริยวงศ์ถึงแก่พิราลัยใน พ.ศ. 2319 จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านคร (หนู) กลับไปปกครองนครศรีธรรมราชอีก แต่ให้แยกเมืองขึ้นอื่น ๆ ของนครศรีธรรมราชมาขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรี ยกเว้นเมืองตรังอันเป็นเมืองท่าฝั่งทะเลตะวันตกกับเมืองท่าทอง (ปัจจุบันคือ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ซึ่งเป็นเมืองท่าทางฝั่งทะเลตะวันออกเท่านั้นที่ยังคงขึ้นกับนครศรีธรรมราช

ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แบ่งตามที่ตั้งเมืองหลวง คือ สุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และ รัตนโกสินทร์ การประมวลจากตำนาน มีหลักฐานทางเอกสารที่พบเริ่มในสมัยอโยธยา

สมัยอโยธยา ตามหลักการปกครอง พบว่า นครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองเอก ปกครองเมือง ในภาคใต้ เมืองตรังเป็นเมืองหนึ่งที่เกิดขึ้นกับการปกครองของนครศรีธรรมราช มีการบันทึกในสมัย พระรามาธิบดีที่ 2 ถึงเรื่องการต้อนรับฝรั่งชาติโปรตุเกสเป็นชาติแรกในการขึ้นท่าเรือตรังเข้ามา ติดต่อกับอโยธยาในปี พ.ศ. 2054-2056 บทบาทเมืองตรังยังคงเป็นท่าเรือเมืองผ่าน

5 สมัยธนบุรี-รัตนโกสินทร์

พบว่า เมืองตรังยังคงมีฐานะเดิมคือ เป็นเมืองในปกครองของนครศรีธรรมราช เนื่องจาก ไม่พบหลักฐานเพิ่มเติม

6. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2325-2411)

สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ตรังยังคงเป็นเมืองสำคัญทั้งในฐานะเมืองท่าในการค้าขายกับ มลายูและอินเดีย และในฐานะเมืองหน้าด่าน มีคูต่อเรือ เป็นที่ประชุมทัพของเมืองใหญ่ทาง ตะวันตก 3 เมือง คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา มีกองทัพเรือไว้ป้องกันพม่าและดูแลหัว เมืองมลายู

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตรังขึ้นอยู่กับนครศรีธรรมราช มีเมืองสำคัญอยู่สองฟากแม่น้ำตรัง ได้แก่เมืองตรังซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกกับเมืองภูราทางฝั่ง ตะวันออก เจ้าเมืองตรังในสมัยนี้น่าจะเป็นพระยาตรัง (สีโหน หรือจัน) ซึ่งเป็นกวี ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปีใดไม่แน่ชัดจนถึง พ.ศ. 2330 ก็ถูกเรียกตัวเข้ากรุงเทพฯ เจ้าเมืองตรังคนต่อมาคือ พระ ภัคดีบริรักษ์ ได้กราบบังคมทูลขอให้รวมเมืองตรังกับเมืองภูราเข้าด้วยกัน เรียกชื่อว่า "ตรังภูรา" หรือ "ตรังคภูรา" ขณะนั้นมีโต๊ะบึงกะหวาหรือพระเพชรภัคดีศรีสมุทรสงคราม เป็นปลัดเมือง โต๊ะบึงกะหวาได้เป็นพระยาสิงบ ว่าราชการเมืองต่อจากพระภัคดีบริรักษ์ เมืองตรังย้ายไปอยู่ที่ เกาะสิงบในสมัยที่พระยาสิงบ (โต๊ะบึงกะหวา) เป็นเจ้าเมือง ใน พ.ศ. 2347 เกิดความขัดแย้ง

ระหว่างพระยาธิบดีกับเจ้าพระยานคร ๙ (พัฒน์) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองตรังไปขึ้นกับกรุงเทพฯ โดยตรงเป็นการชั่วคราว เมื่อพระยาธิบดีถึงแก่กรรมหลวงฤทธิสงครามว่าราชการเมืองตรังต่อมา แต่ไม่สันหัดในการบริหารบ้านเมือง ทางราชธานี จึงยกเมืองตรังให้ขึ้นต่อสงขลา ที่ตั้งเมืองอยู่ที่เกาะลิบง ตั้งแต่สมัยโต๊ะบึงกะหวา และให้ตรังมาขึ้นกับสงขลาหลังจากพระยาธิบดีถึงแก่อนิจกรรม

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมืองตรังกลับมาขึ้นตรงกับ นครศรีธรรมราชอีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. 2354 ทำเนียบราชการเมืองนครศรีธรรมราช กล่าวถึงหลวง อุไทยราชธานี เป็นผู้พยาบาลเมืองตรัง ถือศักดินา 1600 แสดงว่าเมืองตรังเป็นเมืองสำคัญ เพราะ เจ้าเมืองที่ถือศักดินา 1600 ของนครศรีธรรมราชขณะนั้น มีเฉพาะเมืองตรังกับเมืองท่าทองเท่านั้น ต่อมา พ.ศ. 2355 ในทำเนียบกรมการเมืองตรังของเก่า กล่าวถึงการจัดระเบียบเมืองตรังอีกครั้ง มีชื่อพระอุไทยราชธานีเป็นผู้ว่าราชการเมือง แต่จะอยู่ในตำแหน่งกี่ปีไม่แน่ชัด สินค้าสำคัญ มีช้าง และดีบุก การเก็บภาษีที่สำคัญอีกทางหนึ่งได้จากรงนกและปลิงทะเล พระอุไทยผู้นี้มีหลักฐานคำบอกเล่าจากชาวบ้านว่าเป็นผู้สร้างศาลหลักเมืองตรังที่ตำบลควนธานี พร้อม ๆ กันนี้ พระยานคร (น้อย) ก็จัดการเรื่องการค้าขายกับหัวเมืองมลายูและอินเดียผ่านทางท่าเรือเมืองตรัง เจ้าพระยานคร (น้อย) ผู้ครองนครศรีธรรมราชในสมัยก่อนนั้นได้ขอพระบรมราชานุญาตย้ายที่ตั้งเมืองตรังไปที่ "ควนฝามี" และเปลี่ยนชื่อเป็น "ควนธานี" (ส่วนเมืองตรังภูราหรือตรังคภูราเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองตรัง) นอกจากนั้นยังเป็นผู้กำกับดูแลการบริหารราชการและการทำกินของราษฎรเป็นการพัฒนาเมืองตรังให้มั่นคงสมบูรณ์ขึ้น หลักฐานประการหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าเมืองตรังอยู่ในฐานะเมืองสำคัญคือทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2354 ระบุว่า "ผู้พยาบาลเมืองตรัง" ชื่อหลวงอุไทยราชธานี ถือศักดินาถึง 1600

พ.ศ. 2367 ผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่เกาะปีนัง ได้ส่งร้อยโท เจมส์ โลว์ เป็นทูตเดินทางมาเพื่อเจรจาความเมืองกับพระยานคร (น้อย) แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปเมืองนคร ๙ ฝ่ายพระยานคร ๙ ก็ไม่ได้ออกมาพบ เพียงแต่ส่งบุตรชาย (ซึ่งคงจะเป็นนายน้อยกลาง ภายหลังได้เป็นพระเสน่หามนตรี) ไปพบเจมส์ โลว์ ที่หมู่บ้านพระม่วงปากน้ำตรัง ขณะนี้เมืองตรังยังคงเป็นเมืองท่า

ค้าขายกับต่างประเทศ สินค้าออกมี ข้าว ดีบุก งาช้าง รัตนก ฯลฯ ทั้งยังเป็นอยู่ต่อเรือขนาดใหญ่ มีคนประจำทำงานต่อเรืออยู่ถึง 1,000 คน

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2381 ต้นกุ่มะหะหมัดสะอัด ต้นกุ่มะหะหมัดอาเกบ ซึ่งเป็นหลานเจ้าพระยาไทรบุรีร่วมกับหัวหน้ามหาดลี หัวหน้าแขกสลัดอยู่ที่เกาะยาวก่อการกบฏ ยกทัพเรือเข้าตีเมืองไทรบุรีได้แล้วยกมาตีเมืองตรัง พระสงครามวิริยิต เจ้าเมืองตรังต้านทานไม่อยู่ แต่ในที่สุดสงขลาและนครศรีธรรมราชสามารถปราบปรามลงได้ เหตุการณ์ครั้งนี้เรียกกันว่า "กบฏหัวหน้ามหาดลี" ผู้ที่ร่วมเดินทางมากับกลุ่มกบฏจำนวนหนึ่งได้ตั้งรกรากอยู่ ณ พื้นที่ซึ่งปัจจุบันเป็นบ้านฉางหลวง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตรังอยู่ในฐานะเมืองท่าค้าขายของนครศรีธรรมราช ไม่ได้เป็นเมืองอิสระ เพราะผู้ทำการค้าและเก็บภาษี คือเมืองนครฯ ยกเว้นครั้งที่พระยาสิงห์เป็นผู้ว่าราชการเมืองเท่านั้นที่ตรังได้เป็นอิสระปกครองตนเอง สามารถจัดการผลประโยชน์ทางการค้าส่งภาษีตรงต่อกรุงเทพฯ ได้เอง อีกฐานะหนึ่งของตรังคือเป็นเมืองหน้าด่านที่เป็นแหล่งรวมกำลังกองทัพเรือไว้ป้องกันศัตรูอันได้แก่ พม่า และคอยกำราบหัวเมืองมลายูที่มักจะทำเอาใจออกห่างอยู่เสมอ สภาพเหล่านี้สิ้นสุดลงเมื่อพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ส่วนหัวเมืองมลายูนั้นไทยได้ยุติการขยายอิทธิพลไปตั้งแต่ พ.ศ. 2369 หลังจากการทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษ เมื่อเจ้าพระยามนทรฯ (น้อย) ถึงแก่อสัญกรรมใน พ.ศ. 2382 เมืองตรังจึงคลายความสำคัญลง บทบาทของตรังในฐานะเมืองท่าลดลงหลังจากเจ้าพระยามนทรศรีธรรมราช (น้อย) ถึงแก่อสัญกรรมใน พ.ศ. 2382 เพราะทางเมืองนครศรีธรรมราชไม่สนใจติดต่อค้าขายผ่านเมืองตรังอีกต่อไป ทำให้บทบาทของตรังในฐานะเมืองหน้าด่านลดลงไปด้วย

ขณะที่เมืองระนอง ภูเก็ต พังงา ตะกั่วป่า มีความสำคัญมากขึ้นในฐานะเมืองดีบุกที่ทำรายได้ปีละมาก ๆ

7. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลางการปกครองหัวเมืองฝั่งตะวันตก และมณฑล ภูเก็ต รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2453)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกการบริหารราชการแบบ
จตุสดมภ์ และรวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้าเป็นมณฑล ตั้งอยู่ในมณฑลภูเก็ต มีเหตุการณ์กรรมกรจีน
ก่อความไม่สงบในหัวเมืองฝั่งตะวันตกอยู่เนือง ๆ ประกอบกับหัวเมืองเหล่านี้มีผลประโยชน์มาก
แต่เก็บภาษีได้ไม่เต็มที่ รัฐบาลจึงตั้งข้าหลวงมาประจำกำกับราชการและจัดเก็บภาษีอากร เมื่อ
พ.ศ. 2418 ข้าหลวงคนแรกคือ เจ้าหมื่นเสมอใจราช (ชื่น บุณนาค ต่อมาได้เป็นพระยามนตรีสุริ
ยวงศ์) เมื่อกรรมกรจีนก่อเหตุจลาจลครั้งใหญ่ในภูเก็ต พ.ศ. 2419 ต้องใช้กองกำลังจากกรุงเทพฯ
และเมืองใกล้เคียงมาช่วยปราบปรามจากเหตุการณ์จลาจล ทำให้จำเป็นต้องมีเมืองศูนย์กลางของ
ข้าหลวงใหญ่อีกแห่งหนึ่ง หากมีปัญหาก็ได้ระดมกำลังจากหัวเมืองต่าง ๆ ไปช่วยได้ทันที่
เมืองตั้งซึ่งเดิมขึ้นกับนครฯ จึงถูกจัดให้เป็นศูนย์กลางกำกับราชการของข้าหลวงฝ่ายตะวันตกแต่
นั้นมา เพราะเป็นเมืองทำใช้เป็นที่ระดมกำลังจากหัวเมืองต่าง ๆ มาช่วยได้โดยง่าย

ใน พ.ศ. 2421 สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุณนาค) อดีตผู้สำเร็จราชการ
แผ่นดิน เดินทางมาตรวจราชการหัวเมืองฝั่งตะวันตก เห็นว่าสภาพเมืองตั้งเหมาะแก่การ
เพาะปลูกและค้าขายจึงขอพระบรมราชานุญาตดำเนินการปรับปรุง การสร้างเมืองครั้งนี้ มีผลต่อ
ระบบการปกครองเมืองตั้งโดยตรง เพราะเมืองตั้งพ้นจากการกำกับของนครฯ ไปขึ้นตรงต่อ
กรุงเทพฯ มีการกำหนดเขตแดน และแยกเก็บภาษีอากรเป็นของตั้งโดยเฉพาะ ในระยะแรกสมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ เน้นการก่อสร้างสถานที่ราชการ โดยเฉพาะตึกศาลารัฐบาลหรือ Government
House ที่มีขนาดใหญ่โตมาก (ปัจจุบันยังมีซากอิฐเหลืออยู่) ทำให้เงินภาษีอากรที่ได้รับไม่
เพียงพอ ต้องยืมจากหัวเมืองใกล้เคียงมาสมทบ ต่อมาสมเด็จพระยาฯ จึงวางแนวทางส่งเสริม
เมืองตั้งให้เป็นเมืองท่าค้าขายขึ้นก่อน เพื่อจะได้เป็นทุนสำรองไว้ใช้จ่าย โดยให้พระยารัตนเศรษฐี
(คอซิมก๊อง ณ ระนอง) ผู้ว่าราชการเมืองระนอง มารักษาการในตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองตั้งอีก
ตำแหน่งหนึ่ง แต่ยังไม่ทันเป็นผล สมเด็จพระยาฯ ก็ถึงแก่พิลาลัยเสียก่อนใน พ.ศ.

การส่งเสริมเมืองตรังให้เป็นเมืองท่าค้าขาย ทำให้ตรังกลับเป็นเมืองท่าทางการค้าอีกครั้งหนึ่ง ตรังได้เปลี่ยนไปขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ มีพระยารัตนเศรษฐี (คอซิมก้อง ณ ระนอง) ผู้ว่าราชการเมืองระนอง มารักษาการในตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองตรังอีกตำแหน่งหนึ่ง มีหลักฐานบอกเล่าว่าพระยารัตนเศรษฐีส่งเสริมการปลูกอ้อยและทำโรงงานน้ำตาลทรายแดงเพื่อส่งขายมลายู มีร่องรอยโรงงานและลูกโมหีบอ้อยที่หมู่บ้านจ๊ะ ต่าบลกันตังได้ อำเภอกันตัง (ลูกโมหีบอ้อยจัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานพระยารัษฎาฯ) ที่ตำบลลำภูราก็มี แสดงว่าโรงงานทำน้ำตาลมีหลายแห่ง การส่งเสริมสินค้าออกคงจะมีหลายชนิด แต่เนื่องจากพระยารัตนเศรษฐีถนัดในเรื่องเหมืองแร่ดีบุก ซึ่งที่เมืองตรังไม่ได้มีปริมาณมากเหมือนที่ระนอง รวมทั้งต้องรับผิดชอบราชการถึง 2 เมือง ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ จึงลากลับไปประจำเมืองระนองแห่งเดียวใน พ.ศ. 2428 เมืองกลับมาอยู่ในกำกับของข้าหลวงหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตกอีก 2 สมัย จนถึง พ.ศ. 2431 พระยาตรังภูมาภิบาล (เอี่ยม ณ นคร) ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง

ใน พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จ ฯ เยือนตรังในระยะทางเสด็จประพาสแหลมมลายู ในการเสด็จประพาสครั้งนั้นทรงเห็นว่าตรังทรุดโทรมมาก เนื่องจากเจ้าเมืองคือ พระตรังภูมาภิบาล (เอี่ยม ณ นคร) ไม่มีความสามารถมากพอ ด้วยเหตุนี้จึงทรงแต่งตั้งพระอภัยมณี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้ว่าราชการเมืองกระมาเป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง (พ.ศ. 2433 - 2436) แทน และทรงเลื่อนบรรดาศักดิ์ ให้เป็นพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี

พระยารัษฎา ฯ สามารถแก้ไขปัญหาหลายอย่างให้สำเร็จลุล่วงได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องโจรผู้ร้าย ทั้งยังสร้างความเจริญให้แก่ตรังหลายด้าน ส่งเสริมให้ราษฎรปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงไก่ เพื่อยังชีพและเป็นการค้า ส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ยางพารา จันท์เทศ กาแฟ ฯลฯ นอกเหนือจากพริกไทยที่ปลูกกันอยู่แต่เดิม และยังส่งเสริมให้ราษฎรทำนา จนมีที่นาเพิ่มมากขึ้นและส่งข้าวไปขายปีนังได้ เพื่อพัฒนาตรังให้เป็นเมืองท่าค้าขาย พระยารัษฎา ฯ ได้ขอพระบรมราชานุญาตย้ายที่ตั้งเมืองจากควนธานีไปที่กันตังเนื่องจากอยู่ใกล้ทะเลสะดวกต่อการขนส่งสินค้า

เมืองตรังสมัยตั้งเมืองที่กันตัง

เมื่อพระยารัษฎา ฯ มารับตำแหน่งใน พ.ศ.2433 ได้ดำเนินการพัฒนาเมืองตรังทุกด้าน โดยมีจุดมุ่งหมายจะทำให้เป็นเมืองท่าค้าขาย เริ่มจากการย้ายเมืองจากตำบลควนธานีไปตั้งที่ตำบลกันตัง และสร้างความเจริญแก่เมืองตรังอย่างมาก

การพัฒนาในสมัยพระยารัษฎา ฯ ที่จะนำไปสู่ความเป็นเมืองท่าค้าขายมีอยู่หลายด้าน เริ่มจากการแก้ปัญหาความไม่สงบเรื่องโจรผู้ร้าย และส่งเสริมอาชีพพื้นฐาน คือ การเกษตร เริ่มต้นจากเกษตรยังชีพในครัวเรือน และขยายเป็นเกษตรเพื่อการค้า โดยใช้กุศโลบายต่าง ๆ และระบบกลไกของรัฐ เช่น การยกเว้นเก็บภาษีอากร และเกณฑ์แรงงานแก่ผู้บุกเบิกทำนา จนสามารถส่งข้าวขาย ปีนังได้ ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ชาวตรังอดข้าวต้องซื้อจากปิ่นอยู่เสมอ การสร้างถนนและสะพานก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าในท้องถิ่น และส่งขายต่างประเทศทางท่าเรือกันตัง พระยารัษฎา ฯ ส่งเสริมบริษัทตัวแทนซื้อขายสินค้าที่ทำเรือกันตัง สินค้าสำคัญในสมัยนั้น ได้แก่ เบ็ด ไก่ สุกร โค กระบือ พริกไทย ข้าว ตับจาก ไม้เคี่ยม ไม้โปรง เป็นต้น การพัฒนาของพระยารัษฎา ฯ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสวนกลาง ที่รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูประบบราชการ และนำพาชาติเข้าสู่การพัฒนาให้เทียบทันอารยประเทศ การก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ที่กำหนดให้มีทางแยกจากทุ่งสงมุ่งสู่ท่าเรือกันตัง เริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2454 ส่วนในทางสายแยกตั้งแต่ทุ่งสงถึงกันตัง เปิดการโดยสารระหว่างกันตัง - ห้วยยอด วันที่ 1 เมษายน 2456 และต่อมา เปิดการโดยสารระหว่างห้วยยอดกับทุ่งสงในวันที่ 1 มกราคม 2456 (นับปีแบบเก่า ขึ้นศักราชใหม่เดือน เมษายน เดือนมกราคม เป็นเดือนที่ 10 ของปี) เส้นทางรถไฟนี้ส่งเสริมนโยบายเมืองท่าค้าขายของพระยารัษฎา ฯ ได้เป็นอย่างดี ตามนโยบายพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวส่งเสริมให้ตรังในสมัยนี้เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก นอกจากนี้พระยารัษฎา ฯ ยังได้มองการณ์ไกล ที่จะทำกันตังเป็นท่าเรือค้ากับต่างประเทศได้เต็มศักยภาพ โดยเสนอทางรัฐบาลจัดสร้างท่าเรือน้ำลึก แต่ไม่ได้รับการสนับสนุน

8. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนปลาย

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - ปัจจุบัน)

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พลโทพระยาสุรินทราชา (ม.ร.ว. สิริธิต์ สุทัศน์) สมุหเทศาภิบาลณฑลภูเก็ต เห็นว่าเมืองที่กั้นตั้งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสม เนื่องจากตอสนสงครามโลกครั้งที่ 1 เรือดำน้ำของเยอรมันชื่อเอ็มเดน ได้ลอยลำยิงถล่มปืนนึ่ง หากมีสงครามเกิดขึ้นอีก เมืองตรังอาจจะถูกยิงเช่นปืนนึ่ง รวมทั้งพื้นที่ลุ่ม และมีโรคระบาด หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเมืองตรัง พ.ศ. 2458 แล้ว จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตย้ายเมืองไปตั้ง ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2458 เนื่องจากกั้นตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลอาจจะไม่ปลอดภัยในยามศึกสงคราม นอกจากนี้ยังอยู่ในลุ่มมือหิวาตกโรคระบาดทุกปี และมีพื้นที่คับแคบขยายเมืองไม่ได้ ในขณะที่ตำบลทับเที่ยงอยู่ในทำเลที่เหมาะสมและมีชุมชนหนาแน่นอยู่แล้ว ทับเที่ยงจึงเป็นที่ตั้งเมืองตรังมาจนถึงปัจจุบัน

เมืองตรังสมัยตั้งเมืองที่ทับเที่ยง - ปัจจุบัน

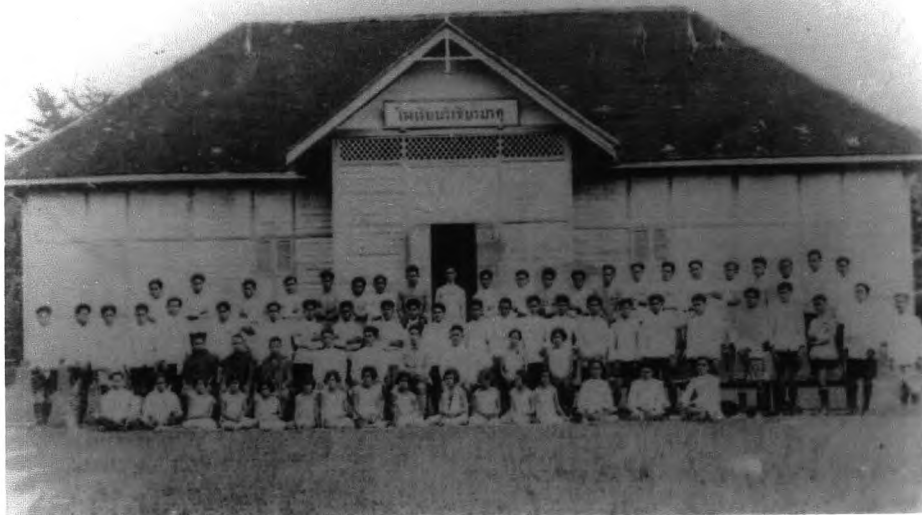
เมื่อย้ายเมืองมาที่อำเภอบางรักแล้ว ในตอนแรกใช้ตำหนักผ่อนกายเป็นศาลากลางชั่วคราว ชื่ออำเภอบางรักเปลี่ยนเป็นอำเภอทับเที่ยง ใน พ.ศ. 2459 และเปลี่ยนเป็นอำเภอเมืองตรัง พ.ศ. 2481

ภาพในสมัย ร6 สาธารณานประจำหนักไปรงฤทัย เขาช่อง บางรัก 25 มิย 2458

ที่มา : เอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินจังหวัดตรัง อีกครั้ง
หนึ่ง ครั้งนี้ได้ทรงทำพิธีเปิดโรงเรียนวิเชียรมาตุ ในวันที่ 3 พฤษภาคม

ภาพแสดงโรงเรียนวิเชียรมาตุ

ที่มา : เอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

พระยารัษฎา ฯ (สิน เทพหัสดิน ฯ) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งไปจนถึง พ.ศ. 2461 ต่อจากนั้นพระยาตรังคภูมาภิบาล (เจิม ปันยารชุน) มารับตำแหน่ง และดำเนินการก่อสร้างศาลากลางจังหวัด จนเปิดทำการได้ใน พ.ศ. 2463

ตั้งแต่ พ.ศ. 2463 พระยาสุรินทรราชา (นกยูง เศษกุล) ดำรงตำแหน่ง สมุหเทศาภิบาล มณฑลภูเก็ต ได้เอาใจใส่พัฒนาเมืองตรังหลายด้าน จึงปรากฏชื่อเป็นอนุสรณ์ไว้ที่เมืองตรัง เช่น กะพังสุรินทร์ ถนนวิเศษกุล วัดควนวิเศษ ที่ตำบลทับเที่ยง ถ้ำสุรินทร์ ที่อำเภอปะเหลียน

พ.ศ. 2471 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ รัชกาลที่ 7 เสด็จ ฯ เลียบหัวเมืองปักษ์ใต้ เมื่อ เสด็จ ฯ เมืองตรัง ทรงจารึกพระบรมนามาภิไธยไว้ที่น้ำตกช่องและถ้ำเขาปินะ เมื่อเกิดสงครามโลก ครั้งที่ 2 จังหวัดตรังนับเป็นจุดยุทธศาสตร์หนึ่งในเป้าหมายการยกพลขึ้นบกของกองทัพญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 มีร่องรอยการตั้งค่ายของทหารญี่ปุ่นหลายแห่ง แต่ไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น

พ.ศ. 2483 จอมพล ป.พิบูลสงครามตรวจราชการเมืองตรัง ดำริว่า ควรสร้างอนุสาวรีย์เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของพระยารัษฎา ฯ จังหวัดตรัง จึงดำเนินการจนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำพิธีประดิษฐานในวันที่ 10 สิงหาคม 1494

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทับเที่ยงเริ่มมีการปกครองแบบสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2474 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทับเที่ยงยกฐานะเป็นเทศบาลตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง เทศบาลเมืองตรัง ลงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 มีหลวงวิจิตรภักดี เป็นนายกเทศมนตรีคนแรก

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ตรังเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ได้ตั้งค่ายหลายแห่ง ที่อำเภอกันตังตั้งค่ายที่ควนด่านหน้าผอนกาย ที่อำเภอห้วยยอด ตั้งค่ายที่เขาห้วยแดง ที่อำเภอปะเหลียนตั้งค่ายที่บ้านท่าข้าม ฯลฯ เรือญี่ปุ่นเข้ามาปฏิบัติการในทะเลและที่ปากแม่น้ำตรัง ปัจจุบันยังมีซากเรือญี่ปุ่นที่ถูกลง 2 ลำอยู่ในทะเลระหว่างเกาะลิบง และเกาะกระดาน ในช่วงเวลาดังกล่าวมีชาวตรังเข้า

มาร่วมขบวนการเสรีไทยหลายคน เช่น นายเลียบ นิลระตะ และนายมงคล ณ นคร หลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วประเทศและทั่วโลก แต่ตรังกลับมีเศรษฐกิจดี เพราะยางพาราซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดโลก มีราคาสูงถึงกิโลกรัมละ 40 บาท

จังหวัดตรังเริ่มการปกครองสุขาภิบาล เมื่อ พ.ศ. 2474 ที่อำเภอทับเที่ยง ต่อมาในระบอบ มณฑล ใน พ.ศ. 2476 แล้ว ตรังมีฐานะเป็น 1 ใน 70 จังหวัดของประเทศไทย และเริ่มเข้าสู่การ ปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2476 การ เลือกตั้งคราวนั้นได้ นายจ้ง จริงจิตร เป็นผู้แทนราษฎรคนแรกของจังหวัดตรัง

รูปแบบการปกครองท้องถิ่นอีกลักษณะหนึ่งคือ สภาจังหวัด ตามความในพระราชบัญญัติ จัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 สภาจังหวัดมีหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือแนะนำกรมการจังหวัด คณะกรรมการสภาจังหวัดตรังชุดแรกเปิดประชุมครั้งที่ 1 ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2478 ที่ศาลา เทศบาลเมืองตรัง

ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จประพาสจังหวัดภาคใต้ เสด็จ ฯ จังหวัดตรัง ระหว่างวันที่ 16 - 17 มีนาคม 2502 รวมทั้งจังหวัดตรังหลายครั้ง ครั้งแรกเสด็จ ฯ เมื่อ พ.ศ. 2502 ในการเสด็จประพาสครั้งนี้ได้ เสด็จนำตอกช่องและทรงจารึกพระปรมาภิไธยและพระนามาภิไธยย่อไว้ที่โขดหินบริเวณโดนน้ำปลิว คั้นวันที่ 16 ประทับแรม ณ จวนผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อ พ.ศ. 2542 เทศบาลเมืองตรังยกฐานะเป็นเทศบาลนครตรัง จัดเป็นหน่วยงานภาครัฐ ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการเป็นอย่างสูงหน่วยหนึ่ง ดังเห็นได้จากการที่เทศบาลนครตรัง ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี เป็นอันดับ 1 ของภาคใต้ จากกระทรวงมหาดไทย เมื่อ พ.ศ. 2546

องค์การบริหารส่วนจังหวัด เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 และเปลี่ยนแปลงตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ที่โอนอำนาจ จากผู้ว่าราชการจังหวัดมาเป็นอำนาจของท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลชุดแรกของจังหวัดตรัง เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2539 จำนวน 12 ตำบล
เพิ่มเป็น 81 ตำบลใน พ.ศ. 2540 และ 85 ตำบล ใน พ.ศ. 2544

4.2 พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน

ในการแบ่งพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน เมืองตรังจะเริ่มต้นจาก ก่อนย้ายเมืองมาทับ
เที่ยง คือ พัฒนาการยุคก่อตั้งเมือง ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีพระยารัษฎาฯ เป็นผู้ว่าในปี พ.ศ. 2436 ที่
เริ่มมีตั้งการตั้งเมืองที่กันตัง เพราะก่อนมีการย้ายเมืองมาที่ทับเที่ยง กันตังเป็นอำเภอหนึ่งที่เป็น
เมืองท่าในการค้าขาย มีบทบาทมากในส่วนของพัฒนาการ และความเจริญของเมืองตรัง
ที่สืบเนื่องมาจากเป็นเมืองใกล้เคียงเมืองท่า จึงมีนโยบายของการพัฒนาเมืองรอบข้าง เมือง
กันตัง จะเห็นได้จากนโยบายในการตั้งโรงพยาบาลที่ตำบลทับเที่ยงในปี พ.ศ. 2444 ที่อำเภอกันตัง
ยังเป็นเมืองหลักในการปกครอง

จะเห็นได้ว่าเมืองทับเที่ยงมีนโยบายพัฒนาเมืองจากกันตัง ก่อนตั้งเป็นเมือง ดังนั้น
พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน แบ่งเป็น 3 ยุค คือ เริ่มจาก ปี พ.ศ. 2436 ในสมัยรัชกาลที่ 5 -
ปัจจุบัน

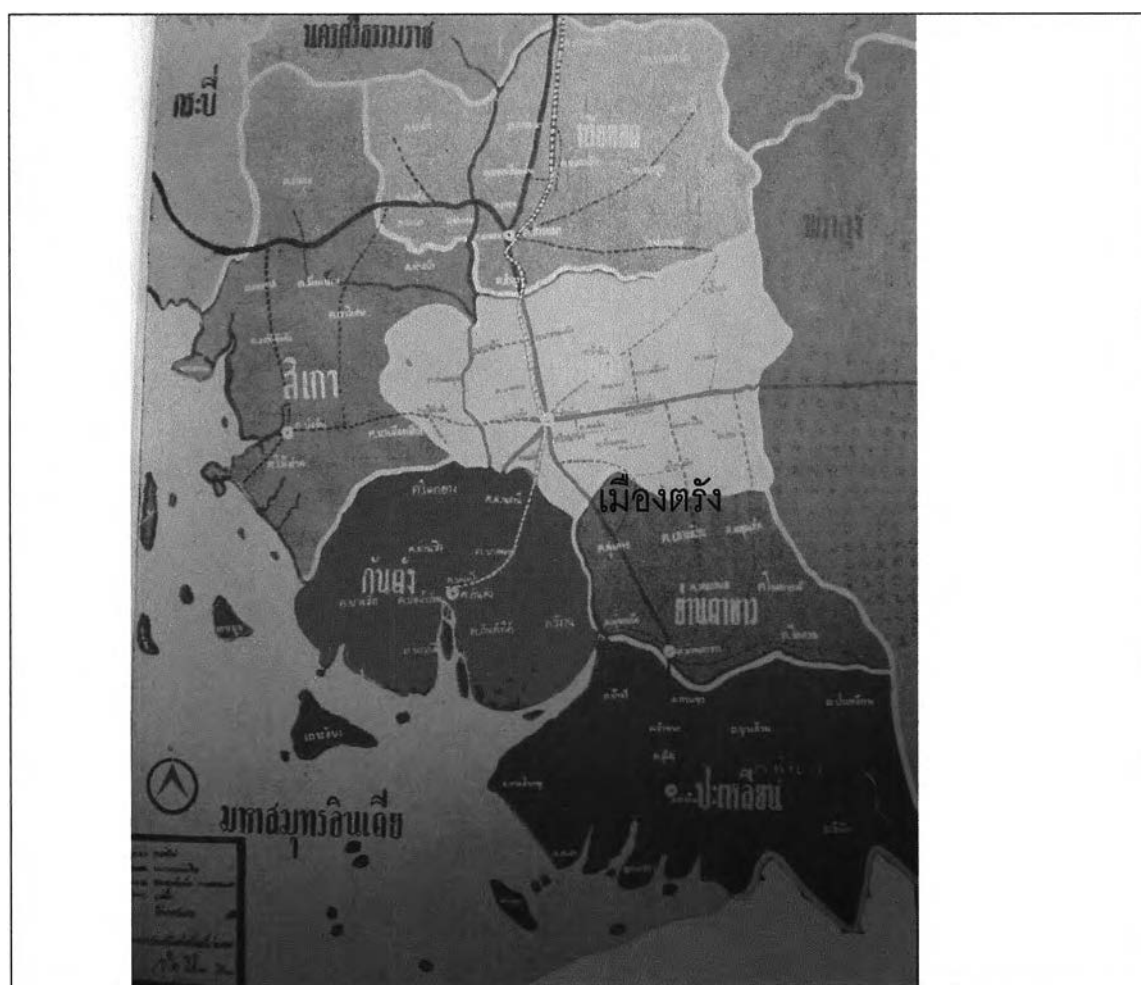
โดยแบ่ง ยุคของพัฒนาการเป็น 3 ยุค ดังนี้

- 4.2.1. ยุคก่อนก่อตั้งเมืองและย้ายศูนย์ราชการของจังหวัด (พ.ศ. 2436-พ.ศ. 2458)
- 4.2.2. ยุคก่อตั้งเมือง ที่เส้นทางรถไฟเปิดชุมชนสู่ภายนอก (พ.ศ. 2459-พ.ศ. 2504)
- 4.2.3. ยุคเปลี่ยนแปลงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 โครงสร้างคมนาคม
ชุมชนขยายตัวเข้าหาถนนสายหลัก (พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2548)

4.2.1. ยุคชุมชนทับเที่ยงก่อนก่อตั้งเมือง- ตั้งเมือง (พ.ศ. 2436-พ.ศ. 2458)

ตำบลกันตังตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งทะเลอันดามันอยู่ทางด้านตะวันตกของประเทศไทย จากแผนที่แสดงที่ตั้งของอำเภอกันตัง ในปัจจุบันอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองตรัง มีสภาพพื้นที่เป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเล

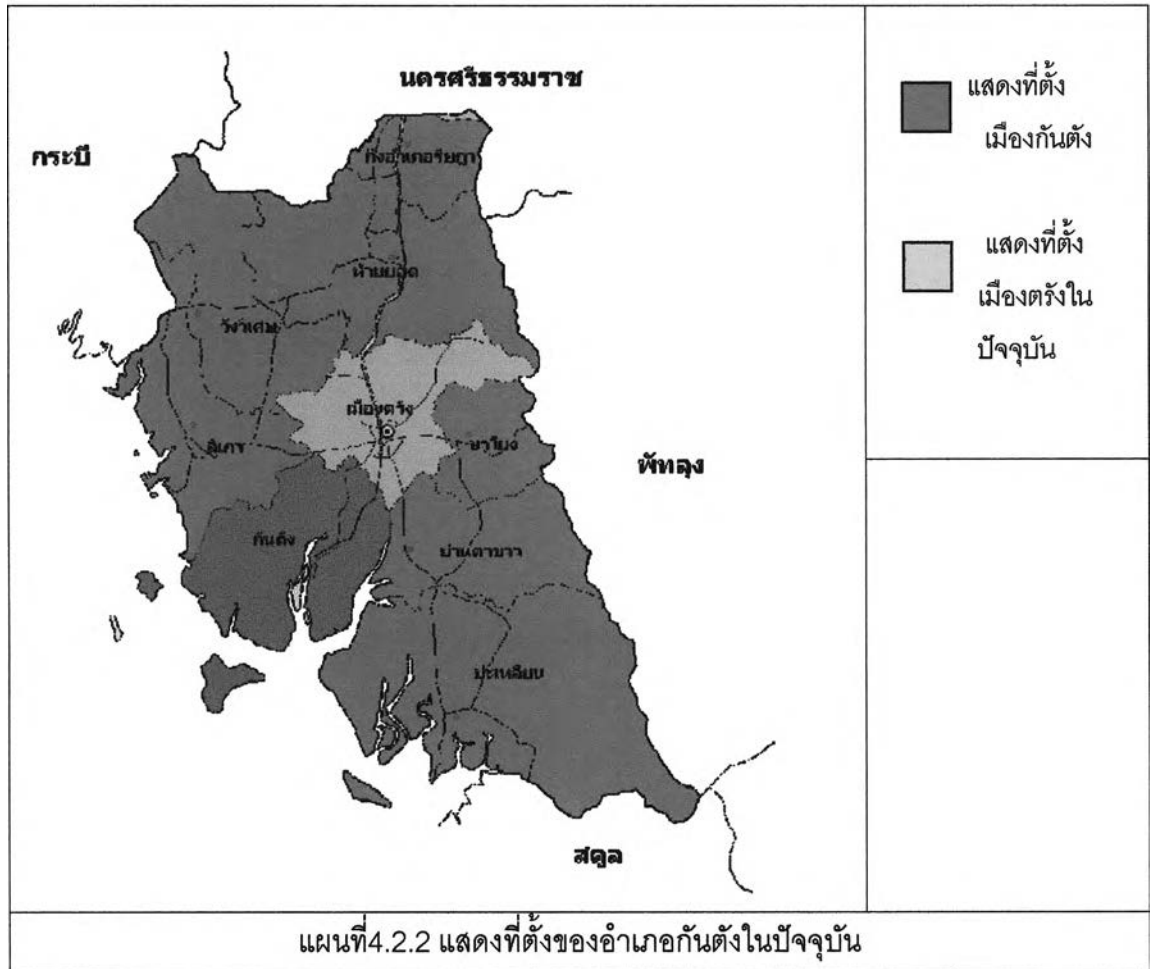
สภาพพื้นที่

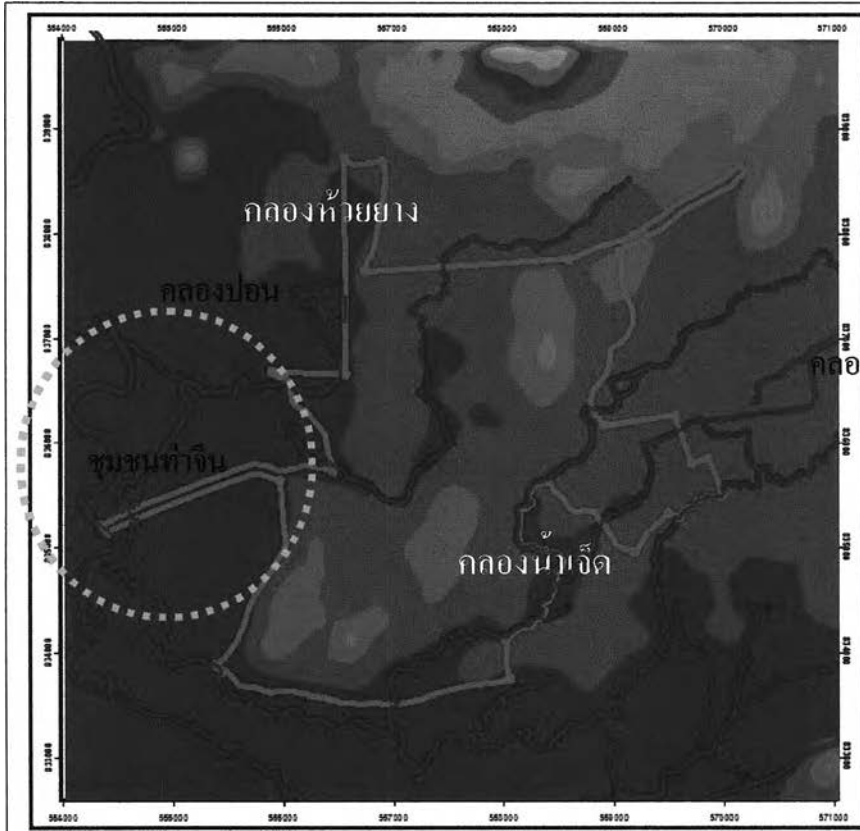
แผนที่ 4.2.1 แสดงที่ตั้งของอำเภอกันตังในอดีต

การเลือกพื้นที่ตั้งชุมชน

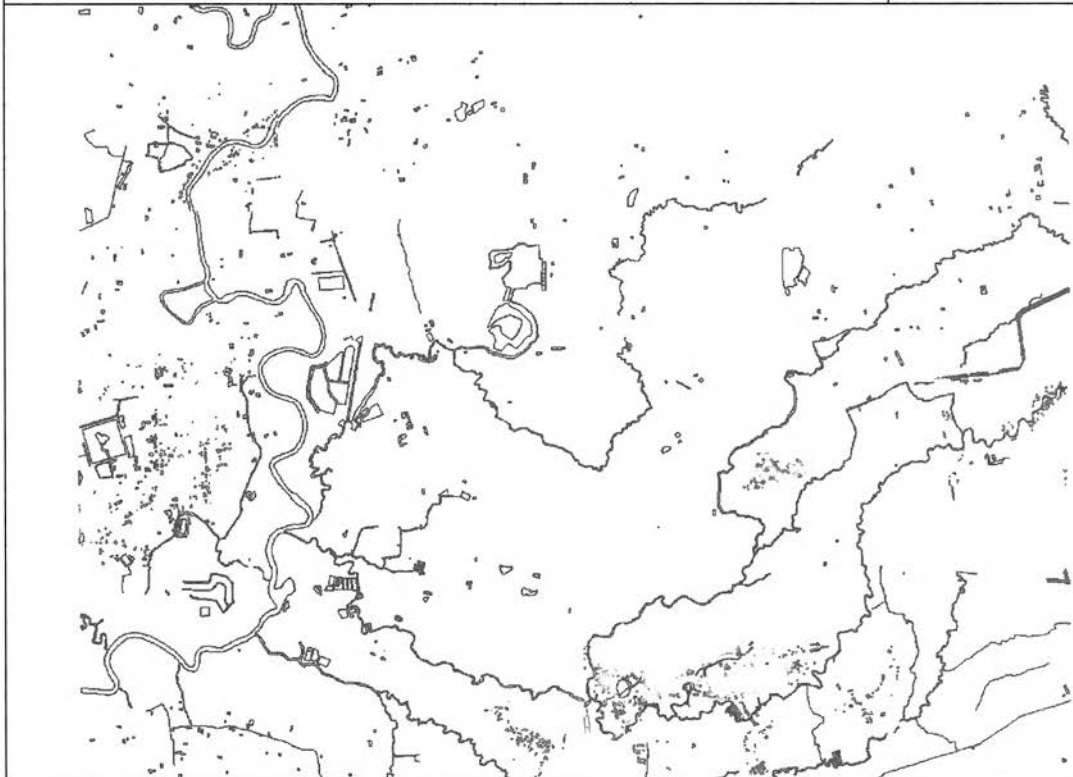
- ปัจจัยทางด้านยุทธศาสตร์

ตำแหน่งที่ตั้งของ ต.ทับเที่ยง นี้ บทบาทความสำคัญของชุมชนที่มีต่อภูมิภาคคือ เป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานพักอาศัย เพื่อรองรับการค้าขาย กับท่าเรือกันตัง โดยทับเที่ยงเดิม เป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆ ของ อ.บางรัก ก่อนที่จะย้ายเมืองมาที่ อ.กันตัง โดยบทบาทเมืองกันตังเดิม ที่นั่น เป็นเมืองท่าค้าขายมีการค้าขายสินค้าระหว่างปีนังกับเมืองไทยไปยังอำเภออื่นๆ บริเวณเมืองกันตังจึงมีชาวต่างชาติ เชื้อสายจีน มาเลย์ มาจอดเรือทำการค้า โดยขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองท่าสำคัญ ของฝั่งตะวันตก เปิดการค้ากับต่างประเทศอย่างเป็นทางการ และได้พัฒนาระบบคมนาคมทางน้ำ เป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองกันตังกับ ทับเที่ยง

- ปัจจัยทางด้าน
ภูมิศาสตร์
ในบริเวณที่ตั้ง
ชุมชนนี้ มีความ
อุดมสมบูรณ์ของ
แหล่งน้ำ และ
พื้นที่ดินมีความ
อุดมสมบูรณ์
เนื่องจาก
เป็นที่ดินเป็นดิน
ตะพักลำนํ้าและ
ลอกลูกฟูก มี
เส้นทางน้ำ เป็น
เส้นทางคมนาคม
สายสำคัญ

แผนที่ 4.2.3 แสดงแม่น้ำสายหลัก และที่ตั้งชุมชนในยุคก่อนก่อตั้งเมือง

บทบาททางด้านเศรษฐกิจ

ระดับประเทศ

ในยุคนี้เมืองตรังและเมืองโดยรอบมีการทำเหมืองแร่กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเมืองตรังมีสินแร่เป็นจำนวนมากและเป็นสินค้าส่งออกหลักอีกประเภทหนึ่ง เป็นทรัพยากรสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับเมืองเป็นอย่างมาก เป็นอีกสินค้าหนึ่งนอกเหนือจากสินค้าทางเกษตรกรรมจึงทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าขาย โดยบทบาทของท่าเรือกันตังในยุคนี้มีปริมาณการขนส่งสินค้ามีมูลค่าเป็นอันดับ 2 รองจากท่าเรือคลองเตย ในการขนส่งแร่และสินค้ากสิกรรม (ยางพาราและพริกไทย) เป็นสินค้าส่งออกไปยังตลาดโลก

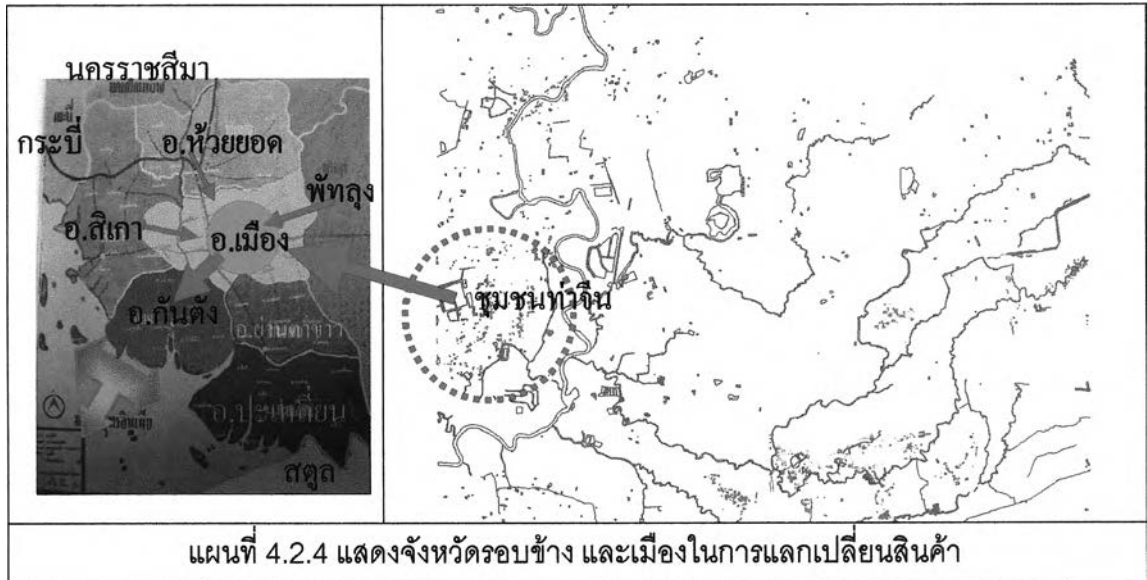
ระดับภูมิภาค

เป็นบทบาททางการค้าในลักษณะส่งออกโดย มีการแลกเปลี่ยน รวบรวมสินค้าจากจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ พัทลุง กระบี่ สตูล มีการขนส่งภายในพื้นที่จากคลองท่าจีนไปสู่ปากแม่น้ำตรังและขึ้นท่าที่ท่าเรือกันตังเพื่อส่ง โดยมีทับเที่ยงทำหน้าที่เป็นตลาดแลกเปลี่ยนสินค้า ภายในจังหวัดเลี้ยงถ้ำอินสินค้าโดยมีสินค้าต่างๆที่นำมาแลกเปลี่ยนมักเป็นผลผลิตทางการเกษตรรวมทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค

การค้าขายที่ทำจีน มาจากชุมชนที่รายรอบทับเที่ยง อีกส่วนหนึ่งมาจากทางเหนือ จากห้วยยอดลำภูรา คลองชี เขาวิเศษสายหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นสินค้าของป่า เช่น ชัน น้ำมันยาง ส่วนดีบุกนั้นมีมาก่อนแล้ว พวกหนึ่งมาจากพัทลุง ต้อนวัวต้อนควายมาขาย มีประวัติศาสตร์บอกเล่าของบางตระกูลกล่าวว่าบรรพบุรุษต้อนวัวต้อนควายจากพัทลุงข้ามเขาบรรทัดจะมาขายที่ทำจีน ได้ลูกสาวพ่อค้าจีนเป็นภรรยา พวกกันไปบุกเบิกตั้งรกรากใหม่จนกลายเป็นตำบลกันตังในปัจจุบัน

ระดับย่าน และชุมชน

ในยุคนี้ชุมชนท่าจีนมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจคือ เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในระดับชุมชน โดยแหล่งกสิกรรม หาสัตว์น้ำ และผลผลิตทางเกษตรกรรมของชุมชนในละแวกนั้น จะเดินทางมาแลกเปลี่ยนที่ตลาดใกล้ ๆ ท่าเรือ และขนส่งไปยังท่าเรือระดับภูมิภาคคือท่าเรือกันตัง ที่สามารถแลกเปลี่ยนสินค้ากับต่างประเทศได้ ชุมชนท่าจีนจึงเป็นชุมชนค้าขายสินค้าแลกเปลี่ยน สินค้ากสิกรรมกับสินค้าเกษตรกรรมของชุมชนดั้งเดิม เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจจนเป็นย่านศูนย์กลางทางการค้าในยุคนี้

แผนที่ 4.2.4 แสดงจังหวัดรอบข้าง และเมืองในการแลกเปลี่ยนสินค้า

ที่มา : น.ส.สุนทรารมณ ฆอสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อมีคนเพิ่มมากขึ้น ชุมชนท่าจีนขยายตัวมาทางด้านตะวันออก แถบบางรัก หนองปรือ ท่ากลาง ส่วนใหญ่ทำสวนพริกไทย ประมาณหลัง พ.ศ.๒๓๘๐ เล็กน้อย มีชาวจีนจากมาเก๊าคนหนึ่งเข้ามาบุกเบิกทำสวนพริกไทยขึ้นในบริเวณที่เป็นย่านชุมชนทับเที่ยง เป็นสวนพริกไทยใหญ่ที่สุดในขณะนั้น ด้วยลักษณะผู้นำทำให้ได้เป็นหัวหน้าคนจีน ภายหลังได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงภิรมย์สมบัติ ในช่วงนั้นพริกไทยราคาดี หรือพริกไทยเมืองตรังมีชื่อเสียงรู้จักกันดีในตลาดโลก

โดยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สืบเนื่องจากโครงสร้างสำคัญในระยະที่พระยารัษฎาฯ เป็นสมุหเทศาภิบาล มีการเสนอขอโครงการรัฐบาลในการสร้างท่าเรือน้ำลึกที่อำเภอกันตัง เพื่อรองรับการขยายตัวกับการค้าต่างประเทศ แต่นโยบายที่ได้รับก็มีเพียงสะพานเจ้าฟ้าสำหรับโดยสารเรือโดยทั่วไป

ในปี พ.ศ. 2445 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ตรวจราชการเมืองตรัง มีการกล่าวถึงบทบาททางการค้าของทับเที่ยงในยุคนั้น โดยมีบทความที่พระองค์ทรงพระนิพนธ์ว่า “ถึงทับเที่ยงมีตลาดใหญ่ มีตึกโรงและคนมากเต็มถนน ตลาดยาวมาก ตั้งแต่มาไม่มีที่ไหนเป็นบ้านเมืองใหญ่เท่านี้ ตลาดที่นี่ 3 วันติดที่ เดิมเป็นบ่อนไก่ หยุดพักที่โรงพยาบาล เวลาเที่ยงห้าสิบห้า ไปมีตลาดสดที่น้ดอยู่เหนือโรงพยาบาล ยาวประมาณ 34 วา 23 ห้องต่อขึ้นไปเป็นสวนทั้งสองฟาก อีก 3 นาทีถึงที่ว่าการอำเภอและโรงโปลิศอยู่ขวามือ ต่อบ้านทับเที่ยงขึ้นไปเรียกบ้านควนคีรี”

ภาพท่าเรือเก่าที่มีเรือต่างชาติเข้ามาเทียบท่า

ที่มา : เอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

ในปีพ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จตรังกี่ทรงพระนิพนธ์ไว้เช่นเดียวกันว่า "คือตลาดบางรัก ซึ่งดูเป็นตลาดใหญ่คึกคักมาก มีตึกแถว สองฟากถนนเป็นตึกอย่างจีนชั้นเดียว หลังตึกแถวออกไปยังเห็นเรือนที่คนอยู่อีกมากกับที่ริมถนนต่อตึกแถวไปมีตรงสำหรับตั้งตลาดนัดจึงเห็นได้ว่าที่บางรักนี้มีที่ประชุมชนยิ่งกว่าที่เมืองอีก พ้นตลาดไปถึงที่ว่าการอำเภอลงและต่อไปอีกหน่อยถึงเรือนที่ประทับ"

จากที่ทรงนิพนธ์พบว่า เมืองทับเที่ยงและเมืองกันตังในยุคที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกันในลักษณะเมืองท่ากับตลาดค้าขาย โดยมีลำคลองต่างๆเป็นเส้นทางคมนาคมหลักและทางบกก็มีเพียงทางเกวียนในการขนส่งสินค้าเกษตรกรรมทางบกและมีความโดดเด่นในส่วนของการค้าขายเป็นศูนย์กลางการค้าขายของชุมชนและจังหวัดรอบข้าง โดยมีชาวจีนและชาวไทยตั้งถิ่นฐานอยู่

การคมนาคมในพื้นที่

มีการคมนาคมกับเมืองตรัง ในสมัยนั้นเมืองตรังกับ เมืองท่ากันตังใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคม เมืองกันตังเป็นที่ตั้งของชุมชนค้าขาย มีการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยในพื้นที่และชาวจีนป็นิ่งที่อพยพมาเป็นแรงงานและค้าขาย ชาวจีนอพยพมาตามแม่น้ำตรัง เมื่อพบเจอที่ตั้งเหมาะสมก็เกิดการตั้งถิ่นฐานและจับจองพื้นที่ โดยพื้นที่ที่จับจองส่วนใหญ่อยู่บริเวณท่าเรือและ

ริมแม่น้ำตรัง โดยกันตังและทับเที่ยงมีเส้นทางคมนาคมหลักคือ ทางแม่น้ำ และมีทางเกวียนใช้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าทางบก พ.ศ.๒๔๒๑ พระอมรวิไลยสรเดช ข้าหลวงใหญ่รักษาราชการหัวเมืองทะเลฝ่ายตะวันตก สำรวจเส้นทางจะตัดถนนจากตรังไปนครศรีธรรมราช เส้นทางเดินจากควนธานีผ่านสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกับทับเที่ยง ได้แก่ คลองเมือง โคกกระท้อน คลองนางน้อย บ้านบางรัก ทางเดินหว่างบ้านบางรักเป็นสวนพริกไทย ผ่านบ้านหนองยวนสองฟากทางเป็นสวนพริกไทย จนถึงทับเที่ยง

“ ถึงบ้านชื่อบ้านทับเที่ยง เดินตัดไปในหว่างตลาดทับเที่ยงแต่ทิศใต้ไปทิศเหนือตรงกับนอกทิวสดี ถึงห้วยชื่อห้วยยาง กว้าง ๔ ศอกเศษ น้ำลึกศอกเศษ พันห้วยพื้นดินทรายเป็นกรวดสองฟากทางเป็นสวนพริกไทยเป็นพื้น ” ต่อไปผ่านสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ นาดาล่วง ห้วยกระโดน คลองกระเตง(คลองเต็ง) ทุ่งศิลาเหล็กไฟ ลำภูรา ฯลฯ ส่วนใหญ่กล่าวว่สองข้างทางเป็นป่าช้ฎไม้กระยาเลย แสดงว่าการปลูกพริกไทยสมัยนั้นมืออยู่ในบริเวณทับเที่ยงเป็นส่วนมาก

การตั้งถิ่นฐานและปัจจัยในการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนทับเที่ยงมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนกันตังที่เป็นอำเภอเมืองในสมัยนั้นมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติโดยมีเมืองกันตังเป็นเมืองท่า ดังนั้นในพื้นที่ริมแม่น้ำตรังและคลองต่างๆในทับเที่ยงล้วนเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในยุคนั้น โดยมีท่าเรือกันตังเป็นท่าเรือที่ติดต่อค้าขายกับภายนอกกับชาวต่างชาติและมีแม่น้ำตรังและคลองในทับเที่ยงมีแม่น้ำตรังในคลองท่าจีนและนำสินค้าขึ้นท่าที่ท่าจีน มีการคมนาคมติดต่อค้าขาย มีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ในการท่าเหมืองแร่และการค้าอาศัยแรงงานเป็นจำนวนมากจึงมีการอพยพของชาวจีนเข้ามาเป็นแรงงานทางานทำและตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนชาวจีนในเมืองทั้งเมืองกันตังและทับเที่ยง จนมีชาวจีนเป็นประชากรหลักของเมืองไปโดยปริยาย

กันตังในยุคนี ชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำตรังจะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำตรังในฝั่งที่มีการทับถมของดินตะกอนแม่น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่สูง เหมาะแก่การเพาะปลูก อีกทั้งการประกอบอาชีพเป็นการค้าขาย ดังนั้นน้ำจึงเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก ในการอุปโภคบริโภค น้ำก็เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต และบริเวณโดยรอบก็มีการทำเกษตรกรรม

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนทับเที่ยงในยุคนีเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) โดยมีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนเข้าหาแม่น้ำและเกาะกลุ่มกันในพื้นที่เป็นท่าหน้าและแหล่งการค้า ตลาด โดยเป็นการอยู่ร่วมกันของคนไทยในพื้นที่และชาวจีนที่อพยพเข้ามา

ตั้งรกรากใหม่ โดยประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย กสิกรรม เกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่เมืองทับเที่ยงเป็นดินตะพักลำน้ำและลอกลูกฟูก มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีการทำสวนยางพาราและสวนพริกไทยทั่วบริเวณและเป็นสินค้าส่งออก มีการจับจองที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและทำเกษตรกรรม กสิกรรม มีการจับสัตว์น้ำ เพื่อแลกเปลี่ยนกันในตัวอำเภอใกล้เคียง มีตลาดอยู่ใจกลาง เป็นศูนย์กลางชุมชนและมีพื้นที่เกษตรกรรมอยู่รอบนอกชุมชน เป็นการแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนค้าขายและเกษตรกรรมในระยะแรก

การก่อเกิดชุมชน

ชุมชนพื้นที่ตำบลทับเที่ยงก็มีการตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมแล้วบริเวณแม่น้ำลำคลองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคลองท่าจีนเป็นชุมชนแม่น้ำตรัง ชุมชนคลองน้ำเจ็ด คลองปอน คลองห้วยยาว โดยเกาะกลุ่มเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ตามริมแม่น้ำทางด้านทิศใต้ ในยุคนี้มีชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนแล้วในพื้นที่คือ ชุมชนท่าจีน ชุมชนบางรัก ชุมชนวังตอ คลองน้ำเจ็ด ชุมชนบ้านนาพรุ ชุมชนโคกหล่อ ชุมชนควนขัน ชุมชนควนขนุน จากการสัมภาษณ์ มหาสุเชาชนะสุโร อายุ 50 ปีวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2548 กล่าวถึงชุมชนควนขันว่า “ เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอาณาจักรโบราณในภาคใต้ มีวัดเก่าแก่คือ วัดพระงามกับวัดควนขันตามตำนาน มีคลองนางน้อยไหลผ่านพื้นที่และทุ่งกว้างโอบล้อม อาชีพดั้งเดิมคือทำนา ปัจจุบันพื้นที่ยังเหลือกลิ่นอายประเพณีวัฒนธรรม บ้านจากช่างฝีมือท้องถิ่น” ชุมชน ท้ายพรุ ผู้ให้สัมภาษณ์ อ.สุลี ชัยสุข อายุ 68 ปี ได้กล่าวถึงชุมชนว่า “ ชุมชนท้ายพรุ มีชื่อเดิมว่าบ้านนาพรุ เป็นชุมชนเก่าแก่มิใช่น้อยกว่า 200 ปี เพราะมีพรุใหญ่อยู่บริเวณสนามกีฬา จังหวัดตรัง เดิมชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพทำนา จึงเรียกกันว่าบ้านนาพรุ อาณาเขตชุมชนเดิมกว้างกว่าปัจจุบันมาก คือ กินบริเวณถึงถนนวิเศษกุล บริเวณวัดควนวิเศษ และสถานีดับเพลิง เป็นคู่อ่าว คู่น้ำของชาวบ้าน บริเวณพรมินาข้าวและวัวควาย ในพรุมีปลาชุกชุมสามารถหาเป็นอาหารได้ตลอดทั้งปี ”

จากการสัมภาษณ์ภาพรวมการก่อเกิดชุมชนในยุคแรกก่อนการย้ายเมือง ชุมชนที่เกิดขึ้นมักก่อตั้งชุมชนริมแม่น้ำ เพื่อสะดวกในการอุปโภค บริโภค และการคมนาคมไปยังชุมชนอื่น ๆ โดยจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มลอนลูกฟูก บางพื้นที่เป็นภูเขาเตี้ย ๆ ชุมชนที่เกิดขึ้นมีการ สร้างอาคารบ้านเรือนริมแม่น้ำ

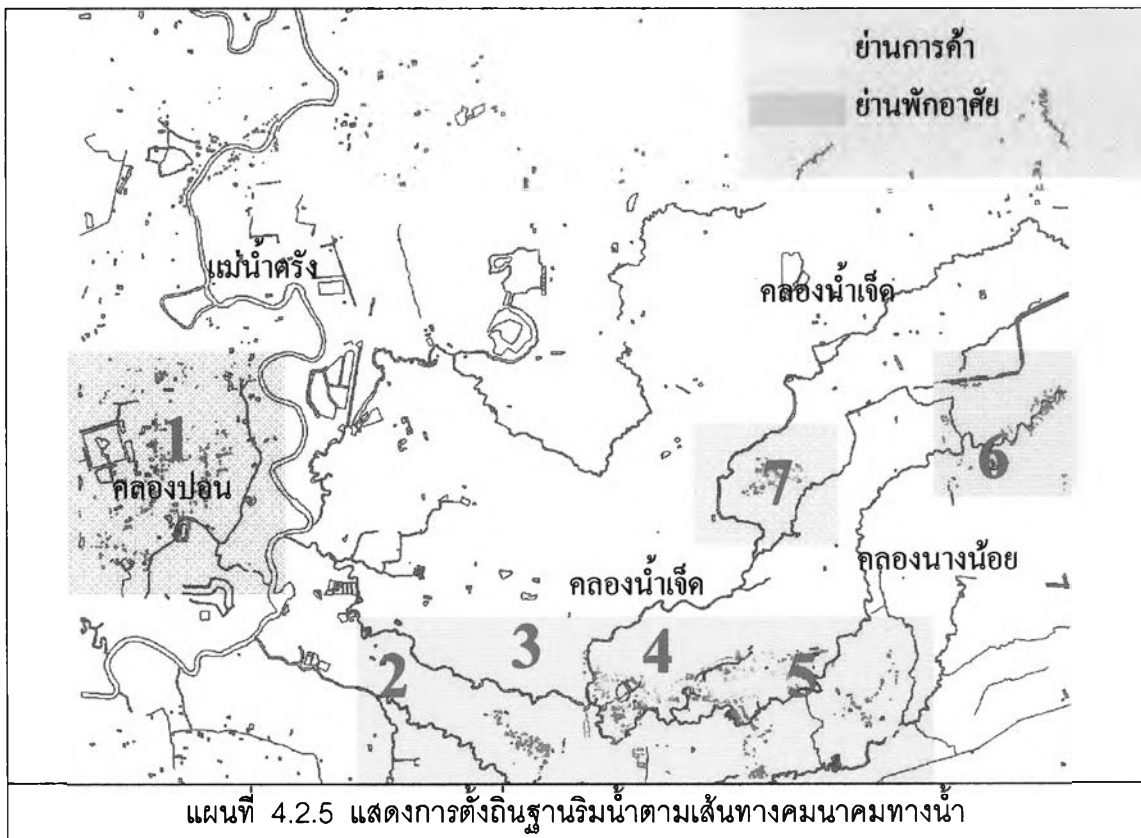
ภาพแสดงเมืองท่ากันตังและเมืองทับเที่ยง

ที่มา : เอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

ชุมชนที่มีก่อนก่อตั้งเมือง

1	ชุมชนท่าจีน	5	ชุมชนโคกหล่อ
2	ชุมชนบางรัก	6	ชุมชนควนขัน
3	ชุมชนวังตอ คลองน้ำเจ็ด	7	ชุมชนควนขนุน
4	ชุมชนบ้านนาพรุ		

แผนที่ 4.2.5 แสดงการตั้งถิ่นฐานริมน้ำตามเส้นทางคมนาคมทางน้ำ

ที่มา : น.ส.สุนทราภรณ์ ผออสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การก่อเกิดย่าน

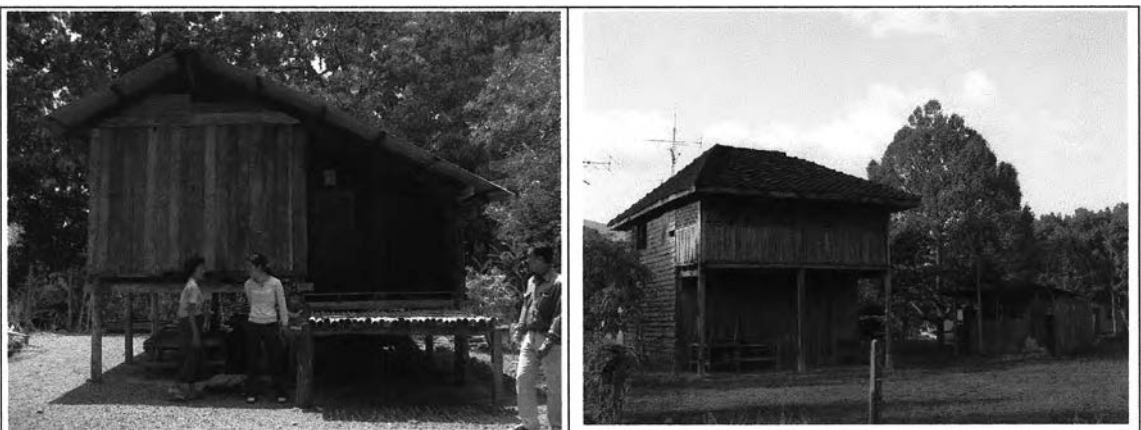
ชุมชนที่เป็นที่รู้จักและมีกิจกรรมที่โดดเด่นในยุคที่ยังไม่ได้มีการย้ายเมือง มีการกล่าวถึงชุมชนท่าจีนในด้านของย่านการค้าท่าเรือ คือกิจกรรมที่เกิดขึ้นของชุมชนท่าจีนคือเป็นท่าเรือที่ใช้ในการขนถ่ายสินค้าจากภายในชุมชน ไปยังท่าเรือกันตังที่เป็นท่าเรือระดับภูมิภาค ส่วนย่านพักอาศัย เป็นบริเวณริมคลองน้ำเจ็ดที่มีการตั้งอาคารพักอาศัยบริเวณสวน เป็นลักษณะบ้านสวน ส่วนด้านการปกครองในสวนของย่านราชการในยุคนี้ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากยังมีกันตังเป็นเมืองหลักอยู่ แต่ในปลายยุคนี้เมืองกันตังมีการกล่าวถึงการตั้งโรงพยาบาลระดับจังหวัดบริเวณควนหาญ ว่าเป็นชุมชนใหญ่ มีคนเยอะ และมีการตั้งโรงพยาบาลในปี 2456

การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินในระยะแรกของชุมชนจะมีการปลูกอาคารบ้านเรือนอยู่บนบริเวณริมแม่น้ำ บางส่วนก็มีการเปลี่ยนพื้นที่ป่าริมน้ำเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการเพาะปลูก เป็นการปลูกบ้านในพื้นที่สวน โดยเรียกว่าบ้านสวน โดยบ้านเรือนจะปลูกตามแนวลำน้ำและถนนภายในชุมชน หรือทางเกวียน ซึ่งเป็นแนวแกนรอง จะพบว่าตัวอาคารบ้านเรือนจะตั้งอยู่บนพื้นที่ราบริมน้ำ ส่วนพื้นที่อื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ริมแม่น้ำยังเป็นป่าสมบรูณ์ที่ยังไม่มีการเข้าไปใช้พื้นที่

ลักษณะสถาปัตยกรรม

อาคารบ้านเรือนในยุคแรกนี้ จะใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นหลัก เนื่องจากมีความสะดวก หาง่ายในพื้นที่ใกล้ๆ และราคาไม่แพง เช่น ไม้ โดยบ้านเรือนจะสร้างตามลักษณะภูมิประเทศ คือ ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีการทำการค้าของชาวจีนในพื้นที่ ทำให้อาคารบ้านเรือนมีการผสมผสานกับรูปแบบไทยผสมจีน โดยอาคารบ้านเรือนจะเป็นอาคารไม้ได้ดูสูง

บ้านไม้ในสมัยก่อน

บทบาทของชุมชน

ในยุคนี้ชุมชนเมืองทับเที่ยงมีบทบาทสำคัญอยู่ 2 ด้าน คือ บทบาทของการเป็นชุมชนท่าเรือรับส่งสินค้าทางการเกษตร เป็นบทบาทหลักที่ทำให้เกิดชุมชน คือ มีการนำผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ มาขายที่ตลาดโดยจะมีทั้งที่ท่าเรือกันตังเพื่อส่งขายตามภูมิภาค โดยจุดแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน คือ ท่าจีน ทำให้บทบาทชุมชนเป็นท่าเรือขนถ่ายสินค้า

ส่วนบทบาทด้านที่ 2 คือ ชุมชนเกษตรดั้งเดิม คือ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานก็มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ใกล้ๆ กับที่พักอาศัย พืชผลส่วนใหญ่จะเป็น ยางพารา พริกไทย และสินค้าเกษตรกรรมเป็นบางส่วน

ลักษณะทางสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากการค้าขายทางปีนังมาขึ้นท่าที่กันตังและล่องเรือตามแม่น้ำตรังมาขึ้นท่าและตั้งหลักแหล่งเป็นชุมชนริมคลอง เป็นเพียงชุมชนเล็กๆรวมกันคนไทย โดยในบางชุมชนเช่น ชุมชนท่าจีน เนื่องจากมีชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากจนมีขนาดของชุมชนใหญ่ขึ้นจนตั้งชื่อว่าชุมชนท่าจีน เกิดมีศูนย์กลางของชุมชน

ลักษณะทางสังคมของชุมชน ความเป็นอยู่ในลักษณะเมืองท่าค้าขาย และเมืองเกษตรกรรม ชุมชนที่เกิดขึ้นจึงเป็นชุมชนตลาด มีความคึกคักของกิจกรรมทางการค้า มีการเดินทางโดยทางเรือเป็นหลัก

มีการตั้งวัดและศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจและวัดจะเป็นศูนย์กลางการศึกษาในสมัยนั้น ในขณะที่เดียวกันคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ก็เป็นชาวจีน จึงมีศาลเจ้าจีนที่เป็นที่สักการะและประกอบพิธีตามี คือ ศาลเจ้าบุณแก้กั้ง ตั้งอยู่บริเวณเชิงสะพานท่าจีน ริมฝั่งแม่น้ำตรัง

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นไปด้วยความใกล้ชิดฉันท์เครือญาติ เนื่องจากมีชุมชนเล็กๆ อยู่กัน เพียงไม่กี่ครัวเรือนและส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่อพยพตามกันมาจะมีความสนิทชิดเชื้อกัน มีการรวมกลุ่มกันของชาวจีนพร้อมกันนั้นมีรายงานสำรวจสำมะโนครัวว่า เมืองตรังมีประชากรทั้งหมดเกือบ ๑๕,๐๐๐ คน

ศาลเจ้าบุญเก๋ากัง

ในจำนวนนั้น เป็นคนจีน ๑๗๙๕ คน กระจายอยู่ทุกพื้นที่โดยเฉพาะในแขวงลำภูราซึ่งมีพื้นที่ไปจนถึงห้วยยอด จะมีคนจีนจำนวนมากทั้งนี้เพราะ สมัยรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยมีการขยายกิจการค้ากับจีนอย่างกว้างขวาง มีการเก็บภาษีเพียงครั้งเดียวจึงเป็นเหตุให้ชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยมากขึ้น ชาวจีนบางกลุ่มเดินทางไปเป็นแรงงานให้แก่ชาวอังกฤษที่เกาะปีนัง และสิงคโปร์ เป็นจำนวนมาก ชาวจีนกลุ่มนี้เมื่อสามารถเก็บเงินได้เป็นก้อนเป็นกำก็เข้ามาติดต่อค้าขายกับภาคใต้ของไทย ซึ่งการค้าที่วุ่นนี้คือการทำเหมืองแร่ดีบุก ตลอดแนวชายฝั่งทะเลอันดามันนั่นเอง บางกลุ่มก็มาเป็นนายทุนออกเงินกู้ให้ผู้ประกอบการเหมืองแร่ ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย มีหลายกลุ่ม ดังนี้

1. ชาวจีนแต้จิ๋ว ส่วนใหญ่รวมตัวกันอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย
2. ชาวจีนฮกเกี้ยน มีความสามารถในเรื่องของทะเล เช่นการประมง จึงตั้งรกรากอาศัยอยู่ทางใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะทางฝั่งทะเลตะวันตก นอกจากนั้นก็ระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

3. **ชาวจีนฮกจิว** มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันกับชาวจีนฮกเกี้ยน จึงตั้งรกรากอยู่ทั่วไปทางภาคใต้โดยปะปนอยู่กับชาวจีนฮกเกี้ยน
4. **ชาวจีนไหหลำ** คือชาวจีนฮกเกี้ยนที่อาศัยอยู่ตามเกาะไหหลำ มีอาชีพทางทะเล ส่วนมากอาศัยอยู่ทางชายฝั่งทะเลตะวันออก เช่นบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี นราธิวาส และสงขลา เป็นต้น
5. **ชาวจีนกวางตุ้ง** มีภูมิลำเนาอยู่ในมณฑลกวางตุ้งและเกาะฮ่องกง มีความรู้เรื่องทางช่าง เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างต่อเรือ การการปรุงอาหาร อาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปตลอดแนวภาคใต้ของไทย
6. **ชาวจีนแคะ** เป็นชนชาติที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายหลายมณฑลในเมืองจีน โดยส่วนใหญ่อยู่ทางตอนใต้ลึกเข้าไปในแผ่นดิน เช่น อาศัยอยู่ในมณฑลฮกเกี้ยนก็เรียกแคะฮกเกี้ยน อยู่ในมณฑลกวางตุ้งก็เรียกแคะกวางตุ้ง อยู่ในมณฑลแต้จิ๋วก็เรียกแคะแต้จิ๋ว เป็นต้น จีนกลุ่มนี้มีความสามารถในเรื่องการใช้พู่กัน ตำราวิชาการ อักษรศาสตร์ ส่วนใหญ่อาศัยในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฮ่องกง กัวลาลัมเปอร์ และเมืองไทยจะอาศัยกระจัดกระจายทั่วภาคใต้ โดยเฉพาะที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

จากผืนแผ่นดินใหญ่ เริ่มเข้าสู่ภาคใต้ฝั่งตะวันตก และค่อยเคลื่อนสู่จังหวัดตรัง

ชนชาติจีนจากมณฑลต่างๆ เข้าสู่จังหวัดตรัง สามารถแยกเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1. **ชาวจีนฮกเกี้ยน** เข้าสู่จังหวัดตรังเพื่อทำเหมืองแร่ดีบุก ซึ่งจากประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ชาวจีนกลุ่มนี้เข้ามาอาศัยในเมืองไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยตั้งรกรากอยู่ที่อยุธยา สงขลา ปัตตานี และภูเก็ต แล้วค่อยๆ เคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดตรังสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

2. **ชาวจีนแคะ** เดิมอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีน และอาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปตามชายฝั่งตะวันตกและตะวันออกของมณฑลฮกเกี้ยนและกวางตุ้ง เริ่มเข้าสู่เมืองไทยเมื่อปี พ.ศ. 2431 – 2446

ทั้งสองกลุ่มเข้ามาสู่จังหวัดตรังเพื่อประกอบอาชีพที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความถนัดส่วนตัว อาทิ บางกลุ่มเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพประมง ต่อเรือ ก็ขึ้นฝั่งที่อำเภอกันตัง

บางกลุ่มเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพเพาะปลูกก็จะกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปทุกอำเภอที่มีป่าไม้ เรียกสถานที่ที่ชาวจีนกลุ่มนี้เข้ามาอาศัยว่า " สวนจีน " ในอำเภอห้วยยอดมีอยู่สองที่ใหญ่ ๆ คือสวนจีนที่บ้านทุ่งต่อตลอดไปจนถึงบ้านลานกระทิง และที่บ้านวังสมบุญร์ เป็นต้น บางกลุ่มเข้ามาที่ห้วยยอดโดยตรงเพื่อเป็นกรรมกร(กุลี) รับจ้างทำเหมืองแร่ก่อน แล้วค่อยๆ ขยับตัวขึ้นมาเป็นนายเหมืองผู้มีอิทธิพลในเรื่องของเศรษฐกิจการทำเหมืองแร่ต่อไป ต่อมาเริ่มมีการขยับขยายเปลี่ยนอาชีพมาเป็นพ่อค้า และบางกลุ่มก็เข้ามาเพื่อหาทำเลค้าขายโดยเฉพาะ ชาวจีนกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีเงินและบางคนก็อาศัยอยู่ที่เกาะปีนังก่อนจะเข้ามาอาศัยในห้วยยอด

นอกจากชาวจีนฮกเกี้ยนและจีนแคะแล้ว ยังมีจีนเผ่าอื่นๆ กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัดตรัง และทั้งสองฝั่งทะเลภาคใต้ของไทย

มีการทำเหมืองแร่ดีบุกกันแล้วในแถบนี้ แต่เกือบครึ่งหนึ่งของคนจีนอยู่ที่แขวงเมืองตรัง ซึ่งน่าจะเป็นบริเวณทำเงินถึงทับเที่ยง

ทับเที่ยง พ.ศ.๒๔๒๑ มีคนจีนทำสวนพริกไทยเต็มพื้นที่บางรัก หนองยวน หลวงภิรมย์สมบัติหัวหน้าคนจีน มีภรรยาเป็นธิดาของยกกระบัตรแทน ชื่อนางหนูเกิด วันหนึ่งมีพระอูดงค์มาปักกลดอยู่ที่ริมคลองห้วยยาง นางหนูเกิดและหลวงภิรมย์ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินได้ยกที่ดินนี้ให้สร้างวัดชื่อวัดต้นสะตอ เมื่อ พ.ศ.๒๔๓๐ ภายหลังวัดนี้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดต้นตยาภิรมย์ และยกฐานะเป็นพระอารามหลวง ใช้เป็นที่ทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเมื่อย้ายศูนย์กลางการปกครองมาตั้งที่ทับเที่ยงแล้ว

สรุปชุมชนในยุคก่อนก่อตั้งเมืองและย้ายศูนย์กลางราชการของจังหวัด

ชุมชนในระยะแรกก่อนตั้งเมืองเป็นชุมชนริมน้ำ ชุมชนท่าจีนริมแม่น้ำตรัง ชุมชนควนขัน ริมคลองน้ำเจ็ด และชุมชนริมคลองน้ำเจ็ดทางทิศใต้ บริเวณชุมชนบางรัก ชุมชนคลองน้ำเจ็ด และชุมชนโคกหล่อในปัจจุบัน และคลองสายอื่นๆ ในทับเที่ยง ได้แก่คลองปอน คลองนางน้อย โดยชุมชนท่าจีนจะมีความโดดเด่นเนื่องจาก ที่ตั้งอยู่เดิมจะมีบทบาทและหน้าที่ในการเป็นเมืองท่าในชุมชน เชื่อมต่อกันทางเรือกันตั้งที่มีบทบาทเป็นเมืองท่าค้าขายกับต่างประเทศ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนขนถ่ายระบายสินค้าในชุมชนใกล้เคียงเป็นผลผลิตทางเกษตรกรรมและกิจการเป็นส่วนใหญ่ที่คึกคัก มีกิจกรรมที่หนาแน่น มีเส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางสายหลัก และมีเส้นทางบก คือ ทางเกวียนเป็นถนนสายรอง การประกอบอาชีพของคนในชุมชน คือ ค้าขายและเกษตรกรรม โดยคนที่อาศัยส่วนใหญ่เป็นคนจีนและคนพื้นเมือง

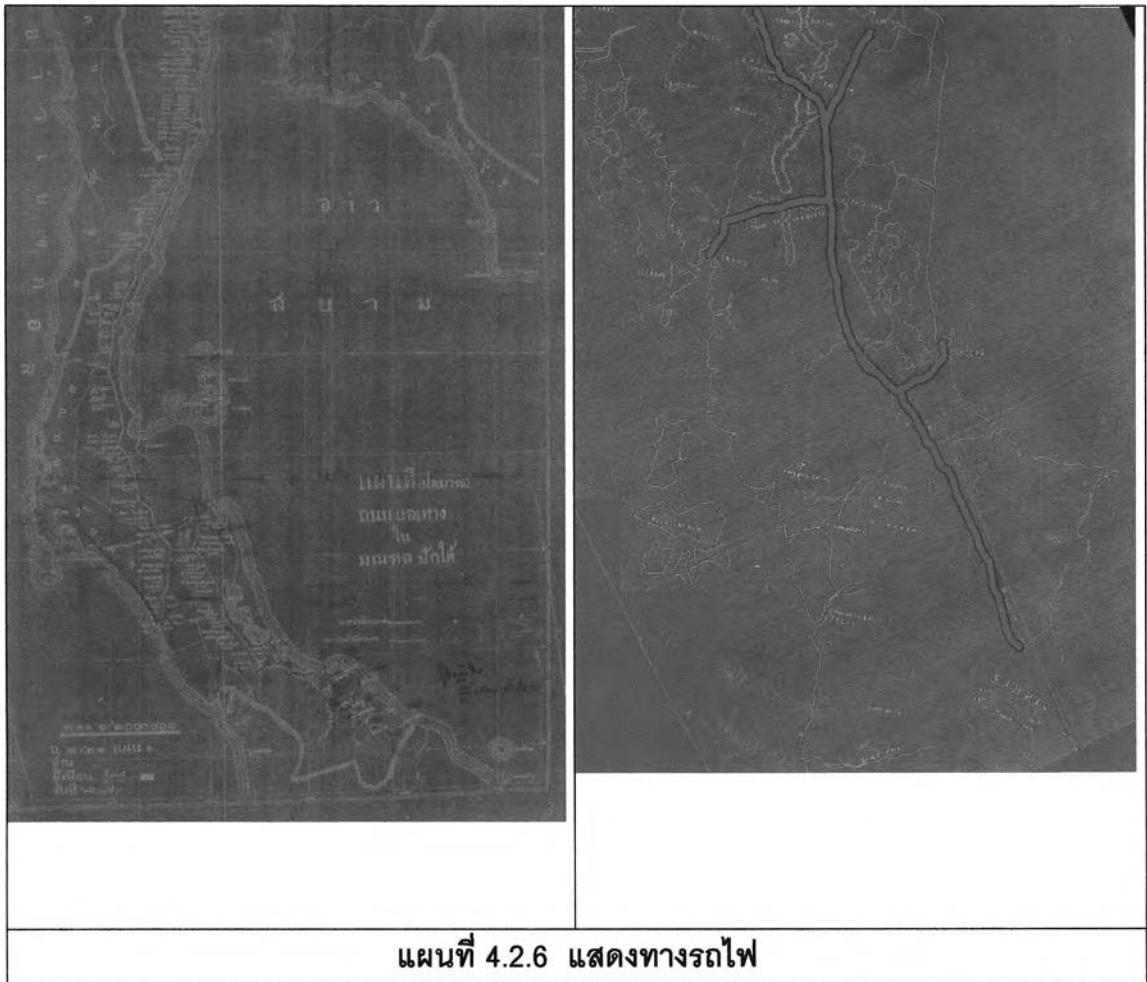
ตาราง 4.2.1 สรุปยุคที่ 1 ชุมชนทับเที่ยงก่อนก่อตั้งเมือง- ตั้งเมือง (พ.ศ. 2436-พ.ศ. 2458)

ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด
สภาพพื้นที่	 <p>แผนที่แสดงที่ตั้งของอำเภอกันตังในอดีต</p>	<p>การเลือกพื้นที่ตั้งชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยทางด้านยุทธศาสตร์ เป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐาน พักอาศัย เพื่อรองรับการค้าขายกับท่าเรือ และได้พัฒนาระบบคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองกันตังกับ ทับเที่ยง - ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ในบริเวณที่ตั้งชุมชนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ และพื้นดินเป็นดินตะกอนน้ำและลอกหลุกฟูก มีเส้นทางน้ำ เป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ
บทบาท		<p>ทางด้านเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับประเทศ เมืองตรังมีสินแร่เป็นสินค้าส่งออกหลัก นอกเหนือจากสินค้าทางเกษตรกรรมมีปริมาณการขนส่งสินค้ามีมูลค่าเป็นอันดับ 2 รองจากท่าเรือคลองเตย ในการขนส่งแร่และสินค้าเกษตรกรรม (ยางพาราและพริกไทย) เป็นสินค้าส่งออกไปยังตลาดโลก - ระดับภูมิภาค มีการแลกเปลี่ยน รวบรวมสินค้าจากมาจากชุมชนที่รายรอบจังหวัดใกล้เคียง โดยมีทับเที่ยงทำหน้าที่เป็นตลาดแลกเปลี่ยนสินค้า มักเป็นผลผลิตทางการเกษตรรวมทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค - ระดับย่าน และชุมชน ในยุคนี้ชุมชนท่าจีนมาบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในระดับชุมชน แลกเปลี่ยน สินค้าเกษตรกรรมกับสินค้าเกษตรกรรมของชุมชนดั้งเดิม เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจจนเป็นย่านศูนย์กลางทางการค้าในยุคนั้น
การคมนาคมในพื้นที่		<p>มีการคมนาคมกับเมืองตรัง ในสมัยนั้นเมืองตรังกับ เมืองท่ากันตังใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมภายในชุมชนใช้ลำคลอง และเส้นทางเกวียนบนบก</p>
การตั้งถิ่นฐาน		<p>มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำตรังในฝั่งที่มีการทับถมของดินตะกอนแม่น้ำ ลำคลองต่างๆ คลองท่าจีนเป็นชุมชนแม่น้ำตรัง ชุมชนคลองน้ำเจ็ด คลองปอน คลองห้วยยาว โดยเกาะกลุ่มเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ตามริมแม่น้ำ ในยุคนี้มีชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนแล้วในพื้นที่คือ ชุมชนท่าจีน ชุมชนบางรัก ชุมชนท่ากลาง ชุมชนบ้านนาพรุ ชุมชนโคกหล่อ ชุมชนควนขัน ชุมชนควนขนุน</p>

ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด								
การก่อเกิดชุมชน 		<p>ชุมชนพื้นที่ตำบลทับเที่ยงก็มีการตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมแล้ว บริเวณแม่น้ำลำคลองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคลองท่าจีนเป็นชุมชนแม่น้ำตรง ชุมชนคลองน้ำเจ็ด คลองปอน คลองห้วยยาว โดยเกาะกลุ่มเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ตามริมแม่น้ำทางด้านทิศใต้ ในยุคนี้มีชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนแล้วในพื้นที่คือ</p> <table border="0"> <tr> <td>1 ชุมชนท่าจีน</td> <td>5 ชุมชนโคกหล่อ</td> </tr> <tr> <td>2 ชุมชนบางรัก</td> <td>6 ชุมชนควนขัน</td> </tr> <tr> <td>3 ชุมชนวังตอ คลองน้ำเจ็ด</td> <td>7 ชุมชนควนขนุน</td> </tr> <tr> <td>4 ชุมชนบ้านนาพรุ</td> <td></td> </tr> </table>	1 ชุมชนท่าจีน	5 ชุมชนโคกหล่อ	2 ชุมชนบางรัก	6 ชุมชนควนขัน	3 ชุมชนวังตอ คลองน้ำเจ็ด	7 ชุมชนควนขนุน	4 ชุมชนบ้านนาพรุ	
1 ชุมชนท่าจีน	5 ชุมชนโคกหล่อ									
2 ชุมชนบางรัก	6 ชุมชนควนขัน									
3 ชุมชนวังตอ คลองน้ำเจ็ด	7 ชุมชนควนขนุน									
4 ชุมชนบ้านนาพรุ										
การก่อเกิดย่าน 		<p>ชุมชนที่เป็นที่รู้จักและมีกิจกรรมที่โดดเด่น มีการกล่าวถึงชุมชนท่าจีนในด้านของย่านการค้าท่าเรือ คือกิจกรรมที่เกิดขึ้นของชุมชนท่าจีนคือเป็นท่าเรือที่ใช้ในการขนถ่ายสินค้าจากภายในชุมชน ไปยังท่าเรือกันตั้งที่เป็นท่าเรือระดับภูมิภาค</p> <p>ส่วนย่านพักอาศัย เป็นบริเวณริมคลองน้ำเจ็ดที่มีการตั้งอาคารพักอาศัยบริเวณสวน เป็นลักษณะบ้านสวน</p> <p>ส่วนด้านการปกครองในส่วนของย่านราชการในยุคนี้ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากยังมีกันตั้งเป็นเมืองหลักอยู่</p>								
การใช้ที่ดิน 		<p>มีการปลูกอาคารบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำ บางส่วนก็มีการเปลี่ยนพื้นที่ป่าริมน้ำเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการเพาะปลูกเป็นการปลูกบ้านในพื้นที่สวน ตามแนวลำน้ำ ส่วนพื้นที่อื่นๆ ที่ไม่ได้ถูกริมแม่น้ำยังเป็นป่าสมบูรณ์ที่ยังไม่มีการเข้าไปใช้พื้นที่</p> <p>ย่านท่าจีนมีการใช้ที่ดินในลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าส่วนการศึกษาใช้พื้นที่วัดในการให้การศึกษา</p>								
ลักษณะสถาปัตยกรรม		<p>อาคารบ้านเรือนในยุคแรกนี้ จะใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็น ทำให้อาคารบ้านเรือนมีการผสมผสานกับรูปแบบไทยผสมจีน โดยอาคารบ้านเรือนจะเป็นอาคารไม้ได้ดูสูง เป็นลักษณะบ้านไทยได้ดูสูง ในแบบบ้านสวน</p>								
บทบาทของชุมชน		<p>บทบาทของการเป็นชุมชนท่าเรือรับส่งสินค้าทางการเกษตรเป็นบทบาทหลักที่ทำให้เกิดชุมชน คือ มีการนำผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ มาขายที่ตลาดโดยจะมีทั้งที่ท่าเรือกันตั้งเพื่อส่งขายตามภูมิภาค โดยจุดแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน คือ ท่าจีน ทำให้บทบาทชุมชนเป็นท่าเรือขนถ่ายสินค้า</p> <p>ส่วนบทบาทด้านที่ 2 คือ ชุมชนเกษตรดั้งเดิม คือ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานก็มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ใกล้ๆ กับที่พักอาศัย</p>								

<p>ลักษณะทาง สังคม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม</p>		<p>ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากการค้าขาย เป็นชุมชนริมคลอง ชุมชนเล็กๆรวมกันคนไทย โดยในบางชุมชน เช่น ชุมชนท่าจีน เนื่องจากมีชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก จนมีขนาดของชุมชนใหญ่ขึ้นจนตั้งชื่อชุมชนท่าจีน เกิดมี ศูนย์กลางของชุมชน</p> <p>มีการตั้งวัดและศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจและการศึกษา มีศาล เจ้าจีนที่เป็นที่สักการะและประกอบพิธี</p> <p>ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นไปด้วยความใกล้ชิดฉันท์ เครือญาติ เนื่องจากมีชุมชนเล็กๆ อยู่กัน เพียงไม่กี่ครัวเรือนและ ส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่อพยพตามกันมา</p>
---	---	---

4.2.2 ยุคก่อตั้งเมือง ที่เส้นทางรถไฟเปิดชุมชนสู่ภายนอก (พ.ศ. 2459-พ.ศ. 2504)

แผนที่ 4.2.6 แสดงทางรถไฟ

สืบเนื่องจากยุคแรก ก่อนย้ายศูนย์กลางการปกครอง ชุมชนทับเที่ยงดั้งเดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่โดยในชุมชนดั้งเดิมอาศัยเส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นการคมนาคมหลัก โดยมีชุมชนท่าจีนเป็นศูนย์กลางทางการค้าในระดับชุมชน เป็นตลาดศูนย์รวมผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนภายในตำบลทับเที่ยงและตำบลใกล้เคียง รวมถึงผลผลิตทางการประมงจนในช่วงปี 2548 มีการก่อสร้างเส้นทางรถไฟ ขึ้นบริเวณตำบลทับเที่ยง และมีการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมทางบกคือถนนเชื่อมต่อภายในเมืองเป็นถนนสายหลักคือถนนพระราม 6 และถนนราชดำเนิน รวมถึงเส้นทางเชื่อมต่อสายเล็ก ๆ ภายในตัวเมืองส่งผลให้ในช่วงนี้ บทบาททางการค้าขึ้นอยู่กับ การคมนาคมทางรถไฟมีการตั้งถิ่นฐานเปลี่ยนแปลงจาก ริมแม่น้ำสายสำคัญมาเป็นริมเส้นทางรถไฟ โดยแสดงให้เห็นจากลักษณะทางกายภาพตามแผนที่และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนดั้งเดิม โดยในยุคนี้ จะกล่าวถึงสภาพของเมืองหลังจากการก่อสร้างเส้นทางรถไฟในด้านต่าง ๆ ดังนี้

สภาพพื้นที่

ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนทับเที่ยงเกิดจากการกำหนดยุทธศาสตร์ในการตั้งเมืองเดิม เมืองกันตังเป็นเมืองท่า ไม่ปลอดภัยจากอริราชศัตรูในปี พ.ศ. 2458

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสเมืองตรังที่กันตัง ขณะนั้นอยู่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 เมืองกันตังไม่ปลอดภัยและอหิวตโรคกำลังระบาด กันตังเป็นที่ลุ่มมักเกิดโรคระบาดและยากแก่การขยายเมือง ทรงเห็นว่า ต.ทับเที่ยง ที่อยู่นอก.บางรักเดิม มีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมที่จะตั้งเมือง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ย้ายเมืองจากตำบลกันตังไปตั้งที่ตำบลทับเที่ยง

จากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในชุมชนท่าจีนในช่วงที่ผ่านมาทำให้บทบาทของชุมชนท่าจีนในยุคนี้มีความเชื่อมโยงกับย่านศูนย์กลางทางการค้าในปัจจุบัน โดยเส้นทางในการลำเลียงสินค้าใช้ทางเกวียนทางถนนท่ากลางเป็นเส้นทางในการเชื่อมต่อของท่ากันตัง ท่าจีนกับตลาดทับเที่ยงในยุคแรก ๆ ที่มีการตัดเส้นทางรถไฟ บริเวณถนนหน้าสถานีรถไฟ และย่านตลาดเทศบาล เป็นตลาดที่สำคัญในยุคนั้น มีถนนที่ตัดภายในเมืองยุคแรก เป็นถนนนำสู่การค้าทางบก

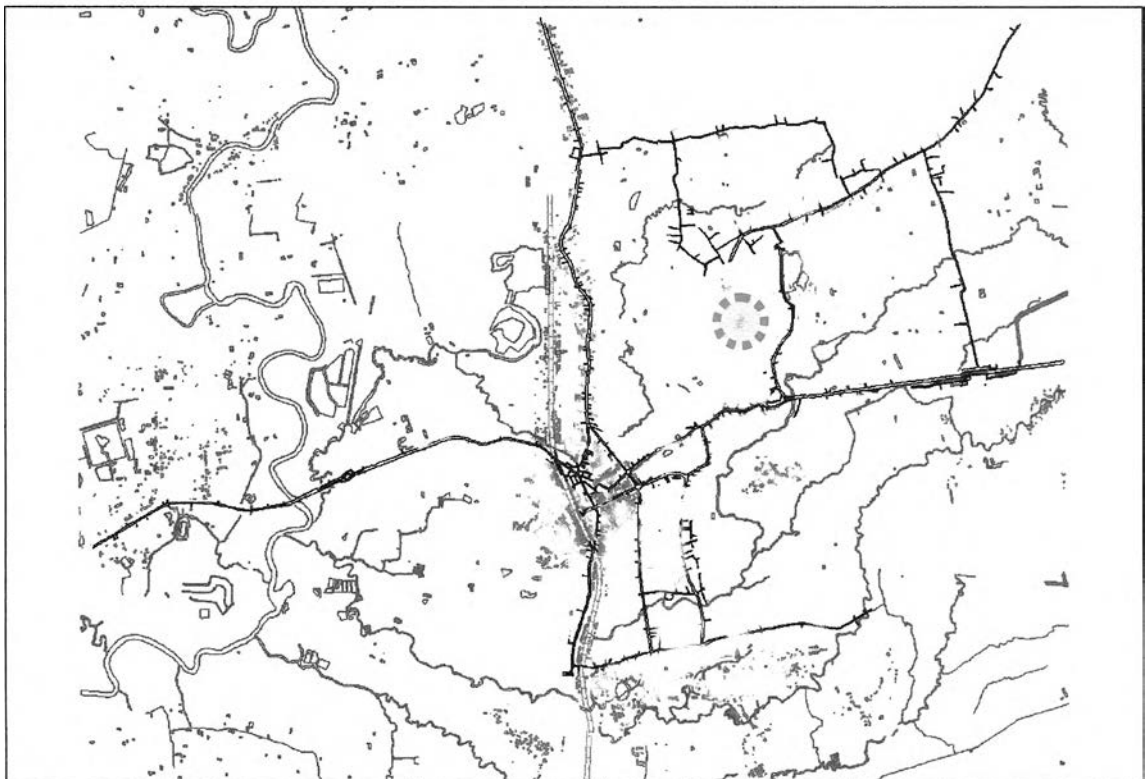
โดยในยุคนี้มีเส้นทางรถไฟตัดผ่านเมืองตรัง จึงเป็นแกนนำในการติดต่อกับภายนอก โดยมีปัจจัยในการเป็น ศูนย์กลางทางการค้า และเปลี่ยนสินค้าเป็นหลัก อีกทั้งมีการย้ายเมืองเป็นศูนย์กลางการปกครองของเมืองช่วยสนับสนุนให้เมืองตรังกลายเป็นที่รวมของคนจำนวนมากเพื่อเข้ามาหางานทำ ค้าขาย ใช้แรงงาน ในขณะที่ชุมชนท่าจีน และชุมชนริมน้ำเดิมยังคงเป็นชุมชนท่าเรือเช่นเดิม ลดบทบาทลงอย่างมาก เพราะการค้าบนบกมีบทบาทมากกว่าจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นชุมชนริมน้ำ ที่มีเพียงการพักอาศัย ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั่วไปส่วนย่านศูนย์กลางเมืองชุมชนริมทางรถไฟ และตลาดเทศบาลมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นชุมชนการค้าระดับภูมิภาค

จากคำบอกเล่าของแป๊ะวุ้น (อายุ 87 ปี) ชาวจีนที่ชุมชนท่าจีน เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 11.00 น. ได้เล่าว่า (เมื่อประมาณ 60 กว่าปีที่แล้ว) ท่าจีนมีการซ่อมและสร้างเรือขนาดใหญ่ (ประมาณ 3 - 4 เมตร) บางครั้งก็มีเรือขนาดใหญ่จากกันตังมาให้ซ่อม โดยส่วนใหญ่แล้วต่อเรือขนาดใหญ่เพื่อเดินทางไปปีนัง การต่อเรือเริ่มค่อย ๆ ห่างหายไป ขนาดของเรือที่ต่อก็จะค่อย ๆ เล็กลงเรื่อย ๆ ส่วนการต่อเรือขนาดใหญ่ได้หายไปเกือบ 50 ปีมาแล้ว เภอลักษณะของคนในท้องถิ่น คือ บ้านแทบทุกหลังในชุมชนท่าจีน จะมีเรือประจำบ้านของตน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะลักษณะภูมิประเทศใกล้แม่น้ำ และมีน้ำท่วมเกือบทุกปี ชาวบ้านนิยมส่งลูกเข้าศึกษา

ต่อที่ โรงเรียนวัดประสิทธิชัย (วัดปอน) ซึ่งมีทั้งเด็กหญิงและชายเรียนด้วยกัน รูปแบบการเรียนการสอนในยุคแรกจะเรียนจากพระและหนังสือพระ ต่อมาเมื่อครูประจำการเข้ามาสอนและมีรูปแบบมากขึ้น ยานพาหนะที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นเรือเพื่อบรรทุกของ เช่น หมู เป็ด วัว จากท่าจีนไปขายที่ กันตัง ชาวบ้านจะพายเรือจากท่าจีน เพื่อนำสินค้าไปเปลี่ยนตามเกาะต่าง ๆ สินค้าที่ได้อีก หอม กระเทียม พริกไทย (แสดงให้เห็นว่าเดิมท่าจีนเคยปลูกพริกไทยมาก่อนเช่นกัน)

จากคำบอกเล่าของคุณวีระ (แป๊ะเอี้ยน) สุรินทร์รัตน์ (อายุ 88 ปี) ที่อยู่: ชุมชนท่าจีน วันที่ 15 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 11.00 น. **ลักษณะการตั้งบ้านเรือน** ในอดีตทางฝั่งตะวันออกของคลองท่าจีนเรียกว่า บ้านใหญ่ พบว่ามีบ้านเรือนอยู่หนาแน่นกว่าทางฝั่งตะวันตก ประมาณ 80 กว่าปีที่แล้วยังไม่มีสะพานท่าจีน ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้เรือข้ามฟาก และท่าจีนเคยเป็นท่าเรือเก่า อาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพเก็บจาก และสานจากเพื่อมุ่งหลังคา ลักษณะของบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้มุงหลังคาจาก ชุมชนท่าจีนแต่เดิมนั้นมักนิยมนำไม้เคี่ยมมาสร้างบ้าน ต่อเรือ เพราะเป็นไม้ที่มีความแข็งแรง ทนน้ำ แต่ปัจจุบันการตัดไม้เคี่ยมถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

การคมนาคมของชุมชนมี 2 เส้นทางหลักคือ ทางน้ำ **คลองนางน้อย** มีต้นสายจากท่าจีนยาวไปถึงสะพานควนปริง ชาวบ้านใช้คลองนางน้อยเพื่อเดินทางไปยังควนปริง ควนธานี (บริเวณตุลุลุดเป็นช่วงแม่น้ำตรงที่อยู่ระหว่างน้ำจืดกับน้ำเค็ม)

แผนที่ 4.2.7 แสดงที่ตั้งโรงพยาบาลตริง

การเลือกพื้นที่ตั้งชุมชน

- ปัจจัยทางด้านยุทธศาสตร์

ตำแหน่งที่ตั้งของ ต.ทับเที่ยง นี้ บทบาทความสำคัญของชุมชนที่มีต่อภูมิภาคคือ เป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐาน พักอาศัย เพื่อรองรับการค้าขาย กับท่าเรือกันตั้งเป็นศูนย์กลางทางการเมือง การปกครองของจังหวัด โดยทับเที่ยงเดิมเป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆ ของ อ.บางรัก เมื่อมีการย้ายเมือง ได้มีการสร้างทางรถไฟ เพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักในการติดต่อกับส่วนกลาง และจังหวัดข้างเคียง รวมถึงการคมนาคมติดต่อกับเมืองมาเลเซีย ในปี ๒๕๖๒ เดือนเมษายน ก็มีการก่อสร้างสนามบินขึ้น คอยอำนวยความสะดวกทางด้านการคมนาคมมากขึ้น

- ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์

ในบริเวณที่ตั้งชุมชนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ และพื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นที่ดินเป็นดินตะกอนน้ำและลอกลูกฟูก มีเส้นทางน้ำ และการคมนาคมทางบกคือ ทางรถไฟ เป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ

การเลือกที่ตั้งเมืองตรงจุดนี้คือการเสริมสร้างเอกลักษณ์ด้านภูมิประเทศของเมืองตรังให้โดดเด่นยิ่งขึ้น โดยลักษณะเป็นที่ลอนลูกฟูก เป็นภูเขาโดยในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของศาลสถิตยุติธรรม และรายล้อมด้วยสวนราชการและมีชัยภูมิที่เหมาะสม เป็นที่ราบ สามารถขยายเมืองได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งก่อนก่อตั้งเมือง ก็มีชุมชนอาศัยอยู่ มีการประกอบกิจการทางการค้ามาก่อน เป็นชุมชนใหญ่ในยุคที่มีการตั้งเมืองที่กยตั้ง เจ้าเมืองเห็นความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และความหนาแน่นของชุมชน จึงมีนโยบายให้สร้างโรงพยาบาลก่อนย้ายเมือง 2 ปี

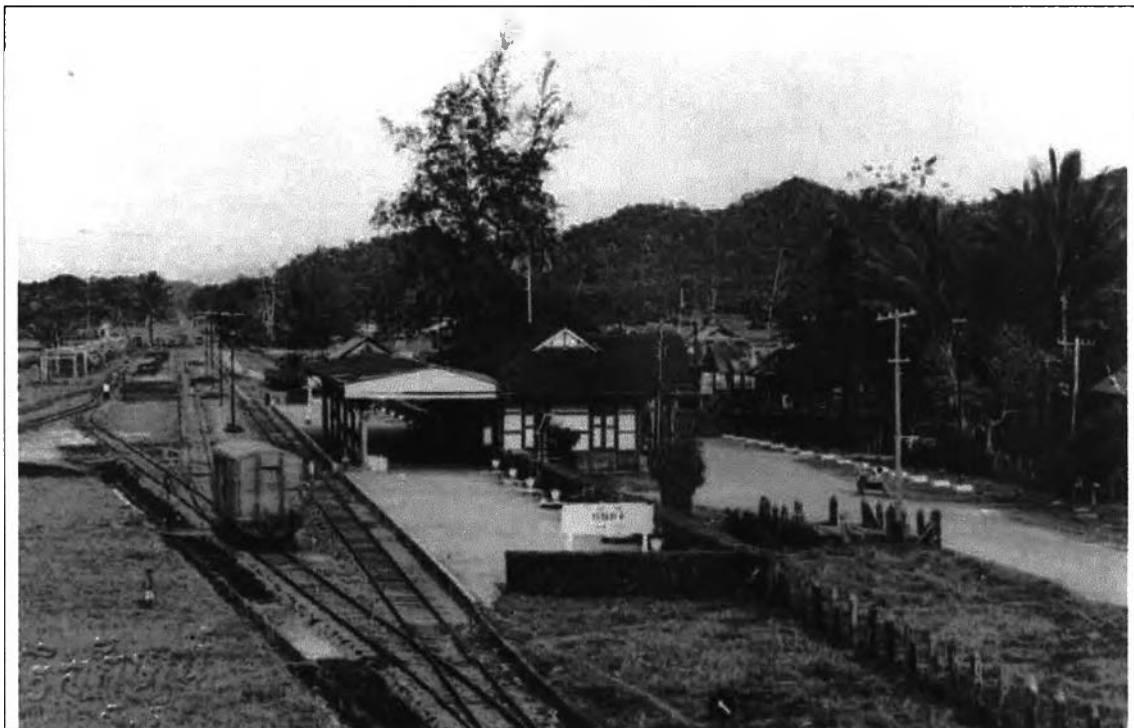

แสดงโรงพยาบาลเก่า

ที่มา : เอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

ความสำคัญของที่ตั้งในปัจจุบัน

เนื่องจาก ต.ทับเที่ยง จุดที่ก่อตั้งเมืองเดิมที่มีบทบาทเกี่ยวกับการคมนาคมของภูมิภาคมากเพราะมีการก่อสร้างทางรถไฟในปี 2456 คือก่อนจะมีการย้ายเมืองจากเมืองท่า ต.กันตังมายังทับเที่ยง ในปี 2458 ดังนั้นเมื่อมีการย้ายเมืองมายังทับเที่ยงและมีเมืองกันตังที่เป็นเมืองท่าอยู่ในบริเวณใกล้เคียง สามารถขนส่งสินค้าไปยังเมืองอื่นๆ ได้ครบวงจร เพราะมีเส้นทางคมนาคมครบทั้งทางบก ทางเรือ ทำให้เมืองตรังมีบทบาทสำคัญเป็นเมืองค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าหลักของหัวเมืองทางด้านตะวันตก

การแสดงบริเวณสถานีรถไฟเก่า

ที่มา : เอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

สร้างทางรถไฟสายใต้ สุดฝั่งตะวันตกที่กันตัง

สืบเนื่องจากมีประกาศพระราชกฤษฎีกา กำหนดจัดที่ดินสร้างทางรถไฟหลวงสายใต้ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 26 หน้า 9 ลงวันที่ 1 สิงหาคม รศ. 128 หรือในปีพ.ศ. 2452 ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี โปรดเกล้าฯให้กระทรวงโยธาธิการจัดสร้างทางรถไฟต่อทางสายเพชรบุรีไปถึงเมืองปราณบุรี เมืองชุมพร เมืองหลังสวน เมืองไชยา เมืองตรัง ตลอดไปถึงเมืองระแงะ เรียกว่า "รถไฟหลวงสายใต้" นั้น กรมรถไฟหลวงสายใต้ได้จัดสร้างทางรถไฟพร้อมกันจากเพชรบุรีลงสู่ทางใต้ และจากสงขลาขึ้นสู่ทางเหนือ มีจุดบรรจบกันที่ชุมพร โดยสถานีใดที่สร้างเสร็จก่อนก็เปิดใช้ก่อน

ทางสายประธานจะผ่านหาดใหญ่ไปจนถึงมลายู ส่วนในทางสายแยก สร้างจากกันตังถึงทุ่งสง ๙๓ ก.ม. ดำเนินการเสร็จเรียบร้อย เปิดการเดินรถจากกันตังถึงห้วยยอด ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๕๖ หลังจากนั้นอีก ๙ เดือน เปิดการเดินรถจากห้วยยอดถึงทุ่งสง ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๖ สังเกตได้ว่าการสร้างทางรถไฟสายแรกของจังหวัดตรังเริ่มสร้างและเปิดจากกันตังมาก่อน ทั้งนี้

เพราะการขนถ่ายเครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ สำหรับทำรางรถไฟ หัวรถจักร ล้อเลื่อน ตัวรถที่นำเข้ามาจากยุโรปนั้น จะต้องผ่านมาทางปีนัง สิงคโปร์ ส่งเข้ามาทางท่าเรือกันตังสะดวกกว่าการส่งเข้ากรุงเทพฯ แล้วส่งออกมาหัวเมืองอีกทีหนึ่ง สถานีรถไฟกันตังจึงเป็นที่ประกอบล้อเลื่อนและหัวรถจักรส่วนหนึ่งที่ใช้กันในภาคใต้ สถานีที่ผ่านชุมชนใหญ่ที่สุดคือสถานีตรังหรือทับเที่ยงในสมัยนี้รถไฟเข้ามามีบทบาทในพื้นที่มากขึ้นควบคู่ จนสามารถลดบทบาทของแม่น้ำไปได้ในที่สุด การตั้งถิ่นฐานของชุมชน

ภาพแสดงสถานีรถไฟกันตัง ตัดทำเรือกันตัง

ที่มา : เอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

บทบาท

ทางด้านเศรษฐกิจ

แผนที่ 4.2.8 แสดงเส้นทางรถไฟ

ที่มา : น.ส.สุนทรภรณ์ ฌอสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รถไฟเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในการขนถ่ายสินค้า จากตัวเมืองทับเที่ยง แทนเส้นทางน้ำ ไปขึ้นยังท่าเรือกันตังออกสู่ภายนอกประเทศ โดยมีสถานีรถไฟไปสุดเส้นทางที่ท่าเรือกันตัง สินค้าหลักคือ สินค้าทางเกษตรกรรม จำพวก ยางพารา พริกไทย และจันทน์เทศ โดยสินค้าที่ส่งออกไป มีท่าเรือกันตังเป็นท่าเรือขนส่งสินค้าไปยังนานาประเทศ เป็นท่าเรือขนาดใหญ่เป็นอันดับ รองจากท่าเรือคลองเตย

- **ระดับภูมิภาค** มีการพัฒนาระบบคมนาคมที่ครบวงจรคือ มีการสร้างการคมนาคมทางบกคือการตัดถนนเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองเชื่อมระหว่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงโดยเฉพาะการตัดถนนเชื่อมระหว่างเมืองตรังกับเมืองพัทลุง มีสะพานท่าเทียบเรือพยายามนำแบบฉบับการปกครองของต่างประเทศทั้งฝรั่ง จีน และมลายูนำมาใช้ผสมกับของไทย มีการนำพันธุ์ยางพาราจากแหลมมลายูมาปลูกที่เมืองตรัง มีหลักการให้ราษฎรทำมาหากันในวิถีใหม่ๆ

- **ระดับประเทศ** บทบาทของเมือง เป็นเมืองท่าค้าขายที่สืบเนื่องมาจากยุคก่อนพัฒนาระบบขนส่งทางบก เดิมมีการค้าขายสินค้าระหว่างประเทศ โดยประเทศคู่ค้าหลักที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้านั้นมาตั้งแต่ระบบคมนาคมทางน้ำคือ ปีนัง และเมื่อมีการพัฒนาระบบขนส่งทางบกคือทางรถไฟ อุปกรณ์ส่วนใหญ่ในการก่อสร้างทางรถไฟ และหัวรถจักร ก็มีการขนส่งมาทางป็นัง มีการวางผังเมืองเปิดการค้ากับต่างประเทศ โดยสร้างท่าเรือขึ้นที่กันตังขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองท่าสำคัญของฝั่งตะวันตก เปิดการค้ากับต่างประเทศอย่างเป็นทางการ มีการใช้เส้นทาง

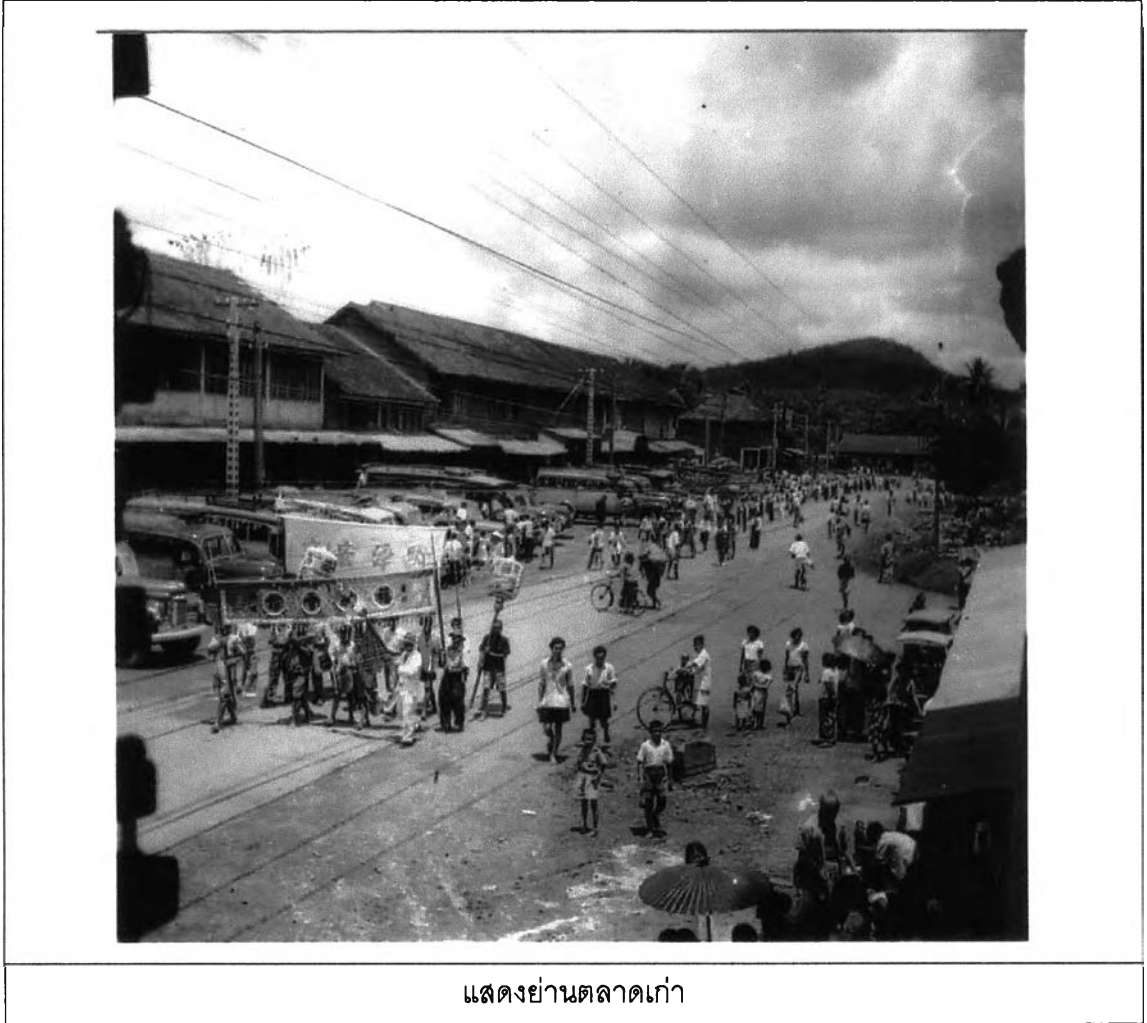
ร6 เสตีจมนทลปักษ์ใต้ 2458 ตัดถนนผ่านเขาพับผ้า ของเขาบรรทัด

ที่มา เอกสารราชการที่ 6

ในยุคนี้เมืองตรังมีความโดดเด่นทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นจุดศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า มีบทบาทเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าหลัก โดยมีการแลกเปลี่ยนสินค้าทางเกษตรกรรมที่มาจากการเกษตรกรรมในพื้นที่ จากจังหวัดใกล้เคียง ส่งออกไปยังส่วนกลาง และภูมิภาค

- **ระดับย่าน และชุมชน** ในยุคนี้ชุมชนทำเงินลดบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจลงจากเดิมที่เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในระดับชุมชน แลกเปลี่ยน สินค้ากิจกรรมกับสินค้าเกษตรกรรมของชุมชนดั้งเดิม เนื่องจากมีการใช้เส้นทางรถไฟเป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าไปยังส่วนภูมิภาค การแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่เกิดขึ้นบริเวณสถานีรถไฟแทน เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จนเป็นย่านศูนย์กลางทางการค้าขนาดใหญ่อย่างหนาแน่น บริเวณหน้าสถานีรถไฟในยุคนี้

ในยุคนี้นับว่าเมืองตรังเป็นเมืองทางการค้าสำคัญระดับภูมิภาค มีบทบาทในทุก ๆ ด้าน เนื่องจากมีจุดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกในทุกด้าน รวมถึงมีความพร้อมของทำเลในการแลกเปลี่ยนสินค้า

แสดงย่านตลาดเก่า

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

บทบาททางด้านการศึกษา

จังหวัดตรังเป็นแหล่งที่มีความตื่นตัวทางการศึกษาไม่น้อย เดิมทีกันดั่งมีโรงเรียนตรังคฤมี้ เป็นโรงเรียนตัวอย่างประจำจังหวัดซึ่งเป็นรุ่นเดียวกับโรงเรียนสุทธิโพธิ์บำรุงที่วัดโพธาราม ต่อมา พ.ศ.๒๔๕๔ เริ่มมีการตั้งโรงเรียนขึ้นตามวัด รวมทั้งในชุมชนรอบทับเที่ยง ได้แก่ วัดโคกหล่อ วัดควนขัน วัดแจ้ง พ.ศ.๒๔๕๖ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรา พระพันปีหลวง เสด็จฯ จังหวัดตรัง พระราชทานเงินสร้างโรงเรียนที่ตำบลทับเที่ยง พระราชทานนามว่าโรงเรียนวิเชียรมาตุ เมื่อย้ายเมืองโรงเรียนก่อสร้างเสร็จพอดี จึงได้อิโณนักเรียนจากโรงเรียนตรังคฤมี้มา และเมื่อ พ.ศ.๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เสด็จฯ เมืองตรังอีกครั้งหนึ่ง ได้ทรงทำพิธีเปิดโรงเรียนวิเชียรมาตุ อีกด้านหนึ่งพ่อค้าจีนในทับเที่ยงรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น ได้ร่วมก่อตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนแห่งแรก ชื่อ ชันวาทกเกา ใน พ.ศ.๒๔๖๒ มีโรงเรียนในเครือที่สืบทอดต่อมาถึงปัจจุบันคือทับเที่ยงฮั่วเจียว และตรังวิทยา นอกจากนี้ชาวจีนในตรังยังนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนชั้นสูงที่ป็นัง เพราะการคมนาคมทางเรือสะดวก มีเรือเมล์เดินประจำระหว่างกันดั่งป็นัง ต่อมาเมื่อมีเทศบาลเมืองทับเที่ยง ทาง

เทศบาลได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดควนวิเศษเป็นโรงเรียนเทศบาล ๑ ต่อมาจึงตั้งที่วัดกะพังอีกโรงเรียนหนึ่ง ดังนั้น เมืองตรังถือเป็น 1 ในศูนย์กลางทางการศึกษาของชุมชนรองช้าง จังหวัดใกล้เคียงในละแวกนั้น

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

การคมนาคมในพื้นที่

เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ และเส้นทางสายหลัก

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ พระยาสุรินทรราชา (นกยูง วิเศษกุล) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต เมืองตรังได้พัฒนาขึ้นอีกหลายด้าน มีการตัดถนนสำคัญ ได้แก่ ถนนพระรามที่ ๖ ซึ่งได้รับพระราชทานนามจากรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ มีคำริเอือง ลุมพินีน้อย ที่สระกะพัง เมื่อเทศบาลจัดขึ้นในภายหลังจึงใช้ชื่อ กะพังสุรินทร์ เป็นที่ระลึก

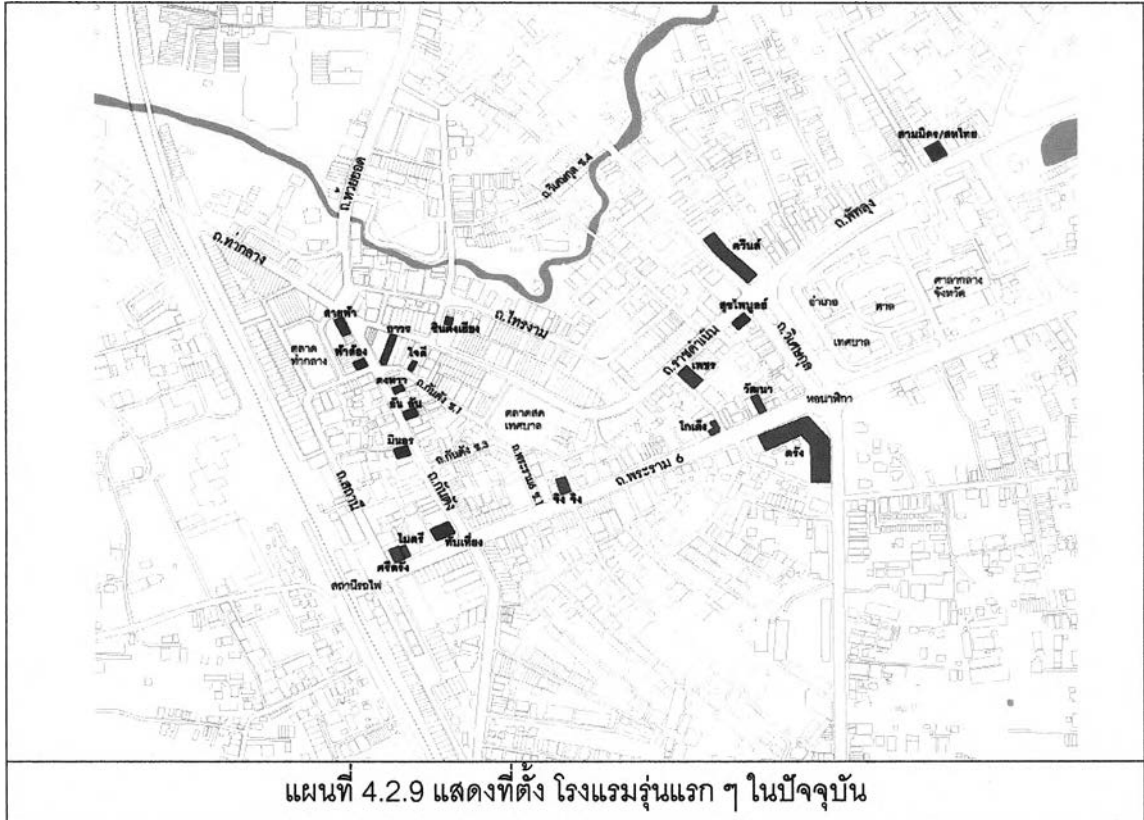
ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

นอกจากนี้ยังมีชื่อถนนวิเศษกุล วัดควนวิเศษ เพื่อระลึกถึงเทศาฯ ผู้นี้ เช่นกัน ชื่อถนนอื่น ๆ ในแผนที่ พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้แก่ ถนนเฉลิมปัญญา ที่ระลึกถึงพระตรังคภูมาภิบาล (เฉลิม ปันยารชุน) ถนนซิมบี ปัจจุบันคือถนนรัชฎาฯ ถนนคลองน้ำเจ็ด ส่วนถนนราชดำเนินสมัยนั้นยังเรียกว่าถนนไปพัทลุง เข้าใจว่าเพิ่งใช้ชื่อราชดำเนินภายหลังการเสด็จฯ ของรัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๗๑

จากการบอกเล่าของป้าเลียบ สิทธิชัย อายุ 68 ปี บริเวณชุมชนควนหาญได้กล่าวถึงการเดินทางเข้าเมืองในยุคนั้นว่า " ชาวบ้านเดินทางไปตลาดทับเที่ยงโดยการเดินเท้าผ่านศาลเจ้าท่ามก่งเยี่ย ลงหลังจวน ผ่านป่ายาง ลงถนนราชดำเนิน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน "

พ.ศ. ๒๔๗๑ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เสด็จพระราชดำเนินเลียบหัวเมืองปักษ์ใต้ ที่ทรงได้เสด็จฯ ประทับแรม ณ ตำหนักผ่องกายเสด็จไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ น้ำตกกะช่อง สระกะพัง ถ้าเขาปิยะ และเสด็จโดยรถไฟพระที่นั่งจากสถานีตรังคืนเข้ากรุงเทพพระมหานคร

เส้นทางรถไฟสุดท้ายที่กั้นตั้ง ทำให้การเดินทางและการติดต่อราชการต่าง ๆ ระหว่างกรุงเทพฯ กับจังหวัดในฝั่งทะเลตะวันตก จะต้องผ่านจังหวัดตรัง ทับเที่ยงซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัด จึงเป็นศูนย์กลางการคมนาคมในภูมิภาคนี้ เพราะสามารถติดต่อไปถึงประเทศเพื่อนบ้าน มีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดวัฒนธรรม อาคารบ้านเรือนแบบจีนผสมยุโรปที่เรียกว่า ชิโน-โปรตุกีส ซึ่งมีมาก่อนในปีนั่ง สิงคโปร์ ภูเก็ต ถูกถ่ายแบบมาสู่ทับเที่ยง พร้อมกันนั้นโรงแรมที่พักสำหรับคนเดินทางก็เกิดขึ้น โรงแรมรุ่นแรก ๆ ได้แก่ แยนตุง ซินตงเฮียง ฟ่าล้อง อันอัน มินออน ถาวร ฯลฯ จากการสัมภาษณ์ อาจารย์วิโรจน์และคุณยายเรียม ศีรวราพันธ์ที่อยู่ ถนนพาดกันตั้ง วันที่สัมภาษณ์ 12 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 16.00 น.ได้กล่าวถึงบริเวณสถานีรถไฟว่า " รถไฟในสมัยนั้นเป็นแบบรถจักรไอน้ำ บริเวณนี้มีโรงแรมอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะเมืองตรังเป็นจุดพักรถที่มีผู้คนเดินทางมาจากทั้งกระบี่, สุราษฎร์ ฯลฯ ต้องมาหยุดพักที่จังหวัดตรังก่อนเนื่องจากรถไฟมาถึงเมืองตรังในระยะเวลาใกล้ค่ำแล้ว ในอดีตบริเวณหน้าสถานีรถไฟจะมีสถานีขนส่งอยู่ด้วย ส่วนบริเวณห้างสรรพสินค้าสีมาร์ทในปัจจุบันในอดีตเป็นบ้านพักของนายสถานีรถไฟ บริเวณใกล้ ๆ กับโรงแรมไมตรีในอดีตเป็นตลาดแขก ซึ่งต่อมาก็ได้ยุบตลาดแขกไปเนื่องจากไม่มีคนมาจับจ่ายใช้สอย และได้สร้างลานจอดรถและโรงแรมใหม่ขึ้นมาพร้อม ๆ กัน โดยชื่อว่าโรงแรมทับเที่ยง คือโรงแรมธรรมรินทร์ ใน ปัจจุบัน"

ที่มา : น.ส.สุนทรภรณ์ วัฒนสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การคมนาคมภายในพื้นที่ หากเป็นการเดินทางเข้าเมืองจากชุมชนโดยรอบหากมีการขนถ่ายสินค้าจำนวนมาก ก็ใช้เกวียน หากเป็นการเดินทางภายในระยะใกล้ ไม่มีการขนย้ายสิ่งของ ก็ใช้การเดินเท้า และมีการให้บริการของสามล้อถีบ และจักรยาน จากการสัมภาษณ์: คุณถาวร เย่าตัก ที่อยู่: ร้านบาจา ถนนราชดำเนิน วันที่สัมภาษณ์: 14 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 16.00 น. “เอกลักษณ์ของจังหวัดตรังที่ปัจจุบันได้หายไปจากจังหวัดตรังไปแล้ว คือ “สามล้อถีบ” ซึ่งมีจำนวนมากในสมัยก่อน แต่ต่อมามีรถ ดูกตุ๊ก เข้ามาแทน สามล้อถีบที่เคยมีก็หายไปทำให้สัญลักษณ์จากรถสามล้อถีบกลายเป็นรถดูกตุ๊ก ในปัจจุบัน “ และโดยรถยนต์ส่วนตัว

สามล้อถีบหน้าตลาด

รถตุ๊ก ๆรับจ้างในปัจจุบัน

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

การขยายเส้นทางคมนาคมทางอากาศ เดือนเมษายน 2482

การที่ทับเที่ยงเป็นศูนย์กลางความเจริญได้ทำให้ชาวตรังเกิดความคิดที่จะให้ตรังมีสนามบิน ผู้คิดเรื่องนี้ ในเบื้องต้นเป็นกำนัน ๒ คน คือขุนทะเลลึงคนินทรพิไลย ตำบลโคกหล่อ และขุนนิคมควนปริง ตำบลควนปริง จนถึงกับแข่งขันกันทำสนามบินในเขตตำบลของตน ซึ่งในที่สุดทางการได้เลือกที่ทุ่งหวังซึ่งอยู่ในเขตตำบลโคกหล่อ ต่อมาสนามบินนี้ได้เปิดใช้ครั้งแรกเมื่อ เดือนเมษายน ๒๔๘๒ และกองทัพอากาศได้จารึกนาม จังหวัดตรัง 1 ไว้ที่เครื่องบิน 1 เครื่อง สนามบินของฝั่งตะวันตกที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มีเพียง 2 แห่งเท่านั้นคือที่ตรังและภูเก็ต

พ.ศ.2473 จังหวัดตรังขอประกาศจัดการสุขาภิบาลที่อำเภอทับเที่ยง และเริ่มจัดสุขาภิบาลเมื่อ พ.ศ. 2478 หลังจากที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลเมื่อ พ.ศ. 2476 สุขาภิบาลเมืองตรังยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองตรัง พ.ศ.2478 และเป็นเทศบาลนครตรัง พ.ศ. ๒๕๔๒ หลังการยกฐานะ เทศบาลได้จัดสร้างสุขศาลาขึ้นเพื่อให้บริการรักษาพยาบาล จากการสอบถามคุณเอกชัย พันธุ์พิเชษฐ (อายุ 57 ปี) ที่อยู่ ถนนเก่า (เอกชัยอพาร์ทเมนต์)วันที่สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 16.00 น. " *สุขศาลา* เป็นสถานที่หนึ่งที่ชาวบ้านเข้าใช้บริการเพื่อรักษาโรค แรกสุดอยู่ตรงบริเวณโรงแรมตรังในปัจจุบัน ต่อมาตรงบริเวณถนนเก่า และภายหลังก็ได้ย้ายไปอยู่ที่ข้างดับเพลิงในปัจจุบัน สาเหตุก็เพราะความเจริญของเมืองเริ่มลุกล้ำ

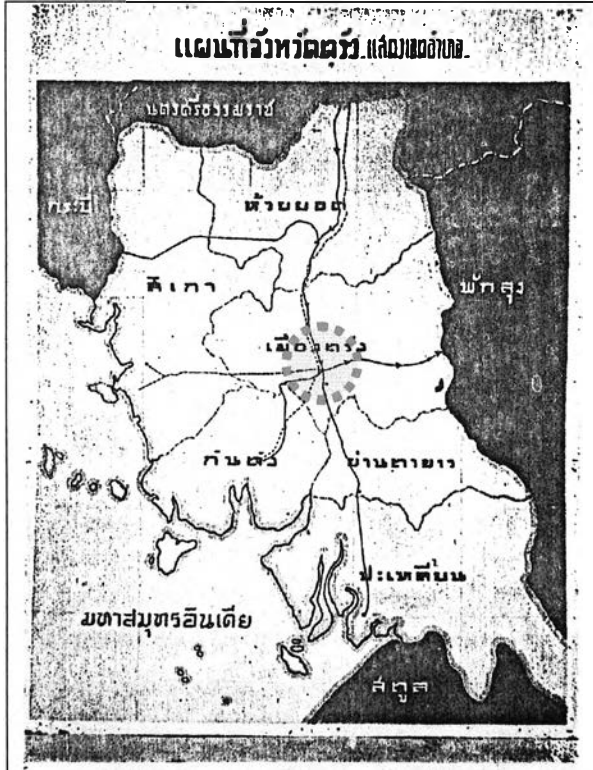
เข้ามามากขึ้น" ในบริเวณสี่แยกตรงข้ามกับเทศบาล ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงแรมดรีม ต่อมาเทศบาลได้โอนกิจการให้กรมการแพทย์จัดสร้างเป็นโรงพยาบาล แต่สถานที่คับแคบ จึงไปสร้างโรงพยาบาลใหม่ที่ควนหาญ เปิดบริการได้เมื่อ พ.ศ.2497

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

การคมนาคมภายนอก ระหว่างอำเภอ ใช้เส้นทางน้ำลดน้อยลง ส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่มีการผ่านของเส้นทางรถไฟก็นิยมใช้เส้นทางรถไฟ ไปยัง อ.กันตัง พังงง และส่วนภูมิภาค

การคมนาคมกันภายในเมืองตรัง มีการตัดถนนลาดยางหลายสายภายในเมือง เป็นถนนสายหลักคือ ถนนพระราม6 ถนนราชดำเนิน และถนนสายอื่น ก็มีการพัฒนาปรับปรุงเพิ่มขึ้น ส่วนเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรัง เป็นเส้นทางเกวียน เส้นทางถนนภายในตัวเมืองเป็นเส้นทางที่เกิดจากเส้นทางเกวียนเดินที่เป็นลูกรัง หรือเป็นที่ราบระหว่างเนินเขาแต่ละลูก เส้นทางจึงมีลักษณะคดเคี้ยวตามภูมิประเทศ และเป็นเส้นทางที่ถ้ายระดับที่มีความชันที่แตกต่างกัน ลดหลั่นตามความสูงของพื้นดิน ไม่เป็นกริด ตารางเหมือนถนนในเมืองสมัยใหม่ และบริเวณส่วนตัวของถนนมักเป็นสามแยก มาจากแนวคิดของคนดั้งเดิม ในแต่ละแยกมีชื่อที่มาจากประวัติเดิม หรือบ้านคนเก่าแก่ เช่นสามแยกหมี แยกโกกูน ชุมชนเก่าแก่ที่ยังมีบ้านริมน้ำ ก็ยังคงใช้เส้นทางน้ำอยู่ภายในชุมชนใกล้ ๆ

← ← ← ทางเสด็จพระราชดำเนิน
แผนที่ 4.2.10 แสดงเส้นทางระหว่างเมือง

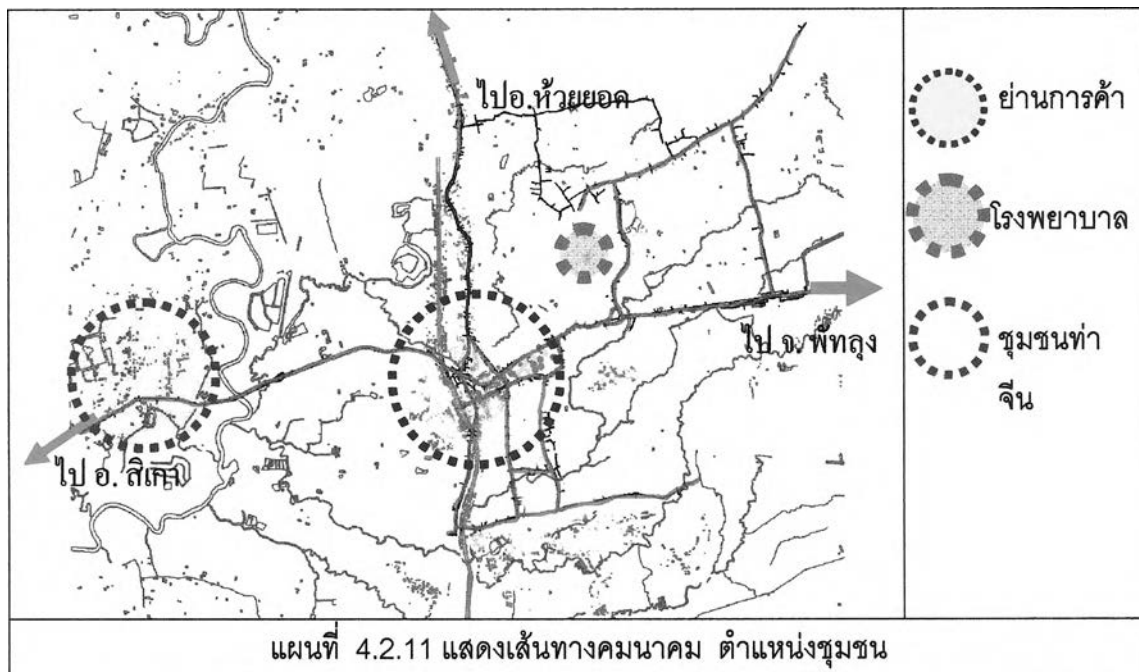

ภาพแสดงถนนราชดำเนิน

ภาพแสดงถนน พระราม 6

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา : น.ส.สุนทราภรณ์ ฌอสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนทับเที่ยงในยุคนี้เป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมคือที่มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำลำคลอง เมื่อมีการย้ายเมืองและมีเส้นทางรถไฟ เส้นทางรถไฟจึงเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญในยุคนี้ มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนบริเวณริมทางรถไฟ โดยบริเวณพื้นที่ทางรถไฟโดยรอบมีการค้าและบริการอย่างหนาแน่น เพราะเส้นทางรถไฟเป็นจุดหลัก ในการขนถ่ายสินค้าไม่ว่าจะเป็นสินค้าจากสวนกลางทางบกคือกรุงเทพฯ เข้ามายังส่วนภูมิภาค บริเวณถนน พระราม 6 และถนนราชดำเนิน และแนวถนนสายเชื่อมต่อไปยังอ. อื่น ๆ และจ. ใกล้เคียง ในส่วนของศูนย์กลางเมืองเป็นการสร้างอาคารบ้านเรือนบนที่คว่น ที่ราบสูง จุดสูงสุดของพื้นที่เป็นที่ตั้งของจวนผู้ว่า และส่วนราชการ เป็นหลักยุทธศาสตร์หนึ่งของการตั้งส่วนราชการ และเป็นการป้องกันน้ำท่วม

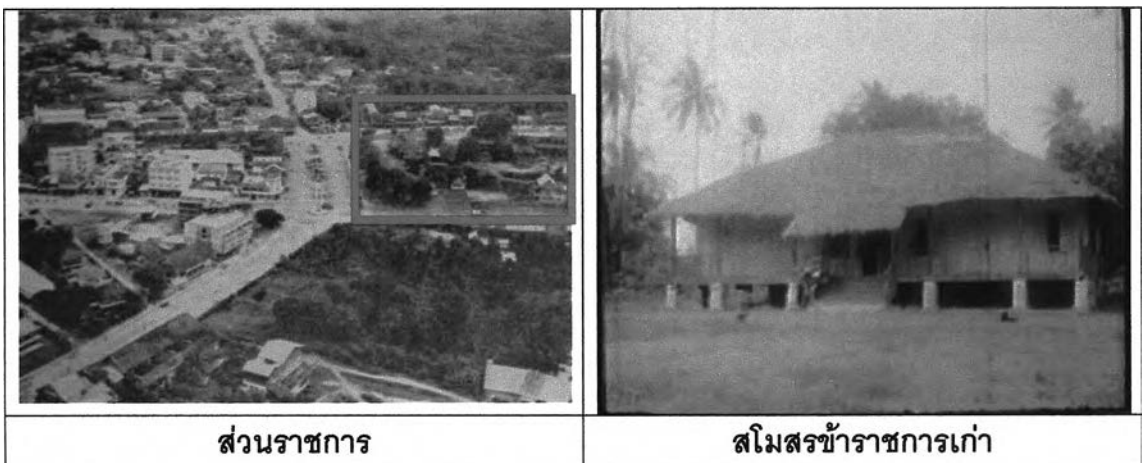
หลังจากที่มีการก่อสร้างเส้นทางรถไฟ ก็มีการก่อสร้างถนนเชื่อมต่อไปยังจังหวัด ใกล้เคียง มีการตั้งถิ่นฐานริมถนนในบริเวณที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมของตน มีการก่อสร้างถนนสายหลักในตัวเมือง โดยการตัดถนนตัดตามลักษณะภูมิประเทศ

การก่อเกิดชุมชน

ชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ ที่มีการรวมกลุ่มชุมชนที่ใหญ่ขึ้น เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นภายหลังการก่อสร้างเส้นทางรถไฟ เดิมที เป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ ที่มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นที่ประกอบอาชีพคือเกษตรกรรม เป็นลักษณะบ้านสวน โดยจากการสัมภาษณ์ 11 มี.ค. 48 ร้านจ.จินจัน ผู้ให้สัมภาษณ์ นายประจักษ์ จันทกุล อายุ 68 ปี “ เดิมเป็นชุมชนตลาดตรงบริเวณแยกท่าจีนขึ้นมาทางถนนเก่าและบริเวณราชดำเนิน สลับกับสวนยางและสวนพริกไทย แรกเริ่มสร้างบ้านไม้เพื่ออยู่อาศัย ต่อมาเมื่อทับที่ยังเริ่มเฟื่องฟูในด้านเศรษฐกิจจึงเปลี่ยนเป็นอาคารค้าขาย ” โดยชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างหนาแน่นนี้ เรียกว่าชุมชนตลาด ตั้งอยู่ใจกลางเมือง

บริเวณริมทางรถไฟ ก็เกิดชุมชนขึ้นเป็นชุมชนค้าขายริมทางรถไฟ ส่วนใหญ่ เป็นชนชั้นแรงงาน ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขายริมทางรถไฟ และประกอบธุรกิจการโรงแรมขนาดเล็ก โดยเรียกว่าชุมชนหนองยวน จากการสัมภาษณ์ นายประจักษ์ จันทกุล คนเดิมได้กล่าวถึงชุมชนริมทางรถไฟว่า “ ลักษณะผู้คนที่อยู่ริมทางรถไฟชุมชนแยก อยู่ตรงบริเวณถนนพาดทางรถไฟ อิสลามที่เข้ามาอยู่จะเริ่มประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหาร(ขายโรตี่ ข้าวหมกไก่) ” คือการประกอบอาชีพบริการที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางสัญจร เพราะการเดินทางเข้ามาค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หากมีการเดินทางต่างจังหวัดที่มีระยะทางไกล ไม่สามารถไปกลับได้ภายในวันเดียว จะต้องมีการแวะพัก อีกทั้งเวลาที่รถเข้าสู่ตัวเมืองเป็นเวลาเย็น – ค่ำ

เมื่อมีการโยกย้ายเมื่อเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นชุมชนพักอาศัย เป็นศูนย์กลางการปกครอง จึงมีการก่อตั้งส่วนราชการขึ้น บริเวณใกล้กับสวนตลาด เพื่อสะดวกในการคมนาคม อีกทั้งทำเลที่ตั้งส่วนราชการเป็นที่ราบสูง ลักษณะเป็นควนสูงสุดในพื้นที่ จึงเกิดชุมชนราชการขึ้น โดยส่วนราชการเป็นที่ตั้งของอาคารทางราชการและ บ้านพักข้าราชการต่าง ๆ

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

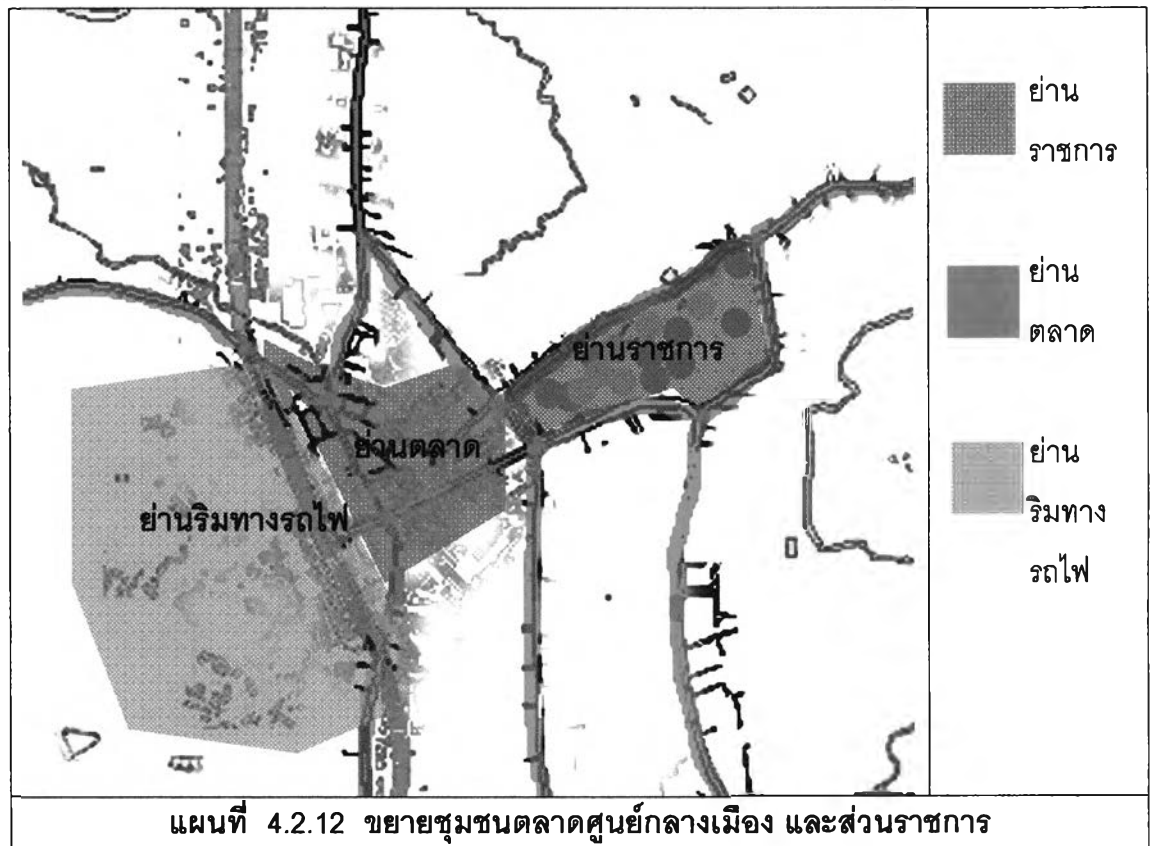
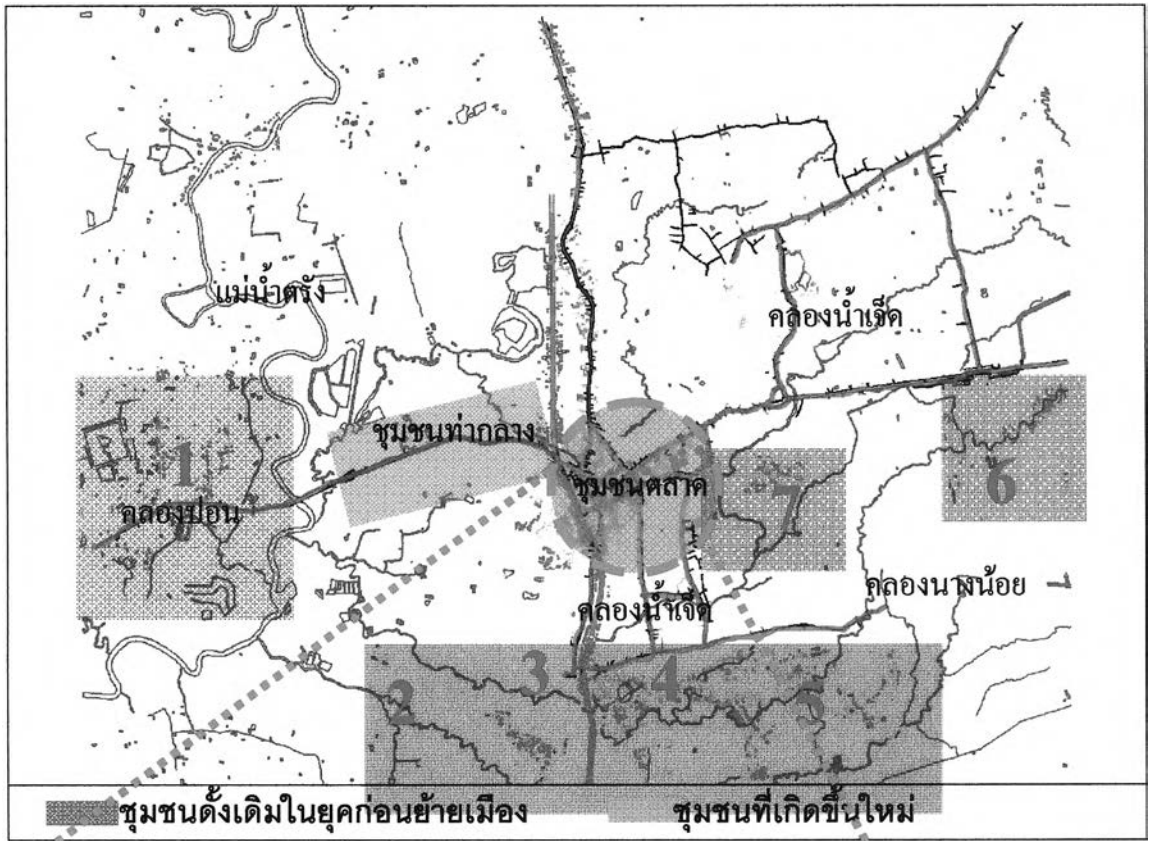
ชุมชนควนหาญ เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีการตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นโดยสภาพพื้นที่เป็นที่ราชพัสดุเป็นส่วนใหญ่ เดิมเป็นพื้นที่ราชพัสดุ ที่ยังมีสภาพเป็นป่าปกคลุม ลักษณะพื้นที่เป็นควนและเป็นที่ราบ และหนองน้ำที่เรียกว่าหนองหาญ ลักษณะการใช้พื้นที่ คือมีที่อยู่อาศัยตรงบริเวณพื้นที่สวนที่ลาดลงสู่ที่ราบ และในสวนที่เป็นควนแรกสุดเป็นป่าปกคลุม และเปลี่ยนมาเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกของจังหวัดตรังในที่สุดตามนโยบายก่อนตั้งเมืองในปี 2456 มีการบอกเล่าจากคนรุ่นก่อนว่า ที่บริเวณโรงพยาบาลควนหาญในปัจจุบันมีคนพบงูเผือกตัวใหญ่เป็นประจำทุกปี ต่อมาจึงมีการสร้าง หลา ให้อยู่อาศัย จนเมื่อมีการสร้างโรงพยาบาลจึงสร้างเป็นศาลาถาวร เรียกชื่อว่า หลาทวดควนหาญ

ในอดีตการประกอบอาชีพของผู้คนในชุมชนนี้คือ การทำสวนยาง ทำสวนผลไม้ ปลูกผัก ฯลฯ ดังนั้นจึงมีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแทรกอยู่กั้กับสวนผลไม้ น้ำดื่มน้ำใช้ในย่านควนหาญ มีใช้อยู่จำนวนไม่มากมายนัก เนื่องจากความสูงของพื้นที่ทำให้ต้องขุดบ่อลึกมาก และพังทลายง่าย ดังนั้นเมื่อมีบ่อน้ำดื่มน้ำใช้ที่ใช้งานได้ดี คนในละแวกนี้จึงยินดีที่จะใช้ร่วมกัน แหล่งน้ำอีกแหล่งหนึ่งของชุมชนควนหาญในอดีต คือ บ่อน้ำที่สระกะพังสุรินทร์ ต่อมา เมื่อโรงพยาบาลสร้างเสร็จก็มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนหนาแน่นขึ้น

ชุมชนท่ากลาง เดิมถนนท่ากลางเป็นเส้นทางผ่านทางบกเวลานำสินค้าที่ขึ้น จากท่าจีนเข้าสู่เมือง ในยุคก่อน มีเพียงบ้านสวนที่ตั้งอยู่ห่าง ๆ กันไม่กี่หลังคาเรือน มาในยุคนี้ มีการก่อสร้างเส้นทางดินลูกรัง มีสภาพพื้นที่ดีขึ้น รวมถึง มีการก่อสร้างทางรถไฟ มีการอพยพของแรงงานที่เข้ามาหางานทำมากขึ้น ชุมชนท่ากลางจึงมีการตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นในยุคนี้ การประกอบอาชีพของชุมชนเป็นประเภทรับจ้างและ เกษตรกรรม

การก่อเกิดย่าน

ชุมชนที่เกิดขึ้นภายหลังการตั้งเมือง มีการเข้าถึงของสถานีรถไฟ กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีความโดดเด่นเป็นที่สังเกตได้ชัดเจนคือ ย่านตลาดศูนย์กลางเมือง กิจกรรมที่เกิดขึ้นคือ เป็นแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระดับภูมิภาค มีการขนส่งสินค้าทางเกษตรกรรม และการนำเข้ามาสินค้าจากส่วนกลางคือ กรุงเทพฯ เข้ามาทางรถไฟ ในอดีตมีลานแลกเปลี่ยนสินค้า เมื่อตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้นก็มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน เรือนแถวเพื่อประกอบกิจการการค้า จากการสัมภาษณ์ ร้านจ.จินจุ่น วันที่ 11 มี.ค. 48 ผู้ให้สัมภาษณ์ นายประจักษ์ จันทกุล อายุ 68 ปี กล่าวถึงย่านตลาดว่า " โรงพยาบาลแม่จีน(ตรังขาดตะ)และสุขศาลา เนื่องจากทับเที่ยงเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้า ทำให้มีหมอแขก หมอญี่ปุ่นเข้ามาเปิดร้านขายยา "

จากการสัมภาษณ์ คุณจีระ พิตรปรีชา อายุ 82 ปีที่อยู่ ร้านอุปกรณ์การเรียนสิริบรรณ ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดตรังวันที่สัมภาษณ์ 12 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 13.00 น. กล่าวว่า " ในอดีตส่วนใหญ่บริเวณรอบ ๆ ยังไม่มีอาคารใด ๆ แต่สิ่งที่มีมาก่อนนั้นก็มิตลาด ส่วนอาคารที่มีจะก่อสร้างด้วยปูนหรือเป็นไม้ทั้งหมด นอกจากนั้นบริเวณรอบ ๆ ตึกสิริบรรณจากถนนถึงปลายถนนเคยปลูกสวนพริกไทยและเป็นสวนยางพารา รวมทั้งมีบ่อน้ำ ซึ่งชาวบ้านจะมาหาน้ำจากบ่อนี้เพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน สถานที่ตั้งของบ่อน้ำจะอยู่บริเวณข้างโรงพยาบาลราชดำเนินในปัจจุบัน "

ย่านริมทางรถไฟ ในยุคที่มีกิจกรรมการคมนาคมขนส่งกันอย่างคึกคัก สถานีรถไฟเป็นสถานที่เข้าออกของผู้คนที่หลากหลาย การประกอบอาชีพของผู้คนที่เกี่ยวเนื่องกับรถไฟ จำพวก ขายอาหาร โรงแรม เก็บของจากรถไฟ ก็เกิดการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ของทางรถไฟ เกิดเป็นย่านริมทางรถไฟขึ้น

ภาพถ่ายบริเวณถนนหน้าอำเภอ

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

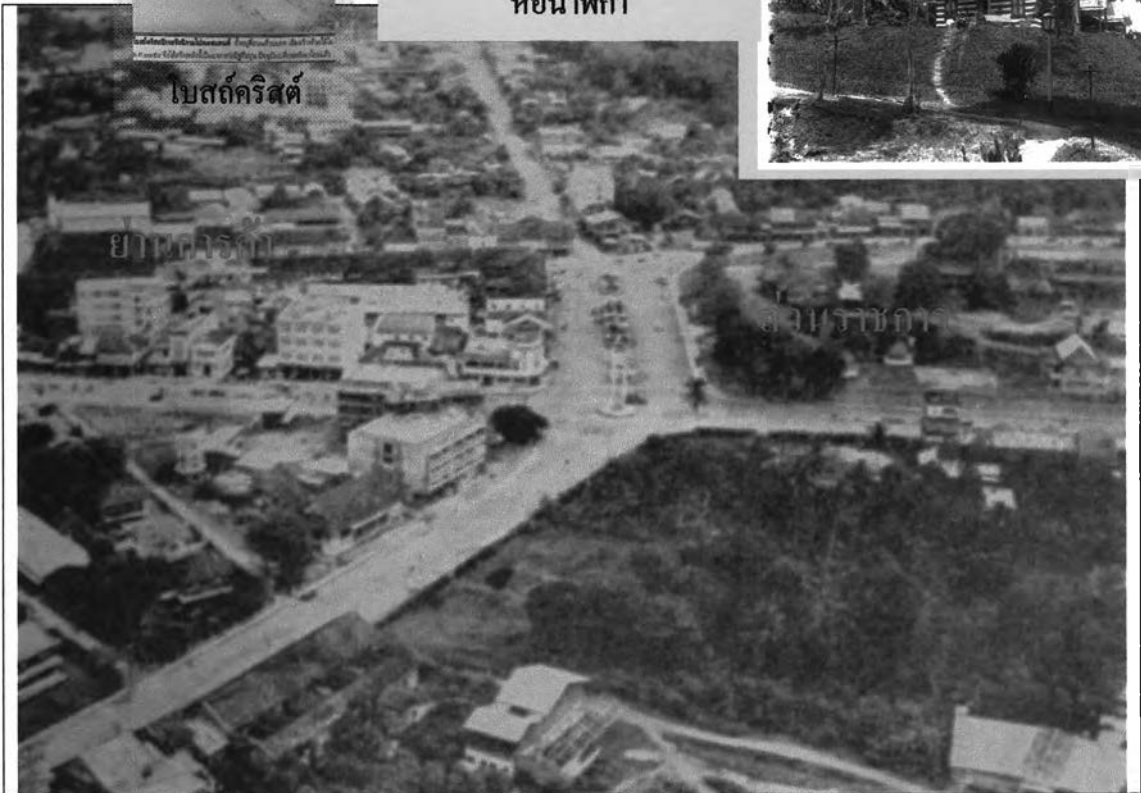
โบสถ์คริสต์

หอนาฬิกา

ตึกบวรราชภา

ย่านตึก

แสดงย่านศูนย์กลางเมือง

ย่านตลาดเทศบาล

บรรยากาศบริเวณถนนวิเศษกุล

ย่านราชการ

พื้นที่ส่วนที่ติดกับย่านตลาดเป็นพื้นที่สูงที่สุดในย่านนั้น เป็นที่ราชพัสดุ มีทำเลเหมาะในการตั้ง เป็นศูนย์กลางราชการของชุมชน

การย้ายที่ตั้งเมืองใน พ.ศ.2458 ทำให้ศูนย์การปกครองมาตั้งอยู่ที่ทับเที่ยงซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าและความเจริญมาแต่เดิมแล้ว และยังเป็นศูนย์การติดต่อราชการที่ดีเพราะเป็นจุดกึ่งกลาง ส่วนอำเภอรอบนอกเป็นเสมือนรัศมีสามารถเดินทางเข้ามาติดต่อได้สะดวก แต่ขณะนั้นยังไม่มีที่ว่าการจึงต้องใช้ตำหนักผ่อนกายเป็นศาลากลางชั่วคราว พ.ศ.2461 สมัยพระราชโยธา (เจิม ปันยารชุน) เป็นผู้ว่าฯ ได้เริ่มสร้างศาลากลางเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว เปิดทำการ พ.ศ. 2463 จากนั้นมีการก่อสร้างสถานที่ราชการอื่น ๆ เช่น จวน ศาล เรือนจำ สถานีตำรวจ สโมสรเสือป่า

ภาพเก่าแสดงศาลากลางเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวในปี พ.ศ.๒๔๖๑

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดศรีสะเกษ

การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินในการประกอบกิจกรรมทางการค้าในบริเวณสถานีรถไฟ และตลาดเทศบาลเก่า มีการตั้งถิ่นฐานจับจองพื้นที่กันอย่างหนาแน่น เป็นลักษณะแผ่ขยายจากจุดศูนย์กลางคือสถานีรถไฟ ออกไปเป็นรัศมี เหมือนใยแมงมุม ถัดจากย่านพาณิชย์กรรม เป็นส่วนราชการบนพื้นที่เนินสูง เป็นที่พักข้าราชการ และส่วนบริหารของเมืองบริเวณถนนสายหลักย่านศูนย์กลางเมืองเป็นการใช้ที่ดินประเภทกิ่งพาณิชย์กรรม คือชั้นล่างค้าขาย ชั้นบนพักอาศัยตลอดเส้นทาง ส่วนชุมชนดั้งเดิม ก็เป็นการใช้ที่ดินแบบพักอาศัย เป็นบ้านสวนในพื้นที่เกษตรกรรม จากการสัมภาษณ์ร้านจ.จินจูน วันที่ 11 มี.ค. 48 นายประจักษ์ จันทกุล อายุ 68 ปี กล่าวว่า “ เดิมเป็นชุมชนตลาดตรงบริเวณแยกท่าจีนขึ้นมาทางถนนเก่าและบริเวณราชดำเนิน สลับกับสวนยางและสวนพริกไทย แรกเริ่มสร้างบ้านไม้เพื่ออยู่อาศัย ต่อมาเมื่อทับเที่ยงเริ่มเฟื่องฟูในด้านเศรษฐกิจจึงเปลี่ยนเป็นอาคารค้าขาย “ มีโรงแรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเนื่องจากกิจกรรมค้าขาย ระหว่างอำเภอที่ไม่สามารถเดินทางได้ในเวลาวันเดียว

ลักษณะสถาปัตยกรรม

อาคารบ้านเรือน ในยุคที่มีการนำความเจริญเข้าสู่เมืองนั้นในย่านศูนย์กลางเมืองที่มีการประกอบกิจการทางการค้าทำให้รูปแบบอาคารที่เกิดขึ้นนั้นเอื้อประโยชน์ทางการค้า ในย่านถนนราชดำเนิน และถนนพระราม 6 อาคารบ้านเรือนที่เกิดขึ้นมีรูปแบบเป็นห้องแถวเพื่อการค้า มีการปะปนกันของอาคารชั้นเดียว และ 2 ชั้น มีทั้งอาคารไม้ และอาคารที่ทำจากปูนในรูปแบบที่มาจากปิ้ง ส่วนหนึ่งเป็นช่างจากปิ้ง จากบทความที่กล่าวถึงลักษณะอาคารบ้านเรือนใน พ.ศ. ๒๔๕๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ซึ่งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จฯ ตรัง ก็ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เช่นเดียวกันว่า

□.....ถึงตลาดบางรัก ซึ่งดูเป็นตลาดใหญ่คึกคักมาก มีตึกแถว ๒ ฟากถนน เป็นตึกอย่างจีนชั้นเดียว หลังตึกแถวออกไปยังเห็นเรือนที่คนอยู่อีกมาก กับที่ริมถนนต่อตึกแถวไปมีโรงสำหรับตั้งตลาดนัด จึงเห็นได้ว่าที่บางรักนี้มีที่ประชุมชนยิ่งกว่าที่เมืองอื่น พันทลาดไปถึงที่ว่าการอำเภอ และต่อไปอีกหน่อยถึงเรือนที่ประทับ....□

พิธีงานศพบริเวณถนนราชดำเนินหน้าร้านสิริบรรณ

ร้านสิริบรรณถนนราชดำเนินในปัจจุบัน

ในส่วนของบ้านสวนรอบ ๆ ย่านการค้า เป็นบ้านไม้อยู่ตามสวนต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ มีการกล่าวถึงลักษณะอาคาร บ้านเรือนในยุคนั้น โดย คุณจ๊ะ พิตรปรีชา อายุ 82 ปี ที่อยู่ร้านอุปกรณ์การเรียนสิริบรรณ ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง กล่าวถึง ตึกสิริบรรณ " สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2478 อายุประมาณ 70 ปีมาแล้ว การออกแบบของตึกสิริบรรณออกแบบโดยบิดาของคุณป้าจ๊ะ โดยเริ่มจากการตั้งเสา ความหนาของเสาประมาณ 2 เมตรเศษ วิธีการที่ใช้ในการหล่อเสาคือใช้ไม้กระดานมาทำเป็นบล็อกสี่เหลี่ยมหน้า+ปูน+ดินทรายเข้ารวมกันในแท่งหล่อ ใช้คนเหยียบให้แน่น จากนั้นจึงทิ้งไว้จนแห้ง ในปัจจุบันยังสามารถเห็นร่องรอยการหล่อปูนด้วยคนอยู่คือรอยไม้กระดานที่อยู่บนปูนนั่นเอง นอกจากนี้ในบริเวณบ้านยังมีบ่อน้ำใช้ที่มีความลึกมาก น้ำใสและมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี

ความตั้งใจในครั้งแรกของการตั้งร้านสิริบรรณคือต้องการเป็นที่อยู่อาศัย แต่หลังจาก ป้าจ๊ะจบการศึกษาได้รับความรู้ด้านการค้าขายเพิ่มเติมมาจากป้าและคนในสมัยนั้นได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น จึงตัดสินใจที่จะเปิดร้านหนังสือ ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นร้านขายอุปกรณ์การเรียน "

ด้านอื่น ๆ

ในอดีตส่วนใหญ่บริเวณรอบ ๆ ยังไม่มีอาคารใด ๆ แต่สิ่งที่มีมาก่อนนั้นก็มิตลาด สวนอาคารที่มีจะก่อสร้างด้วยปูนหรือเป็นไม้ทั้งหลัง นอกจากนั้นบริเวณรอบ ๆ ตึกสิริบรรณจากถนนถึงปลายถนนเคยปลูกสวนพริกไทยและเป็นสวนยางพารา รวมทั้งมีบ่อน้ำ ซึ่งชาวบ้านจะมาหาน้ำจากบ่อนี้เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน สถานที่ตั้งของบ่อน้ำจะอยู่บริเวณข้างโรงพยาบาลราชดำเนินในปัจจุบัน

สถานที่ใกล้เคียงกับตึกสิริบรรณคือ โรงหนังลิโด หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าวิกศรีเมือง อีกสถานที่คือ โรงฆ่าสัตว์โบราณซึ่งปัจจุบันก็คือร้านหมอพงษ์ชัย โดยบริเวณนั้นก็มีโรงรับจำนำ เช่นเดียวกัน ส่วนในตลาดก็เคยมีโรงลิเก (ขนาดใหญ่) ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งบันเทิงใจของคนในสมัยก่อน แต่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของห้องน้ำสาธารณะในตลาดสด

ภาพเก่าแสดงลักษณะสถาปัตยกรรมบริเวณถนนราชดำเนิน

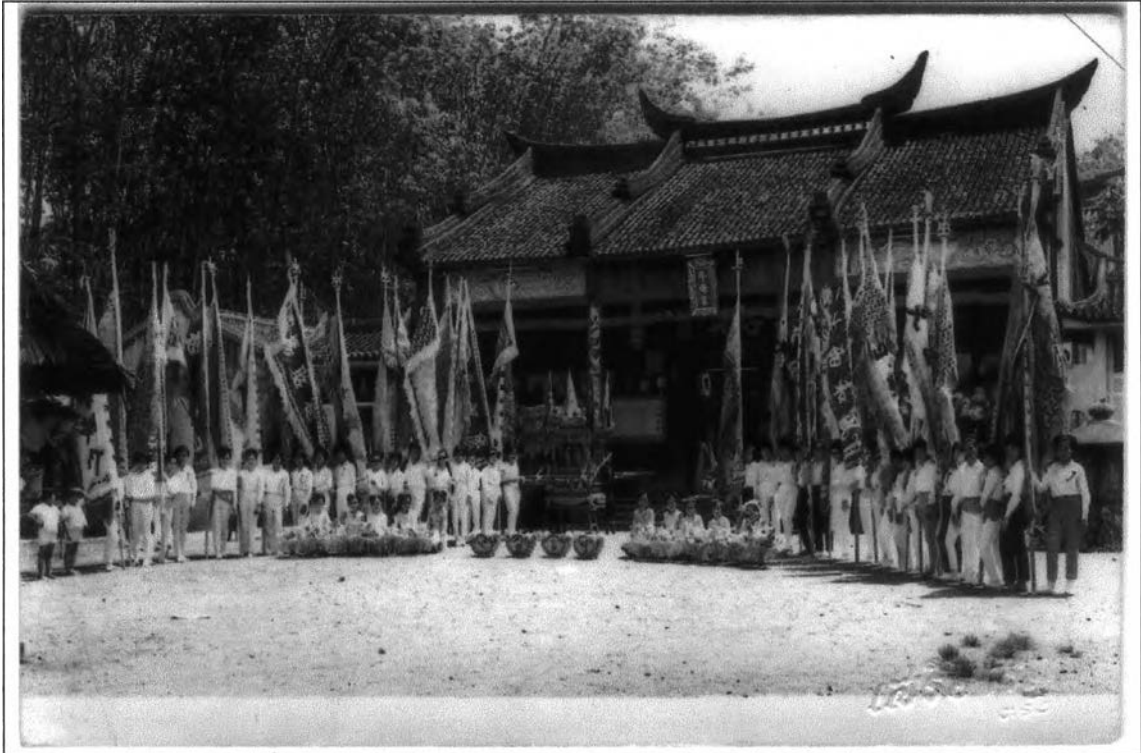
ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

ส่วนราชการ

ในยุคนี้มีการก่อสร้างอาคารส่วนราชการ และโรงเรียนโดยใช้ไม้เป็นอาคารชั้นเดียว

วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากการค้าขายเป็นชุมชนริมคลอง ชุมชนเล็กๆ รวมกันคนไทยในยุคแรก ๆ จากเอกสารรายงานสมัยรัชกาลที่ 5 กล่าวถึงประชากรในจังหวัดเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ไทย จีน แขก ไทย คือกลุ่มพื้นเมืองดั้งเดิม อยู่ในบริเวณควน และที่ราบลุ่มแม่น้ำ นับเป็นหมู่เขา และหมู่ทุ่ง จีน คือพวกที่อพยพมาจากโพ้นทะเล มาตั้งถิ่นฐานตามที่ราบริมฝั่ง และทำเรือ เพื่อสะดวกในการติดต่อค้าขาย กลายเป็นหมู่ตลาด แขก ได้แก่กลุ่มที่นับถือศาสนา อิสลามอยู่ตามชายฝั่งทะเล และเกาะ นับเป็นหมู่เล

ภาพเก่าแสดงศาลเจ้าในยุคนี้

ที่มา : หอจดหมายเหตุจังหวัดตรัง

โดยกลุ่มของการตั้งถิ่นฐาน และการนับถือศาสนามีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเกาะกลุ่มอย่างชัดเจน จากการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนย่านศูนย์กลางเมืองกล่าวถึงการนับถือศาสนาในชุมชนว่าชุมชนชาวจีนที่นับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากผู้คนในตลาดทับเที่ยงส่วนใหญ่เป็นคนจีน จึงมีศาลเจ้าต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายแห่งตามความเชื่อดั้งเดิม เช่น กิวอ่องเอี้ย ท้ามกงเอี้ย เป้เซ็ง หมิ่นราม ฯลฯ นอกจากนี้ ในยุคแรก ๆ ที่ยังรู้สึกเป็นคนต่างถิ่นทำให้เกิดการรวมหมู่กันตามเชื้อสายแซ่ตระกูลหรือถิ่นที่มา เป็นสมาคมต่าง ๆ เช่น ฮกเกี้ยน แต่จิ๋ว ฮากกา ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน จากคำบอกเล่าของนายประจักษ์ จันทกุล อายุ 68 ปีบ้านจ.จินจัน เมื่อวันที่ 11 มี.ค. 48 กล่าว ว่า “ คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่อพยพเข้าก่อตัวตั้งสมาคมต่างๆขึ้น(สมาคมฮกเกี้ยน สมาคมฮากกา สมาคมแต่จิ๋ว ตามถิ่นฐานเดิมที่อพยพมา) ”

และส่งความช่วยเหลือไปถึงญาติพี่น้องในบ้านเกิด ภายหลังจากคนเชื้อสายจีนที่เกิดในทับเที่ยงกลายเป็นคนตรังตามถิ่นกำเนิด สมาคมก็ยังคงอยู่เพียงแต่เปลี่ยนกิจกรรมไปตามสภาพสังคม มีศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยแสดงถึงที่ตั้งของศาลเจ้าในชุมชนต่าง ๆ ย่านศูนย์กลางเมือง โดยในย่านนี้เป็นย่านตลาดที่มีชาวจีนตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพค้าขายอยู่ทั่วบริเวณ สังเกตได้จาก ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นแบบ ชิโน - โปรตุเกส

มีการก่อตั้งสมาคมชาวจีนขึ้น เพื่อเป็นการรวบรวมกลุ่มเชื้อสายเดียวกันเพื่อความสามัคคีกันโดยมีจุดประสงค์คือ

1. ใช้เป็นที่รวมกลุ่มพบปะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
2. เป็นการรวมกลุ่มในการสร้างฐานอำนาจเพื่อต่อรองสินค้า
3. ใช้สังสรรค์ตามแต่ละโอกาส

ในปี 2462 มีการรวมตัวกันของกลุ่มพ่อค้าคนจีนได้เห็นความสำคัญของการศึกษา ก่อตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนแห่งแรกขึ้น โดยใช้ชื่อว่า ชันวาศกเกา

ส่วนในย่านสถานีรถไฟทางด้านหน้า และหลังสถานีรถไฟ จะเป็นชาวไทย มุสลิม ที่ในยุคนีที่มีการคมนาคมหลักโดยใช้เส้นทางรถไฟ จากการสัมภาษณ์ ร้านจ.จินฉั่น ผู้ให้สัมภาษณ์ นายประจักษ์ จันทกุล อายุ 68 ปี ได้กล่าวถึงชุมชนแขกริมทางรถไฟว่า “ ชุมชนแขกอยู่ตรงบริเวณถนนพาดทางรถไฟ อิสลามที่เข้ามาอยู่จะเริ่มประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหาร(ขาย โรตีสี ข้าวหมกไก่) ” ชาวมุสลิมก็จะประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง ขนย้ายสินค้า ขายอาหาร และเก็บสิ่งของบนรถไฟ รับจ้างทั่วไปในบริเวณชุมชนริมทางรถไฟ

ภาพเก่าแสดงอาคารบ้านเรือนบนถนนหน้าสถานี

มีการนับถือ และเผยแพร่ศาสนาคริสต์โดยในยุคนีมีการจัดตั้งโบสถ์คริสต์ในปี 2458 เป็นลักษณะอาคารก่ออิฐ ถือปูน ชุมชนชาวคริสต์ จังหวัดตรัง ได้ก่อกำเนิดขึ้นมาในระยะเวลาใกล้เคียงกับชุมชนคริสต์ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นระยะที่มีการเผยแพร่คริสตศาสนิกายโปรเตสแตนต์ไปสู่ภาคต่างๆ ของประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งโบสถ์คริสต์จักรตรังได้ก่อสร้างขึ้นเมื่อปี 2458 ในสมัยที่เพิ่งย้ายเมืองในยุคร. 6

ภาพแสดงโบสถ์คริสต์จักร จ.ตรัง โดยมีที่ตั้งห่างจากถนนห้วยยอด ประมาณ 20 เมตร การก่อสร้างมีลักษณะโดดเด่นด้วยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมตะวันตก ก่ออิฐถือปูน ยกพื้นสูง 1 เมตร มีขนาดกว้าง 11 เมตร ยาว 20 เมตร โดยปัจจุบันที่ตั้งของโบสถ์ตั้งอยู่ใจกลางเมือง และยังมีการทำนุบำรุงให้อยู่ในสภาพที่ดี สวยงามแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ยังคงมีการยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีวัฒนธรรมหลากหลายแตกต่างกันอย่างลงตัว

ภาพเก่าแสดง โบสถ์คริสต์

ภาพแสดง โบสถ์คริสต์ในปัจจุบัน

วัฒนธรรมประเพณี

สมัยการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองพ.ศ.๒๔๗๕ ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ต่อมา พ.ศ.๒๔๗๖ ได้ยุบเลิกการปกครองในระบอบมณฑล ตังมีฐานะเป็น ๑ ใน ๗๐ จังหวัดของประเทศ และมีการเลือกตั้งครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ส.ส.คนแรกชื่อนายจิ่ง จริงจิตร ซึ่งเป็นผู้ัญเชิญรัฐธรรมนูญจำลองมาจากกรุงเทพฯ จากนั้นจังหวัดได้จัดงานฉลองรัฐธรรมนูญจนต่อมากลายเป็นงานประจำปีที่มีความสำคัญต่อจิตใจของคนตังเป็นระยะเวลายาวนาน

งานฉลองรัฐธรรมนูญ

ส.ส.คนแรก ชื่อนายจิ่ง จริงจิตร

พิธีศพ งานศพ เป็นประเพณีที่ชาวตรังให้ความสำคัญ เพราะเป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความรักใคร่สามัคคีในหมู่เครือญาติและเพื่อนฝูง มีวิธีการแจ้งข่าวงานศพโดยใช้แบบพิมพ์ใบประกาศ ซึ่งจะติดไว้ตามร้านน้ำชากาแฟซึ่งเป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีการบอกข่าวที่นิยมใช้กันจนถึงปัจจุบันนี้

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ : คุณถาวร เย่าตัก ที่อยู่ : ร้านบาจา ถนนราชดำเนิน " พ.ศ.2496 การแห่ (เคลื่อน) ศพ จะมีการแห่ไปตามถนนสายต่างๆ นิยมที่จะแสดงศักยภาพทางฐานะของตนให้คนอื่น ๆ ได้รู้ โดยการนำพวงหรีดที่ได้รับจากแขกเข้าร่วมงานนำมาแห่ไปด้วย เพราะเชื่อว่าถ้ามีจำนวนพวงหรีดมาก ๆ ก็เป็นการแสดงว่าตนมีฐานะดี "

ประเพณีที่สูญหายไปแล้ว คือ ประเพณีการทานไฟ ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ คุณตาเพิ่ม นุณพันธ์ อายุ 88 " ปีเมื่อก่อนในช่วงหน้าฝน เดิมเมื่อก่อนช่วงเข้ามิดประชาชนจะเริ่มออกมาเพื่อร่วมกันทำอาหารเพื่อถวายพระ หลังจากพระฉันเรียบร้อยแล้วก็จะร่วมทำขนมด้วยกัน เสร็จสิ้นพิธีประมาณช่วงบ่าย ชาวบ้านจะหุงกัน จะทำกันในเดือนอ้าย เดือนยี่ วันเพ็ญ ทำมานานกว่า 70 ปี ขนมที่นิยมทำคือ ขนมครก ขนมอี๋ ขนมฟามี ขนมเป็๋อง ข้าวย่ำ ข้าวต้ม ขนมโค ลักษณะจะมีไฟอยู่โดยรอบแล้วพระอยู่ข้างใน การทานไฟถูกล้มเลิกไปแล้วเพราะความขัดข้องใจในชุมชนเนื่องจากความเบื่อหน่าย "

" **พิธีชักพระ** ความเป็นมาของพิธีชักพระ เมื่อว่างจากการทำนาในเดือน 5 จึงหาโอกาสร่วมสนุกสนานได้มาเป็นพิธีลากพระและแย่งพระ ซึ่งมีมากกว่าร้อยปี ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้ว เพราะเห็นว่ามีคนตายบ่อยครั้ง ซึ่งเกิดจากอุบัติเหตุการแย่งพระนั่นเอง"

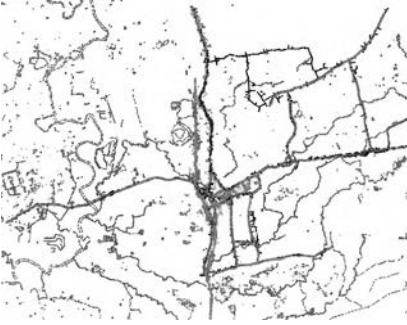
สรุป การสร้างทางรถไฟสายใต้เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2454 จากเพชรบุรีลงมาถึงทุ่งสงแล้วแยกไปทางอำเภอหาดใหญ่ต่อไปยังมลายูสายหนึ่ง และมาสุดทางที่ทำเรือกันตั้งอีกสายหนึ่ง ซึ่งผ่านสถานีทับเที่ยง เส้นทางรถไฟจากกันตังถึงสถานีห้วยยอดและสถานีทุ่งสง เปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2456

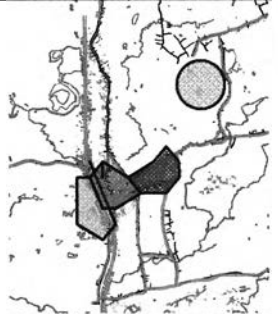

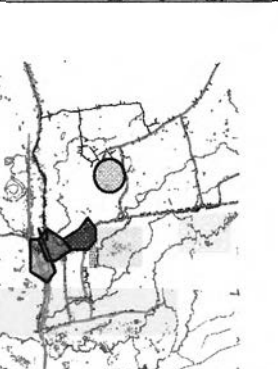

ความสำคัญของสถานีรถไฟกันตังในสมัยแรกเริ่มคือ เป็นที่รับส่งสินค้ากับต่างประเทศ ซึ่งมีรางรถไฟต่อไปยังท่าเทียบเรือ ส่วนที่สถานีรถไฟนั้นเดิมเคยใช้เป็นที่ตั้งโรงงานชั่วคราวประกอบรถจักรและล้อเลื่อน ซึ่งขนถ่ายจากต่างประเทศมาที่ท่าเรือกันตังด้วย

ส่วนในทศวรรษที่การเข้ามาของรถไฟทำให้มีผลทำให้เมืองตรังที่ทับเที่ยงกลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งในภูมิภาคนี้ ทำให้การเดินทางและการติดต่อราชการต่างๆ ระหว่างกรุงเทพฯ กับจังหวัดในฝั่งทะเลตะวันตก จะต้องผ่านจังหวัดตรัง ทับเที่ยงซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัด เพราะสามารถติดต่อไปถึงประเทศเพื่อนบ้าน สนับสนุนการเป็นเมืองเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองมากขึ้น ทำให้กิจการต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย อาทิเช่น โรงแรม สถานบันเทิง ท่ารถขนส่งสำหรับการแลกเปลี่ยนสินค้าจากจังหวัดใกล้เคียง และเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าที่ขึ้นท่าที่กันตัง และกิจการค้าขายอื่นๆ พื้นที่ทำสวนยางพาราและพืชอื่นๆ เริ่มเปลี่ยนเพื่อรองรับการเป็นเมืองเศรษฐกิจ กิจการค้าขายอื่นๆ คึกคักขึ้น พื้นที่ทำสวนยางพาราและพืชอื่นๆ เริ่มเปลี่ยนเพื่อรองรับการเป็นเมืองเศรษฐกิจ

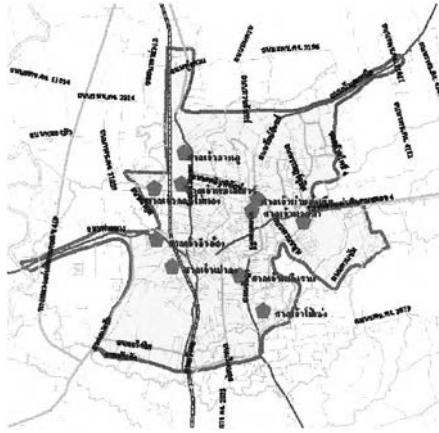

จากความเจริญของเมืองค้าขายทำให้เมืองตรังเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากเมืองรอบข้าง ยังแสดงให้เห็นความรุ่งเรืองในอดีตผ่านรูปแบบสถาปัตยกรรม ของร้านค้า ย่านการค้า กลางใจเมือง (บริเวณสถานีรถไฟ) ส่วนความเป็นอยู่ของชุมชนเก่าแก่โดยรอบ ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม มีความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลดี แสดงให้เห็นจากความรุ่งเรืองในยุคนี้

ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด
<p>สภาพพื้นที่</p>	 <p>แผนที่แสดงที่ตั้งของ อำเภอเมืองตรงในอดีต</p>	<p>ร.6 ได้เสด็จประพาสเมืองตรงที่กันตังในปี 2458 เมืองกันตังไม่ปลอดภัย เป็นที่ลุ่มมักเกิดโรคระบาดและยากแก่การขยายเมือง ทรงเห็นว่า ต.ทับเที่ยง ที่อยู่ในอ.บางรักเดิม มีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมที่จะตั้งเมือง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองจากตำบลกันตังไปตั้งที่ตำบลทับเที่ยง</p> <p>ในบริเวณที่ตั้งชุมชนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ มีเส้นทางน้ำ และการคมนาคมทางบกคือ ทางรถไฟ เป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ</p>
<p>บทบาท</p> <p>โรงเรียนอนุกุล</p> <p>โรงเรียนวิเชียรมาตุ</p>		<p>ทางด้านเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับประเทศ เมืองตรงมีสินแร่เป็นสินค้าส่งออกหลัก นอกเหนือจากสินค้าทางเกษตรกรรมมีปริมาณการขนส่งสินค้ามีมูลค่าเป็นอันดับ 2 รองจากท่าเรือคลองเตย ในการขนส่งแร่และสินค้าลิกกรรม (ยางพาราและพริกไทย) เป็นสินค้าส่งออกไปยังตลาดโลก - ระดับภูมิภาค มีการพัฒนาระบบคมนาคมที่ครบวงจรตัดถนนเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองเชื่อมระหว่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง มีสะพานทำเทียบเรือ เป็นจุดศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า มีบทบาทเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าหลัก โดยมีการแลกเปลี่ยนสินค้าทางเกษตรกรรมที่มาจากภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ จากจังหวัดใกล้เคียง ส่งออกไปยังส่วนกลาง และภูมิภาค - ระดับย่าน และชุมชน ในยุคนี้ชุมชนทำเงินลคบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจลง เนื่องจากมีการใช้เส้นทางรถไฟเป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าไปยังส่วนภูมิภาค การแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่เกิดขึ้นบริเวณสถานีรถไฟแทน เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จนเป็นย่านศูนย์กลางทางการค้าขนาดใหญ่อย่างหนาแน่น บริเวณหน้าสถานีรถไฟในยุคนั้น - เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาในระดับชุมชนมีการก่อตั้งโรงเรียนตามวัด โรงเรียนสอนภาษาของเอกชน โรงเรียนเอกชน
<p>การคมนาคม</p> 		<p>ในพื้นที่ การคมนาคมภายในพื้นที่ หากเป็นการเดินทางเข้าเมืองจากชุมชนโดยรอบหากมีการขนถ่ายสินค้าจำนวนมาก ก็ใช้เกวียน หากเป็นการเดินทางภายในระยะใกล้ ไม่มีการขนถ่ายสิ่งของ ก็ใช้การเดินเท้า และมีการให้บริการของสามล้อถีบ และจักรยานโดยมีเส้นทางสายหลักได้แก่ถนนราชดำเนิน ถนนพระราม 6</p> <p>จากภายนอก ใช้เส้นทางรถไฟเป็นเส้นทางสายหลักใช้ในการเดินทางไปสู่ส่วนกลาง และระหว่างประเทศคือมาเลเซีย มีถนนระหว่างจังหวัดคือถนนสายกันตัง สายห้วยยอด สายพัทลุง และทางเครื่องบินในระดับระหว่างประเทศ ส่วนทางน้ำลคบทบาทลงอย่างมากยังคงมีเพียงส่วนน้อยระหว่างชุมชนริมน้ำเล็ก ๆ</p>

ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด
การตั้งถิ่นฐาน		มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมทางรถไฟ และบริเวณตลาดกลางเมืองมีการค้าและบริการอย่างหนาแน่น รอบนอกชานเมือง มีการตั้งถิ่นฐานริมถนนในบริเวณที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมของตน
การก่อเกิดชุมชน		<ul style="list-style-type: none"> เกิดชุมชนริมทางรถไฟ (หนองยวน) ชุมชนตลาด ชุมชนส่วนราชการ ชุมชนควนหาญ
การก่อเกิดย่าน		<ul style="list-style-type: none"> ย่านริมทางรถไฟ ย่านตลาดศูนย์กลางเมือง ย่านราชการ
การใช้ที่ดิน		มีการปลูกอาคารพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรมย่านกลางเมืองด้านการค้าและบริการ ริมถนนสายหลักและทางรถไฟ มีศูนย์กลางการปกครองส่วนราชการบริเวณย่านราชการ รอบเมืองใช้เป็นทีประกอบการเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และพักอาศัย ชุมชนดั้งเดิมหนาแน่นขึ้น ยังคงเป็นการพักอาศัย
ลักษณะสถาปัตยกรรม		<p>อาคารบ้านเรือนในยุคแรกนี้ จะใช้วัสดุในท้องถิ่น ทำให้อาคารบ้านเรือนมีการผสมผสานกับรูปแบบไทยผสมจีน โดยอาคารบ้านเรือนจะเป็นอาคารไม้ได้ดูสูง เป็นลักษณะบ้านไทยได้ดูสูง ในแบบบ้านสวนบริเวณชานเมือง</p> <p>ย่านตลาดเป็นอาคารพาณิชย์แบบชิโน-โปรตุกีส ผสมกับอาคารไม้แบบไทยเพื่อการค้าขาย</p>
บทบาทของชุมชน		<p>บทบาทของการเป็นชุมชนค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรเป็นบทบาทหลักที่ทำให้เกิดชุมชน คือ มีการนำผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ มาขายที่ตลาดโดยจะมีรถไฟลำเลียงสินค้าไปสู่ภูมิภาค โดยจุดแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน คือ ตลาดกลางเมือง</p> <p>ส่วนบทบาทด้านที่ 2 คือ ชุมชนเกษตรดั้งเดิม คือ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานก็มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ใกล้ๆ กับที่พักอาศัย</p>

ลักษณะทางสังคม วิถีชีวิตและ วัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากการค้าขายเป็นชุมชนการค้า มีการตั้งศาลเจ้า และสมาคมในหลายพื้นที่ รวมกันคนไทย เกิดมีศูนย์กลางของชุมชนตลาด

มีการตั้งวัดและศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจและการศึกษา มีศาลเจ้าจีนที่เป็นที่สักการะและประกอบพิธี

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชานเมืองยังคงเป็นไปด้วยความใกล้ชิดฉันท์เครือญาติ เนื่องจากมีชุมชนเล็กๆ อยู่กัน เพียงไม่กี่ครัวเรือน และส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่อพยพตามกันมา ในส่วนย่านการค้ากลางเมืองเป็นแบบการค้าคือมีการเข้ามาใช้แรงงาน มีการย้ายย้ายของของคนจากชุมชนอื่น ๆ ที่เข้ามาทำการค้า

4.2.3 ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 -2548)ชุมชนขยายตัวเข้าหาถนนสายหลัก

เดิมในยุคที่ยังไม่มีการตัดเส้นทางคมนาคมทางบก คือ ถนน ความเจริญ และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองตรัง จะเกาะตัวตามเส้นทางรถไฟ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก เนื่องจากเมืองตรังเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางการค้า กิจกรรมหลักที่เกิดขึ้นคือ การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า สินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยนกันมาจากชุมชนโดยรอบเป็นสินค้าทางการเกษตรกรรมมีการส่งออกสินค้าทางการเกษตรจำนวนมากจากสินค้าตัวเลขทางเศรษฐกิจ จะพบว่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร จำนวนมากจากตัวเลขทางเศรษฐกิจ จะพบว่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ทำรายได้ให้กับตัวเมืองสูงสุดและมีการนำเข้าสินค้าประเภทเทคโนโลยีที่ไม่สามารถผลิตเองได้ โดยการขนส่งเป็นประเด็นหลักของการค้าขายเมื่อมีเพียงเส้นทางรถไฟในการขนส่งทั้งนำเข้าและส่งออกในยุคที่ยังไม่มีเส้นทางถนน

เมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 มีการตัดถนนเชื่อมต่อกันระหว่างจังหวัดและการวางนโยบายขยายหัวเมืองหลักส่วนภูมิภาค ทำให้การค้าและบริการที่ต้องอาศัยการขนส่งเป็นสิ่งสำคัญเปลี่ยนแปลงมาใช้เส้นทางคมนาคมทางถนนที่สะดวกกว่าและสามารถเข้ารับผลผลิตได้โดยตรง รวมถึงการกำหนดจุดศูนย์กลางหลักที่เปลี่ยนไปทำให้ศูนย์กลางของผลผลิตด้านต่าง ๆ ของจังหวัดรอบข้างเปลี่ยนไปใช้เส้นทางที่สะดวกกว่าและมีตลาดแลกเปลี่ยนที่ใหญ่กว่าจุดนี้เองที่ค่อย ๆ ทำให้ตลาดทางการค้าและการขนส่งผ่านเมืองตรังซบเซาลงจากการสัมภาระประชาชนเก่าแก่ในพื้นที่และจากการสังเกตและสำรวจจำนวนโรงแรมเก่าแก่ขนาดเล็กในเมืองพบว่ามีความจำนวนมากในปัจจุบันหลายแห่ง ใช้เป็นเพียงที่อยู่อาศัยบางแห่งยังเปิดกิจการอยู่และบางแห่งปรับเปลี่ยนเป็นร้านค้าขายเบ็ดเตล็ดทั่วไป

ในส่วนของชุมชนริมทางรถไฟหนองยวน ในยุคนี้เนื่องจากเมืองตรังและอำเภอรอบข้างยังคงมีผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถผลิตได้เองภายในชุมชนก็ยังคงเข้ามาใช้ตลาดเทศบาลบริเวณศูนย์กลางเมืองในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ตลาดยังคงหนาแน่นและต้องการขยายขยาย จึงมีการเปิดตลาดเอกชนขึ้นชื่อว่าตลาดท่ากลางในบริเวณใกล้เคียง โดยพื้นที่ตลาดท่ากลางสามารถเชื่อมต่อกับบริเวณชุมชนหลังสถานีรถไฟและตลาดเทศบาล ตามแผนที่จึงทำให้มีการขยายพื้นที่รองรับผลผลิตทางการเกษตรเป็นลักษณะตลาดค้าส่งที่บริเวณตลาดท่ากลางและมีการใช้พื้นที่ริม

ทางรถไฟที่ติดต่อกันเป็นพื้นที่ค้าขายไปด้วย ในส่วนของย่านร้านค้าริมเส้นทางรถไฟก็ยังคงให้บริการแม้ว่าจะมีปริมาณผู้ใช้บริการลดลง แต่ก็ยังคงมีผู้คนที่เข้ามาใช้บริการตลาดค้าส่งท่ากลางแวะผ่านใช้บริการ

จากบทบาทของทางรถไฟในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลให้ มีการตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่น บริเวณริมทางรถไฟ เกิดการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณใกล้เคียง และมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ ประกอบกิจการการค้าบริเวณตลาดเทศบาล และเส้นทางหลักภายในชุมชน กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ บริเวณริมทางรถไฟ ก็เป็นอีกย่านหนึ่ง ที่มีการประกอบกิจการทางการค้า และบริการ ที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้เดินทาง จำพวก ร้านอาหาร โรงแรมขนาดเล็ก

ในช่วงปลายของยุคที่ 2 มีการตัดถนนเชื่อมต่อภายในเมืองสายสำคัญหลายสาย เช่น ถนนพระราม 6 ถนนราชดำเนิน ทำให้การตั้งถิ่นฐานเริ่มเกาะตามเส้นทางสายหลักในตัวเมือง เกิดเป็นย่านการค้าหลักของเมืองมีการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ขนส่งมาทางรถไฟ ในระดับภูมิภาค โดยรอบมีโรงแรม และโรงพยาบาล เปิดให้บริการเป็นจำนวนมาก นับเป็นช่วงที่เมืองตรังมีความเจริญสูงสุด มีการเข้ามาของผู้คนรongs ทั้งบริเวณใกล้เคียง และจากจังหวัดที่ห่างออกไป ทั้งเข้ามาค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า และเข้ามาใช้บริการด้านอื่น ๆ รวมถึงเป็นเมืองผ่าน การขยายตัวของเมือง ขยายออกจากศูนย์กลางทางการค้า คือตลาดเทศบาล และการคมนาคม คือทางรถไฟ ในช่วงปลายของยุคที่ 2 เริ่มมีการตัดถนนเชื่อมต่อภายในเพิ่มขึ้น และมีการเชื่อมต่องานระหว่างอำเภอคือเส้นทางห้วยยอด - ทับเที่ยง จึงเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานริมเส้นทางคมนาคม จนมาถึงยุคที่ 3 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับที่ 1 ที่มีการให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐาน มีการตัดเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อกันระหว่างจังหวัดเพิ่มขึ้นหลายเส้นทาง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในชุมชนทับเที่ยงดังกล่าวต่อไปในยุคนี้

สภาพพื้นที่

เมืองตรังยุคแผนพัฒนาประเทศ (พ.ศ. 2504 – ปัจจุบัน)

ในปีพ.ศ. 2504 ได้เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาประเทศขึ้นเพื่อว่าแนวทางในการพัฒนาด้านต่างๆ คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 การกำหนดแผนดังกล่าวนี้ได้ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเมืองต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

โดยเฉพาะการคมนาคมขนส่ง เมื่อพิจารณาขดรายจ่ายงบประมาณแผ่นดิน ปรากฏว่า งบประมาณเพื่อพัฒนาการคมนาคมขนส่งสูงเป็นอันดับหนึ่ง คือ 1,599 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 29.3 ของงบประมาณทั้งหมด ในการพัฒนาประเทศ คือ 5,454 ล้านบาท

การพัฒนาตามแผนฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 นี้ ได้ส่งผลกระทบต่อกระหว่งเมือง กับพื้นที่โดยรอบทำได้สะดวกยิ่งขึ้น รวมทั้งการขนส่งผลผลิตโดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตรเข้าสู่เมือง อันเป็นศูนย์กลางการชื้อขาย อันเป็นผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของเมืองต่าง ๆ ที่เป็นศูนย์กลางอีกด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2519) เป็นต้นมาได้มีความพยายามที่จะกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาคนอกเหนือจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จึง ได้มีการกำหนดแผนงานเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาเมืองในส่วน กำหนดให้สงขลา – หาดใหญ่ เป็นเมืองหลักของทางใต้ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ก็ได้เพิ่มเมืองหลักอีก 1 เมือง คือ ภูเก็ต ซึ่งอยู่ทางฝั่งทะเลตะวันตก ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ก็ได้กำหนดให้สุราษฎร์ธานีเป็นเมืองหลักอีก 1 เมือง ที่จะเตรียมการพัฒนาต่อไป

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว สำหรับเมืองตรังนั้นไม่ได้ถูกกล่าวถึง และให้ความสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2534)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นั้นมิได้กล่าวถึง และให้ความสำคัญกับจังหวัดตรังเลย ดังนั้นจากบทบาทเมืองท่าทางการค้าเดิม ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ได้กำหนดให้เมืองตรังมีฐานะเป็นเพียงศูนย์รวมความเจริญของอำเภอรอบข้าง

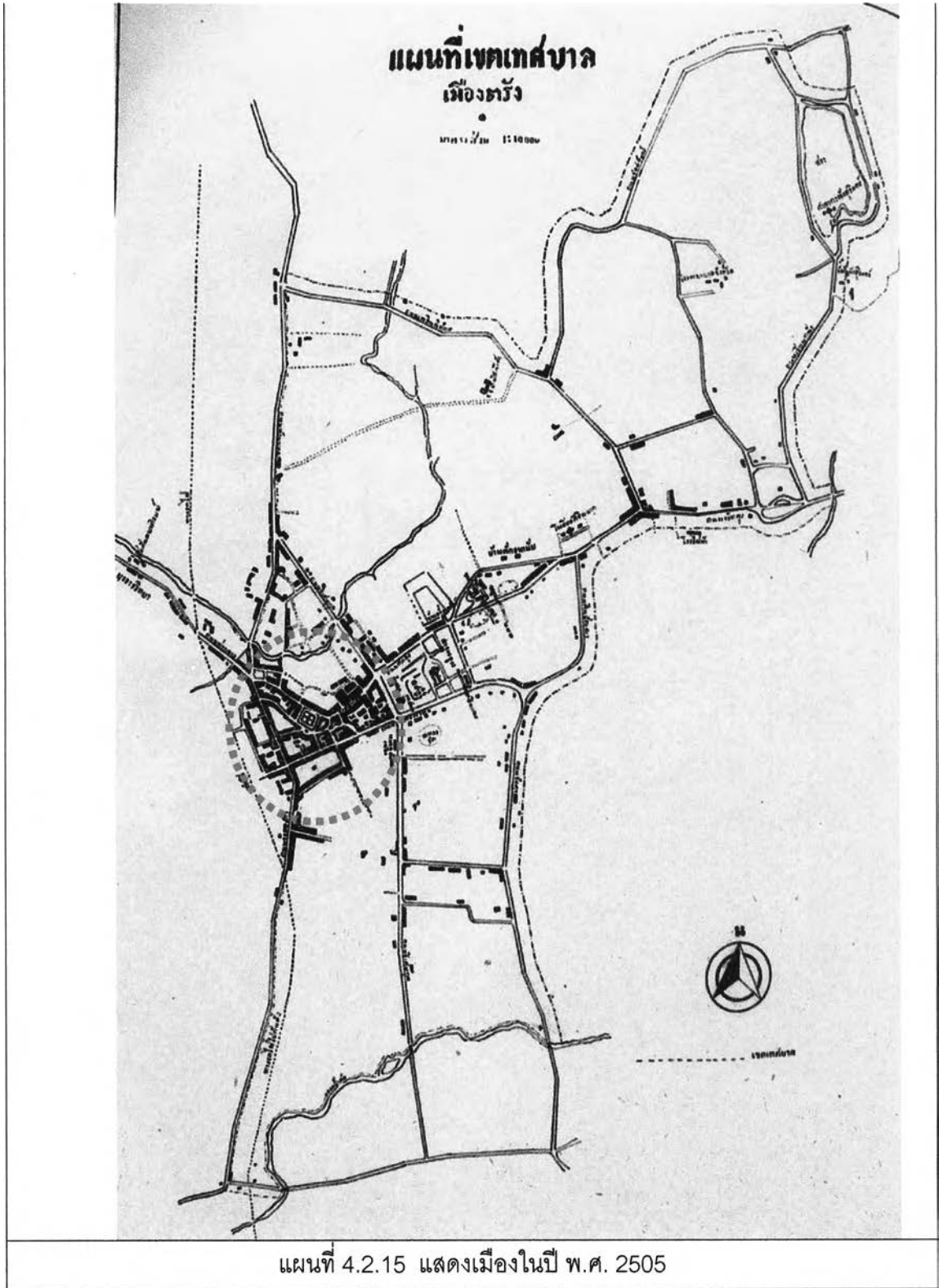
จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีมาทั้ง 8 แผน สภาพทั่วไปของเมืองยัง คงพัฒนาไปอย่างช้า ๆ มีการขยายเมืองตามเส้นทางถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างอำเภออื่น ๆ เส้นทางถนนเป็นเส้นทางสายหลักในการคมนาคม บทบาทของการคมนาคมทางรถไฟ เหลือเพียงการโดยสารวันละไม่กี่เที่ยว และสินค้าเพียงเล็กน้อย

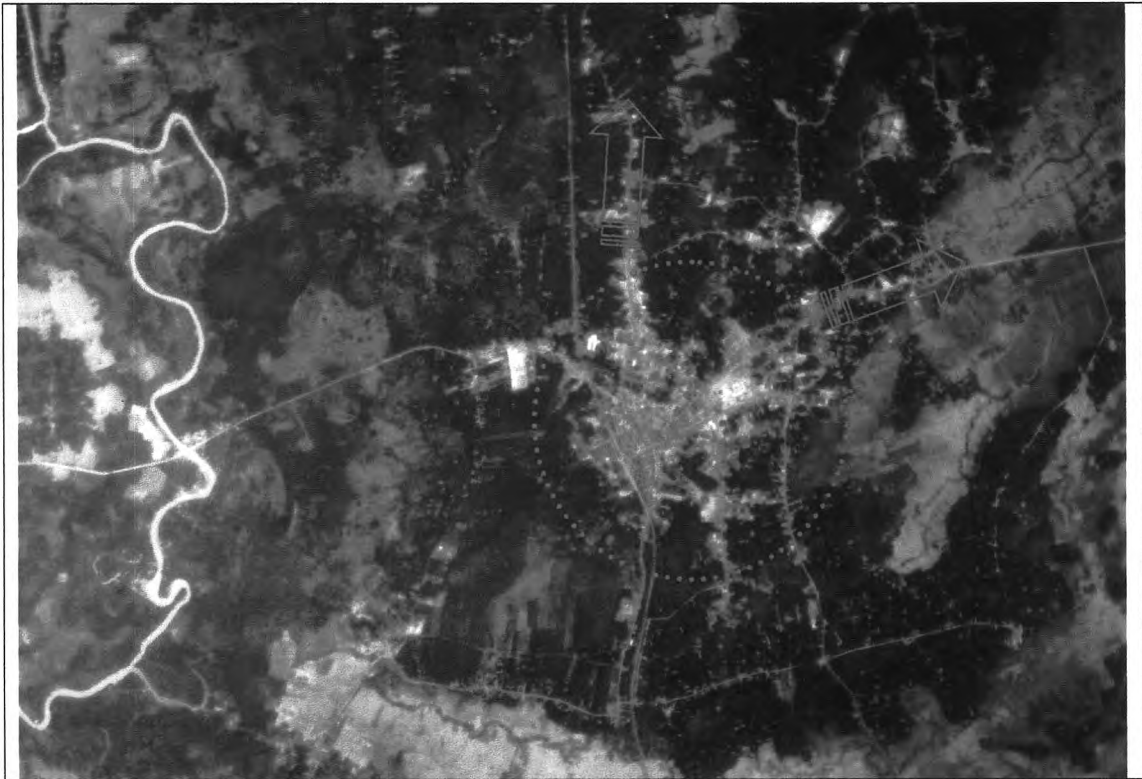
แผนที่ 4.2.14 แสดงตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดตรัง

ที่มา : น.ส.สุนทรภรณ์ ฉอมสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พื้นที่ศูนย์กลางหลักยังคงเป็นพื้นที่ราบย่านใจกลางเมือง และพื้นที่เกษตรกรรมรอบนอก เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เป็นพื้นที่พักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรมในสวนพื้นที่ริมถนน จากเส้นทางถนน และความเจริญทางการค้าและบริการ ยังคง มีการหลังไหลของแรงงานเข้าหางานทำในเมือง แม้ว่าเมื่อเทียบกับยุคทางรถไฟ อาจมีปริมาณไม่มากเท่าเนื่องจากมีศูนย์กลางเมืองระดับภูมิภาคอื่น ๆ

ที่มา : หอจดหมายเหตุ จ.ตรัง

แผนที่ 4.2.16 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2510

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2510 กรมแผนที่ทหาร

ฐานะและบทบาทของเมือง

บทบาทระดับประเทศ

บทบาทในระดับประเทศในยุคนี้เป็นยุคที่เมืองตรังลดบทบาทจุดศูนย์กลางลง จากเดิมเป็นเมืองผ่านลงไปยังจังหวัดต่าง ๆ ทางตอนใต้ของภาคมีผลทำให้เศรษฐกิจที่เกิดจากการค้าขายลดลง การขนส่งทางรถไฟก็ลดปริมาณลงอย่างมากเนื่องจากการใช้เส้นทางคมนาคมหลักเป็นทางถนนแทน ยังคงมีเพียงแต่ผลผลิตทางการเกษตรกรรม และกิจกรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมภายในพื้นที่เท่านั้น ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมที่มีในอดีต ยังคงมีการแลกเปลี่ยนขนส่งสินค้าจากโดยรอบชุมชนมายังตัวเมือง และส่งออกภายนอกประเทศในบางชนิด ในระดับที่มีการส่งออกในลักษณะโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เป็นผลผลิตทางการเกษตร จำพวกผลิตภัณฑ์จากยางพารา สินค้ากิจกรรมจำพวกปลากระป๋อง เท่านั้น

จังหวัดตรังมีปริมาณสินค้าออกมากกว่าสินค้าเข้า ประมาณ 8.7 เท่า เป็นสินค้าประเภท น้ำมันพืช เมล็ดพืช มะพร้าวแห้ง ปาล์ม งาม ยางพารา ยางแท่ง ยางดิบ บุหรี่ หมาก ไบยาสูบ วัสดุ ถักทอ เครื่องยนต์ เครื่องอะไหล่ทุกชนิด พันธ์ไม้ หนังสัตว์ สารเคมี ยางพารา ปาล์มและมะพร้าวแห้ง เป็นต้น

การส่งออกและการนำเข้าประเทศ

จากการที่จังหวัดตรังตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลอันดามัน และมีท่าเรือสำคัญคือ ท่าเรือกันตัง ที่อำเภอกันตัง และท่าเรือหยงสตาร์ที่อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรังจึงมีด่านส่งออกอยู่ 2 ด่าน คือ ด่านศุลกากรกันตัง และด่านศุลกากรหยงสตาร์ โดยมีหน้าที่ ควบคุมการส่งออก และการนำเข้าซื้อสินค้าบางอย่าง ให้เป็นไปตามกฎหมาย

สินค้าออก

ในปี พ.ศ. 2525 สินค้าออกที่ผ่านด่านในจังหวัดตรังมีมูลค่า 865.38 ล้านบาท เป็นอัตราร้อยละ 4.51 ของมูลค่าสินค้าออกของศุลกากรทั้งภาคใต้ สินค้าที่ส่งออก เป็นยางพาราเสียส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90.11 ของสินค้าออกของจังหวัด และเป็นร้อยละ 10.12 ของยางพาราที่ส่งออกทางด้านศุลกากรทั้งภาคใต้ เป็นแร่อื่นๆ (ที่ไม่ใช่แร่ดีบุก) ได้แก่ แร่แบไรท์ และแร่ยิปซัม ร้อยละ 1.98 (เป็นอัตราส่วนร้อยละ 2.01 ของแร่อื่นๆ ที่ส่งออกทั้งหมดภาคใต้) ปลาปนร้อยละ 3.71 (เป็นอัตราส่วนร้อยละ 8.16 ของปลาปนที่ส่งออกทั้งภาคใต้)

จากสภาพสินค้าเข้า และสินค้าออก ดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่าจังหวัดตรัง ยังคงส่งสินค้าออกในลักษณะวัตถุดิบ เสียส่วนใหญ่ และมักจะเป็นสินค้าเกษตร ที่ผ่านขั้นตอนอุตสาหกรรมเพียงเพื่อให้สะดวกแก่การขนส่ง เช่น ไม้ จากโรงเลื่อย สัตว์น้ำจากอุตสาหกรรม ห้องเย็น และยางแท่ง ยางรมควัน จากโรงงานทำยางแท่ง

เดิมในยุคที่ 2 บทบาททางการค้าของเมืองตรัง มีความเชื่อมโยงกับท่าเรือกันตังในด้านการค้าขายระดับประเทศเป็นหลัก เน้นการส่งออก นำเข้า แต่ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางทางการค้า และเมืองท่าเป็นท่าเรือสงขลา ที่เป็นศูนย์กลาง เส้นทางคมนาคมเป็นปัจจัยหลักในการกระจายสินค้า จากแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ จึงมีส่วนให้เมืองตรังมีการนำเข้าส่งออกลดลง ดังแสดงตามตาราง โดยจากปริมาณสินค้าเข้า สินค้าออก ทางท่าเรือในภาคใต้ ปี พ.ศ.2525 แสดงให้เห็นว่า ท่าเรือสงขลา มีปริมาณสินค้าทั้งขาเข้า และขาออกสูงสุดรองลงมา เป็นท่าเรือกันตังตามตารางแสดง ปริมาณสินค้าเข้า สินค้าออก ทางท่าเรือในภาคใต้ ปี พ.ศ.2525 ตารางที่ 4.46 ปริมาณสินค้าเข้า สินค้าออก ทางท่าเรือในภาคใต้ ปี พ.ศ.2525

เมื่อพบทางทางการค้าโดยรวมในลักษณะการนำเข้า ส่งออก ระดับประเทศมีแนวโน้มลดลง ย่อมส่งผลกระทบต่อโดยรวมกับการจ้างงาน การย้ายเข้าย้ายออก และเศรษฐกิจโดยรวมของเมืองตรัง

ตารางที่ 4.2.3 ปริมาณสินค้าเข้า สินค้าออก ทางท่าเรือในภาคใต้ ปี พ.ศ.2525

หน่วย (ตัน)

ท่าเรือ	เรือค้าชายฝั่ง				เรือค้าต่างประเทศ			
	ขาเข้า		ขาออก		ขาเข้า		ขาออก	
	ปริมาณสินค้า	ร้อยละ	ปริมาณสินค้า	ร้อยละ	ปริมาณสินค้า	ร้อยละ	ปริมาณสินค้า	ร้อยละ
ท่าเรือหลังสวน จ.ชุมพร	47,350,740	5.37	3,271,180	6.65	-	-	-	-
ท่าเรือระนอง จ.ระนอง	-	-	-	-	930,423	0.52	64,946,419	8.34
ท่าเรือพังงา จ.พังงา	10,000	(..)	-	-	-	-	6,123,420	0.79
ท่าเรือเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ฯ	3,744,983	0.43	5,763,900	11.71	-	-	-	-
ท่าเรือบ้านดอน จ.สุราษฎร์ฯ	167,292,423	18.98	24,583,694	49.96	-	-	-	-
ท่าเรือสิชล จ.นครศรีฯ	199,500	0.02	3,958,000	8.04	-	-	117,400,000	15.07
ท่าเรือปากพันธ์ จ.นครศรีฯ	118,251,000	13.42	7,476,000	15.19	-	-	-	-
ท่าเรือกระบี่ จ.กระบี่	8,000	(..)	2,584,741	5.25	3,615	(..)	10,191,400	1.31
ท่าเรือภูเก็ต จ.ภูเก็ต	55,386,300	6.28	-	-	27,611,240	15.31	82,279,560	10.56
ท่าเรือกันตัง จ.ตรัง	2,290,818	0.26	-	-	36,653,725	20.32	168,429,800	21.63
ท่าเรือปากบารา จ.สตูล	56,647,540	6.43	29,000	0.06	54,726	0.03	2,482,620	0.32
ท่าเรือสงขลา จ.สงขลา	430,288,906	48.81	1,544,000	3.14	115,032,210	63.78	219,422,020	28.17
ท่าเรือปัตตานี จ.ปัตตานี	-	-	-	-	65,275	0.04	101,920,590	13.08
ท่าเรือนาราธิวาส จ. นราธิวาส	-	-	-	-	-	-	5,150,000	0.66
ท่าเรือตากใบ จ.นราธิวาส	-	-	-	-	-	-	520,740	0.07
รวมทั้งภาคใต้	881,410,210	100.0	49,210,514	100.0	180,351,214	100.0	778,866,569	100.0

ที่มา : กรมเจ้าท่า

หมายเหตุ (..) หมายถึงร้อยละน้อยกว่าร้อยละ 0.01

บทบาทระดับภูมิภาค

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมืองตรังภายหลังการพัฒนาระบบคมนาคมทางบก

บทบาทของจังหวัดตรังที่มีต่อภาคใต้ ขึ้นอยู่กับระบบคมนาคมและขนส่งหลักตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 บนถนนเพชรเกษม โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของการเริ่มต้น จุดรองรับความสำคัญของเส้นทางคมนาคมจุดแรกได้แก่ ชุมชนเมืองชุมพรหรือ ชุมชนเมืองระนอง ส่วนชุมชนเมืองตรังมีความสำคัญเป็นจุดที่สองในเส้นทางคมนาคมและขนส่งดังกล่าวเนื่องจาก ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้มีลักษณะแคบ ยาว การเดินทางไปยังจังหวัดทางตอนล่างของภาค จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการหยุดพัก จังหวัดตรังที่ตั้งอยู่ช่วงกลางพอดี จึงมีบทบาทเป็นเมืองผ่าน แวะพักที่สำคัญ เป็นจุดหยุดพักขนถ่ายสินค้า มีกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนสูง สภาพเศรษฐกิจภายในชุมชนเกิดความคล่องตัว

จากจุดที่ตั้งของชุมชนเมืองตรังจะเห็นว่าชุมชนเมืองตรังตั้งบนฝั่งมหาสมุทรอินเดีย เป็นศูนย์กลางของภาคใต้ฝั่งตะวันตกบนเส้นทางคมนาคมดังกล่าว ชุมชนมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของภาคใต้ รองจากชุมชนเมืองหาดใหญ่และสงขลา แต่หลังจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวที่มีการกำหนดบทบาทเมืองหาดใหญ่ สงขลา เป็นจุดขนส่งหลักทางการคมนาคมทางภาคใต้ ในปี พ.ศ. 2517 โครงสร้างทางการคมนาคมเปลี่ยนไปมีการก่อสร้าง ตัดเส้นทางหลวงหมายเลข 401 จากชุมพรเลียบบางทางรถไฟตรงไปสู่ราษฎร์ธานี เลียบชายฝั่งทะเลไปยังจังหวัดสงขลา ทำให้อิทธิพลของจังหวัดตรังที่มีต่อนครศรีธรรมราชลดลง โดยนครศรีธรรมราชได้พัฒนาเป็นศูนย์กลางทางการค้าในระดับภูมิภาค ซึ่งตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 และต่อมาอีก 3 ปี ในปี พ.ศ. ได้ตัดถนนใหม่ขึ้นอีกสาย คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ตัดผ่านส่วนกลางของพื้นที่ภาคใต้ ผ่านอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกำหนดให้เป็นอีกหนึ่งศูนย์กลางหลัก เป็นท่าเรือน้ำลึกที่สำคัญของภูมิภาค

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีโครงสร้างทางการคมนาคมที่เปลี่ยนไปนั่นเอง ทำให้สภาพการเป็นเมืองผ่าน จุดแวะพัก เมืองท่า ทางการค้าขาย ได้เสื่อมความสำคัญลง ความสำคัญของการเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งของชุมชนเมืองตรังลดลง จากผลกระทบของทางหลวงสายดังกล่าว ทำให้ชุมชนเมืองตรังและบริเวณโดยรอบต้องพึ่งพาอาศัยตัวเอง มีเพียงการค้าและบริการในระดับชุมชนเท่านั้น

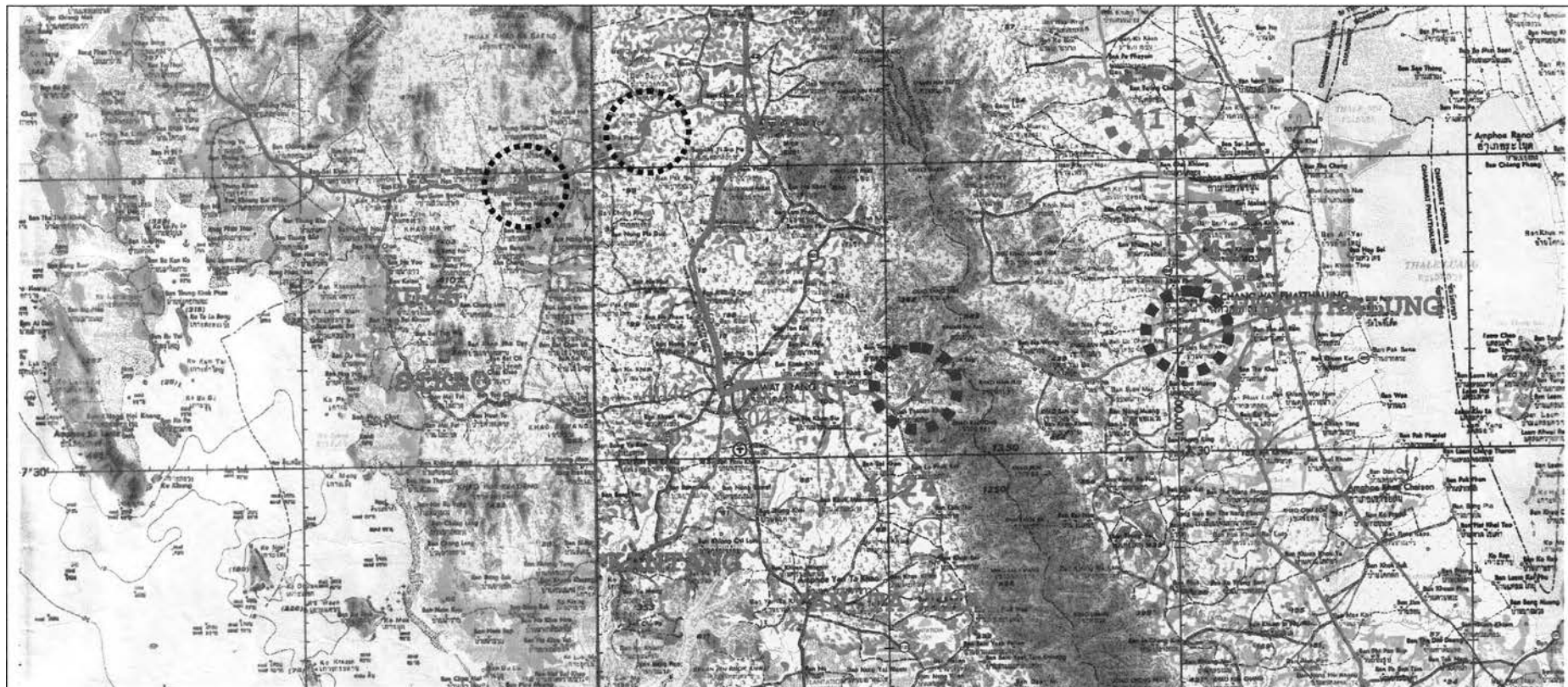
แนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจ

จังหวัดตรังมีโครงสร้างเศรษฐกิจส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม และภาคการค้าและบริการ แต่จากแนวโน้มช่วง พ.ศ.2521-2527 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจโดยส่วนรวม 4.90 ต่อปี ภาคเกษตรกรรมและภาคการค้าและบริการ มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 4.21 และร้อยละ 4.76 ต่อปี และมีสัดส่วนการผลิตลดลง ไปเพิ่มในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ไตรภาคอุตสาหกรรมมีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.04 ต่อปี

ภาคเกษตรกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจจังหวัดมากคือ สาขาการปศุสัตว์ และสาขาประมง ผลผลิตสำคัญคือยางพารา และสัตว์น้ำเค็ม ซึ่งส่งออกในรูปวัตถุดิบ ผ่านขั้นตอนทางอุตสาหกรรมเพื่อให้สะดวกในการขนส่งเท่านั้น คือ โรงงานอุตสาหกรรมยางแท่ง และอุตสาหกรรมห้องเย็น

ลักษณะหมุนเวียนทางการเงินของสถาบันทางการเงินในจังหวัด มีปริมาณเงินฝากมากกว่าการให้สินเชื่อและอัตราส่วนการให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรมีมากขึ้น โดยกว่าครึ่งเป็นการให้สินเชื่อในการทำประมงและแปปลา รองลงไปในการทำสวนยางพาราและการทำสวนปาล์ม

การผลิตหลักของจังหวัดตรัง ยังคงผูกพันอยู่กับการเกษตร สินค้าออกส่วนใหญ่ได้แก่ ยางพาราและสัตว์น้ำ แม้ว่าจะมีผลิตภัณฑ์ส่งออกในรูปสินค้าสำเร็จรูปอยู่บ้าง เช่น อาหารกระป๋อง ถ่านไม้ และเครื่องเรือนจากไม้ยางพารา ซึ่งก็ยังเป็นการผลิตจากวัตถุดิบด้านการเกษตรภายในจังหวัด ในส่วนนี้จึงได้ศึกษาแนวโน้มทางการผลิตพื้นฐานเหล่านี้คือ ในด้านการเกษตร และด้านอุตสาหกรรม ที่รองรับการผลิต

แผนที่ 4.2.17 แสดงเส้นทางคมนาคมส่วนภูมิภาค

บทบาทระดับชุมชน และย่าน

เนื่องจากเดิมทีในอดีตเมืองตรังเป็นเมืองที่ค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีการเกษตรกรรมที่เป็นผลผลิตเป็นที่ต้องการ อาทิเช่น ยางพาราที่เป็นสินค้าส่งออกเป็นที่ต้องการของตลาดโลก ในยุคนี้ เศรษฐกิจของเมืองตรังก็ยังดีอยู่ แต่เป็นลักษณะของสินค้าทางเกษตรกรรม มีการค้าขายแลกเปลี่ยนกันภายในตัวจังหวัด และอำเภอรอบข้าง เมืองตรังจึงมีบทบาททางเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ ศูนย์กลางทางการศึกษาของอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ในส่วนบทบาทของชุมชนดั้งเดิมที่เป็นชุมชนริมน้ำในยุคแรกที่มีการย้ายเมืองลดบทบาทลงอย่างมาก การคมนาคมทางน้ำมีเพียงการเดินทางใกล้ ๆ ส่วนใหญ่เปลี่ยนไปใช้เส้นทางคมนาคมทางบก คือทางถนนแทน บ้านเรือนที่ยังคงอาศัยอยู่ริมน้ำ ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม และ กสิกรรม โดยใช้แม่น้ำในการอุปโภคบริโภค

ในส่วนของชุมชนริมทางรถไฟ ก็ลดบทบาทลงเช่นกันเนื่องจากการคมนาคมทางรถไฟ ในปัจจุบัน มีเพียงการเดินทางจากส่วนกลางเพียงวันละไม่กี่เที่ยว ส่วนการขนถ่ายสินค้า ก็ลดน้อยลงเนื่องจากใช้เส้นทางถนนสะดวกกว่า ชุมชนที่เกิดขึ้นริมทางรถไฟก็ขบเซาลง รวมถึงการจ้างงาน และการย้ายออกของประชาชนภายในพื้นที่จากตารางที่แสดงให้เห็นถึงอัตราการย้ายถิ่นจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางประชากรของจังหวัดตรัง ปี พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2525

จากเอกสารแสดงโครงสร้างกำลังแรงงาน และอาชีพของจังหวัดตรัง

¹ประชากรวัยแรงงานหมายถึง บุคคลที่มีอายุ 11 ปีขึ้นไป และกำลังแรงงานหมายถึงประชากรที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ หรือผู้ที่อายุ 11 ปีขึ้นไปทำงานในวันสำมะโน หรือคาบเวลา 7 วันก่อนวันสำมะโน และผู้ที่กำลังอยู่ในระหว่างเวลาการทำงานทำ ซึ่งรวมทั้งผู้ที่เคยทำงานมาแล้ว และผู้ไม่เคยทำงานมาก่อน ตลอดจนผู้กำลังรอฤดูกาลเกษตร

ในปี พ.ศ. 2513 ประชากรวัยแรงงานของจังหวัดตรังมี 206,680 คน คิดเป็นร้อยละ 63.28 ของประชากรทั้งหมด โดยร้อยละ 68.13 ของประชากรวัยแรงงานนั้นจัดเป็นกำลังแรงงาน และอีกร้อยละ 31.87 เป็นผู้ที่ไม่ได้อยู่ในกำลังแรงงาน

ในช่วง 10 ปี โครงสร้างกำลังแรงงานของจังหวัดตรังได้เปลี่ยนแปลงไป คือในปี พ.ศ. 2523 ประชากรวัยแรงงานเพิ่มเป็น 310,305 คน หรือเพิ่มเป็นร้อยละ 69.47 ของประชากรทั้งหมด แต่ประชากร ที่อยู่ในกำลังแรงงานลดลง เหลือเพียงร้อยละ 66.17 ของประชากรวัย

¹ สำมะโนประชากร และเคหะ พ.ศ.2523 จังหวัดตรัง, หน้า 20

แรงงาน แต่อย่างไรก็ดี เมื่อจำแนกกำลังแรงงานออกไปเป็นผู้มีงานทำ กำลังรอฤดูกาล พบว่าในปี พ.ศ. 2523 มีผู้มีงานทำมากถึงร้อยละ 90.89 ของกำลังแรงงานทั้งหมด มากกว่าในปี พ.ศ. 2513 ซึ่งมีอยู่เพียงร้อยละ 85.97 แต่ผู้ที่ว่างงานหรือกำลังหางานนั้นกลับมีมากถึงเป็นร้อยละ 3.14 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ในปีพ.ศ. 2513 มีอยู่เพียงร้อยละ 1.49 เท่านั้น ส่วนสัดส่วนร้อยละของผู้กำลังรอฤดูกาล ในปี พ.ศ. 2523 มีอยู่ร้อยละ 5.97 ลดลงจากในปี พ.ศ. 2513 ซึ่งมีอยู่ถึงร้อยละ 12.54 ของกำลังแรงงานจะเห็นได้ว่า แม้ว่าสัดส่วนของผู้มีงานทำจะมีมากขึ้นก็ตาม แต่สัดส่วนผู้ว่างงานหรือกำลังหางานทำ ก็มากขึ้นเช่นกันทั้งนี้เป็นเพราะมีผู้ที่ผลจากอาชีพเกษตรกรรมมีมากขึ้นคือมีสัดส่วนร้อยละ ผู้กำลังรอฤดูกาลลดลงนั่นเอง กล่าวได้ว่าจังหวัดตรังเริ่มมีแนวโน้มของปัญหาการว่างงานเพิ่มขึ้น

โครงสร้างอาชีพของประชากรวัยแรงงาน เฉพาะผู้มีงานทำในรอบปี ของการทำสำมะโนประชากรและเคหะของจังหวัดตรัง ปีพ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2523 พบว่าโครงสร้างอาชีพของประชากรในจังหวัดตรังในช่วง 10 ปีนั้น ประชากรที่มีงานทำส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม มีถึงร้อยละ 80.58 ของประชากรผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2513

แต่ในส่วนของย่านตลาดเทศบาลศูนย์กลางเมือง ยังคงมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น เพราะยังคงเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนในระดับชุมชน ชุมชนที่มีอยู่ในยุคทางรถไฟ ก็ยังคงประกอบกิจการทางการค้า มีการเข้าออกของผู้คนใหม่ ๆ มีการขยายศูนย์กลางเมืองออกไปเรื่อย ๆ เป็นศูนย์กลางทางการค้าย่านกลางเมือง ชุมชนเกิดใหม่เป็นชุมชนริมเส้นทางถนนสายหลัก ที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัด เกิดการสร้างหมู่บ้านจัดสรรขึ้นในหลาย ๆ ชุมชน ชุมชนเก่าแก่ที่มีการตั้งชุมชนริมน้ำ ก็หันมาให้ความสำคัญกับเส้นทางถนนมีการขยายตัวเข้าหาถนนสายหลักในทุก ๆ ชุมชน

ตารางที่ 4.2.4 เปรียบเทียบสัดส่วนของประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไป ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ พ.ศ.2513 และ พ.ศ. 2523

พ.ศ.	ร้อยละของผู้ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ต่อประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไป	รวม	ร้อยละของผู้ที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ		
			ผู้มีงานทำ	กำลังหางาน	รอฤดูกาล
2513	68.13	140,806 (100.0)	121,053 (85.97)	2,094 (1.49)	17,659 (12.54)
2523	66.17	205,327 (100.0)	186,628 (90.89)	6,451 (3.14)	12,248 (5.97)

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะจังหวัดตรัง พ.ศ.2513 และ พ.ศ.2523

ตารางที่ 4.2.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางประชากรของจังหวัดตรัง ปี พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2525

: ต่อพันคน

อำเภอ	อัตราการเกิด		อัตราการตาย		อัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ		อัตราการย้ายถิ่นสุทธิ		อัตราการเพิ่มสุทธิ	
	2520	2525	2520	2525	2520	2525	2520	2525	2520	2525
รวมยอดจังหวัด	31.37	27.32	5.57	4.64	26.16	22.68	-2.68	-6.85	23.29	15.82
อำเภอเมืองตรัง	55.70	33.86	6.94	5.09	29.72	28.77	-12.20	-17.03	17.52	11.75
ในเขตเทศบาล	69.33	77.14	1.10	5.27	58.30	71.87	-35.21	-63.56	23.09	8.32
นอกเขตเทศบาล	22.55	14.70	5.17	5.01	17.37	9.69	-2.26	3.57	15.12	13.26
ห้วยยอด	30.03	25.94	4.49	4.36	25.54	21.59	-0.17	0.63	25.37	22.22
กันตัง	28.49	23.02	5.51	5.33	22.98	17.68	7.78	1.28	30.76	18.96
ในเขตเทศบาล	12.86	20.97	5.36	4.48	7.50	16.49	31.55	-8.96	39.05	7.53
นอกเขตเทศบาล	32.50	23.55	5.55	5.56	26.95	17.99	1.68	3.95	28.63	21.94
ปะเหลียน	28.32	24.11	4.82	3.76	23.50	20.35	15.70	0.36	39.20	20.70
สิเกา	31.31	23.49	4.50	6.47	26.81	17.02	-9.05	11.77	17.76	28.79
กิ่งอำเภอวังวิเศษ	-	21.37	-	2.58	-	18.79	-	1.81	-	20.60
ย่านตาขาว	27.64	22.97	5.13	4.18	22.50	18.82	-7.52	-19.55	14.99	-0.34

ที่มา : กองทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

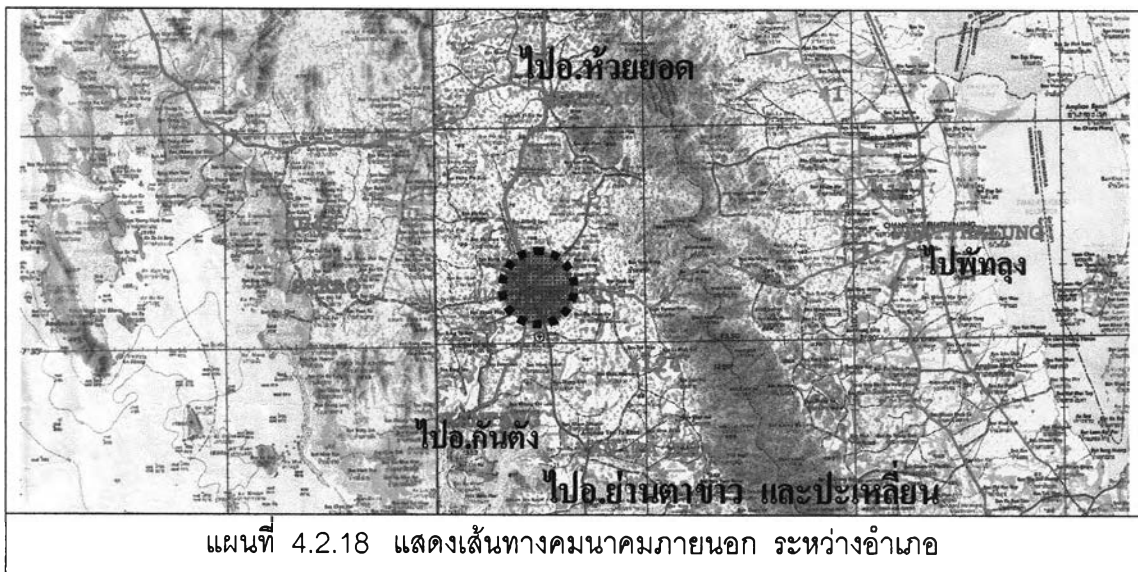
ตารางที่ 4.2.6 แสดงประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไปที่ทำงานจำแนกตามหมวดอาชีพในรอบปี พ.ศ.2513 และ พ.ศ.2523

หมวดอาชีพ	ในรอบปี จำนวน	พ.ศ.2513 ร้อยละ	ในรอบปี จำนวน	พ.ศ.2523 ร้อยละ	ในเขตเทศบาล		นอกเขตเทศบาล	
รวม	139,089	100.0	206,392	100.0	24,371	100.0	182,521	100.0
1. ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง	2,775	2.0	6,553	3.17	2,558	10.50	3,995	2.19
2. ผู้ปฏิบัติงานบริหารงานจัดการและข้าราชการที่มีได้ระบุไว้ที่อื่น	807	0.58	2,462	1.19	974	4.00	1,488	0.82
3. เสมียนพนักงานและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง	1,185	0.85	2,040	0.99	1,209	4.96	831	0.46
4. ผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า	7,769	5.59	14,384	6.95	5,692	23.35	8,692	4.76
5. ผู้ทำงานกลกรรม เลี้ยงสัตว์ ทำงานป่าไม้ ชาวประมง นักล่าและดักจับสัตว์	11,083	80.59	152,860	73.88	3,723	15.28	149,137	81.71
6. ผู้ทำงานเหมืองแร่ ต่อย่อยหิน ผู้ขุดเจาะบ่อ	1,162	0.84	1,541	0.75	48	0.20	1,493	0.82
7. พนักงานขับยานพาหนะและคนงานที่เกี่ยวข้อง	2,246	1.61	4,740	2.29	1,814	7.44	2,926	1.60
8. ช่างปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตอาชีพช่าง หรือ ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร	7,358	5.29	16,910	8.17	5,555	22.79	11,355	6.22
9. ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านบริการต่างๆ	3,486	2.50	5,310	2.57	2,788	11.44	2,522	1.38
10. ผู้ปฏิบัติงานที่จัดจำแนกเข้าอาชีพ ประเภทใด ไม่ได้ หรือไม่ทราบประเภทอาชีพ	218	0.16	92	0.04	10	0.04	82	0.04

ที่มา : กองทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

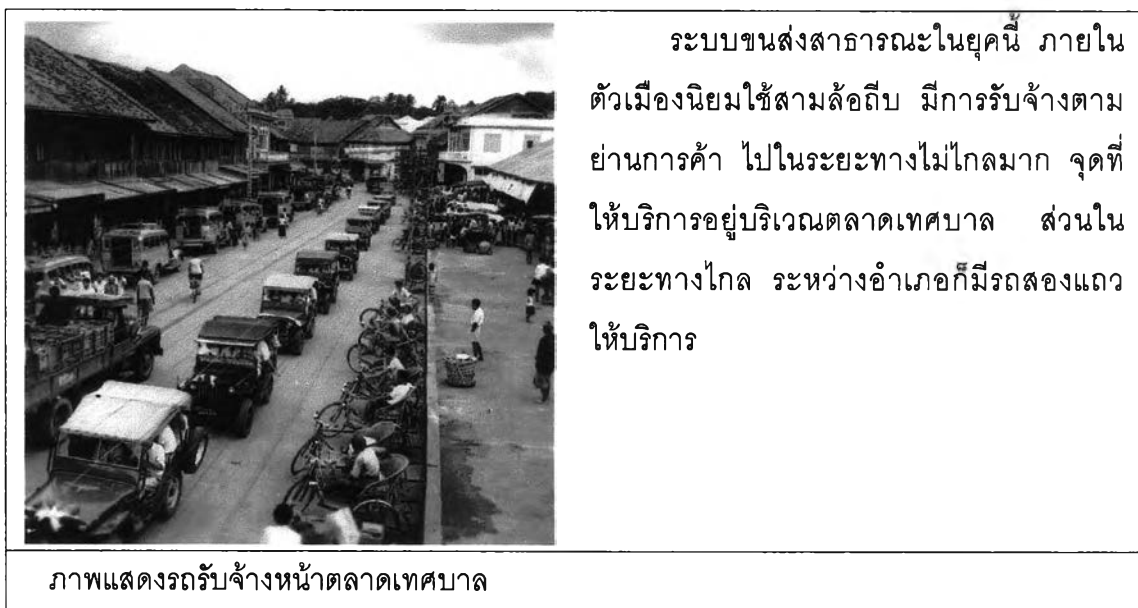
การคมนาคม

การคมนาคมในยุคนี้ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 2 มีการเน้นการพัฒนาไปที่โครงสร้างพื้นฐาน และการคมนาคม มีการตัดถนนใหม่หลายสาย ทั้งภายนอกพื้นที่ ระหว่างอำเภอ และ ระหว่างจังหวัด เส้นทางถนน เป็นเส้นทางคมนาคมที่มีบทบาทมากต่อการพัฒนา และกิจกรรมที่เกิดขึ้นของเมืองตรัง จากเดิมที่มีการใช้เส้นทางน้ำในยุคก่อตั้งเมือง ในยุคนี้ ลดบทบาทลงเป็นอย่างมาก เส้นทางคมนาคมทางน้ำใช้เพียงภายในหมู่บ้านใกล้ ๆ คงเหลือเพียงบางเส้นทางเท่านั้นเช่นเส้นทางแม่น้ำตรัง ที่เป็นแม่น้ำสายใหญ่ ที่ยังคงใช้สัญจรได้ ส่วนแม่น้ำสายเล็ก ๆ อื่น ๆ ตื้นเขิน เนื่องจากขาดการใช้งาน และจากการทับถมของตะกอนริมน้ำ ส่วนเส้นทางรถไฟ ที่เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าระดับภูมิภาคในยุคต่อมา เมื่อมีการตัดถนน เริ่มมีการเปลี่ยนไปใช้เส้นทางถนนมากขึ้น เนื่องจากมีความสะดวก คล่องตัวกว่าทางรถไฟ การคมนาคมหลัก ระหว่างอำเภอ ใช้เส้นทางสายหลักที่ตัดผ่านตัวเมือง ไปยังอำเภอใกล้เคียง และไปยังส่วนกลางได้

ที่มา : น.ส.สุนทรภรณ์ ฆอสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การคมนาคมที่มีภายใน มีการตัดถนนระหว่างชุมชนใหญ่ ๆ เพิ่มหลายสาย โดยมีจุดเริ่มต้น จากศูนย์กลางเมืองบริเวณสถานีรถไฟ เชื่อมต่อกับถนนสายเก่าที่มีในยุคก่อน เชื่อมต่อไปยังชุมชนรอบตัวเมือง และอำเภอใกล้เคียง ลักษณะเส้นทางเป็นการตัดถนนตามลักษณะภูมิประเทศ

ระบบขนส่งสาธารณะในยุคนี้ ภายในตัวเมืองนิยมใช้สามล้อถีบ มีการรับจ้างตามย่านการค้า ไปในระยะทางไม่ไกลมาก จุดที่ให้บริการอยู่บริเวณตลาดเทศบาล ส่วนในระยะทางไกล ระหว่างอำเภอก็มีรถสองแถวให้บริการ

ที่มา : หองจดหมายเหตุ จ.ตรัง

การตั้งถิ่นฐาน

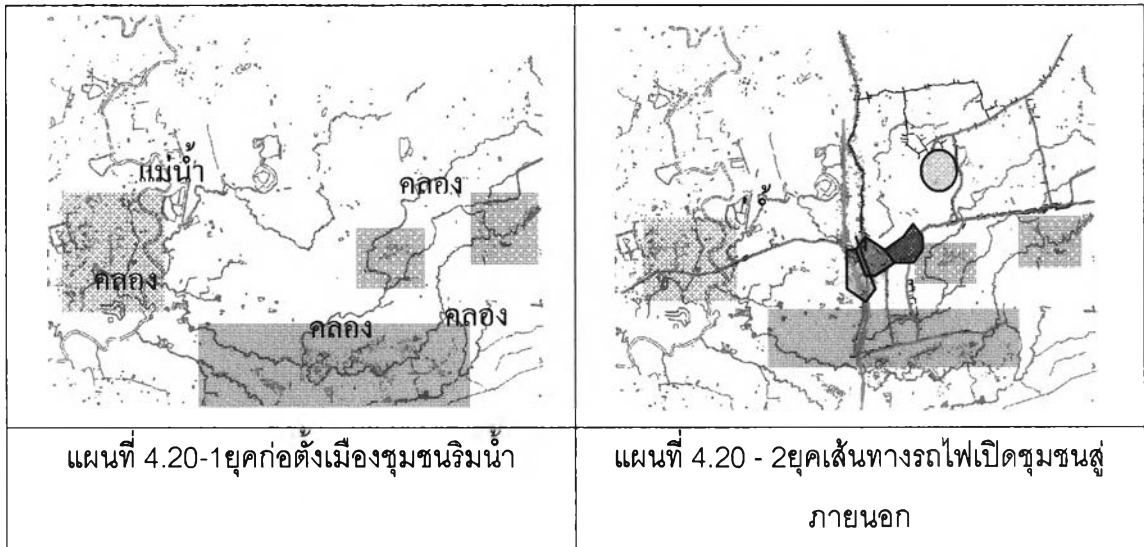
เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการตัดถนนเพิ่มหลายสาย ตามแผนพัฒนา ฯ การคมนาคมทางรถไฟลดบทบาทลง แต่กิจกรรมทางการค้า บริเวณศูนย์กลางเมืองยังคงดำเนินต่อ การตั้งถิ่นฐานในยุคนี้ หันไปให้ความสำคัญกับเส้นทางถนนเป็นสำคัญ ในย่านศูนย์กลางเมืองก็ยังคงมีศักยภาพในการประกอบการค้า การตั้งถิ่นฐานจึงเป็นในลักษณะ แผลออกจากศูนย์กลางเมืองเป็นเหมือนใยแมงมุม

จากการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานในยุคก่อตั้งเมืองตามแผนที่ พบว่า หากมีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางในการคมนาคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต จากเส้นทางคมนาคมทางน้ำ เป็นริมทางรถไฟ และเป็นเส้นทางถนนในยุคนี้ ในช่วงยุคแรกมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในชุมชนท่าจีน ซึ่งเป็นท่าเรือสำคัญในการขนส่งสินค้าไปยังเมืองอื่น ๆ เมื่อมีการเข้ามาของทางรถไฟ และย้ายเมืองก็มีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานมาเป็นริมทางรถไฟ และย่านตลาดกลางเมือง เนื่องจากมีการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมภายในเมือง มีการตัดถนนหลายสาย จากกิจกรรมทางการค้า เป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานย่านตลาดกลางเมือง และริมถนนสายหลัก

ชุมชนริมน้ำเดิม ในยุคนี้ลดบทบาททางท่าเรือลงโดยสิ้นเชิง การตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนริมน้ำ มีเพียงชุมชนเดิม ส่วนที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานเพิ่มก็เป็นลักษณะบ้านสวน เป็นการพักอาศัยในพื้นที่เกษตรกรรม รอบๆแม่น้ำลำคลอง เนื่องจากยังมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมบริเวณชานเมือง ชุมชนดั้งเดิมริมน้ำจึงมีการตั้งถิ่นฐานที่เบาบาง

ในส่วนของชุมชนริมทางรถไฟ ก็มีการประกอบอาชีพในลักษณะเดิม แต่เนื่องจากความนิยมในการใช้เส้นทางรถไฟในการขนส่งสินค้า และเดินทางมีน้อยลง บทบาทการเป็นเมืองผ่าน แวะพักในอดีต ก็มีการเปลี่ยนไปใช้เส้นทางอื่น ชุมชนริมทางรถไฟ ก็ตอบสนองเพียงการเดินทางจากชุมชนใกล้เคียงในระดับจังหวัด และอำเภอที่มีพื้นที่ติดกันเป็นส่วนใหญ่ การตั้งถิ่นฐานก็เปลี่ยนไปตั้งริมถนนแทน อีกทั้งพื้นที่ริมทางรถไฟทางด้านหลังเป็นพื้นที่ต่างระดับสูงต่ำไม่เท่ากัน ไม่ได้เป็นที่ราบเหมือนทางด้านหน้า การตั้งถิ่นฐานทางด้านตะวันตกของสถานีรถไฟจึงไม่หนาแน่นเหมือนทางด้านทิศตะวันออก

ศูนย์กลางเมือง ยังคงมีกิจกรรมทางการค้าที่รองรับชุมชนรอบข้าง ยังคงมีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้อย่างหนาแน่น แผ่ขยายไปตามเส้นทางถนน เนื่องจากการเป็นเทศบาลเมือง ทำให้ผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น อีกทั้งมีงาน และกิจกรรมบริเวณศูนย์กลางเมือง เป็นแรงดึงดูดให้มีการตั้งถิ่นฐานย่านใจกลางเมือง

ที่มา : น.ส.สุนทราภรณ์ ฌอสกุล ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.2.21 ภาพถ่ายทางอากาศปี 2510

ยุคเส้นทางรถไฟเปิดชุมชนสู่ภายนอก	ยุคก่อตั้งเมืองชุมชนริมน้ำ
ย่านริมทางรถไฟ ชุมชนหนองยวน	1 ชุมชนท่าจีน 2 ชุมชนบางรัก
ย่านตลาดศูนย์กลางเมือง ชุมชนตลาด	3 ชุมชนวังตอ 4 ชุมชนบ้านนาพุด
ย่านราชการ	5 ชุมชนโคกหล่อ 6 ชุมชนควนขัน
	7 ชุมชนควนขนุน

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2510 กรมแผนที่ทหาร

ชุมชนท้ายพรุ มีชื่อเดิมเรียกว่า “บ้านพรุ” เพราะมีพรุใหญ่อยู่ในบริเวณสนามกีฬาจังหวัดตรังปัจจุบัน ซึ่งในภายหลังชาวบ้านในชุมชนท้ายพรุได้ปรับปรุงพื้นดินรอบๆรอบๆพรุ เป็นที่เพาะปลูก ทำนา บริเวณนี้จึงเรียกว่า “บ้านนาพรุ”

ในอดีตบริเวณทิศเหนือของพรุ เรียกกันว่า “ท่าพรุตีน” ซึ่งเป็นบริเวณของชุมชนท้ายพรุปัจจุบัน

ทิศใต้ของพรุ เรียกว่า “ท่าพรุหัวนอน” ซึ่งปัจจุบัน คือ บริเวณชุมชนโป๊ะเซ่ง ทิศตะวันออกของพรุ คือบริเวณที่ติดกับคลองน้ำเจ็ด ซึ่งเป็นทางน้ำไหลออก เรียกว่า “ปากพรุ” ทิศตะวันตกของพรุ ซึ่งเป็นบริเวณทางเข้าสนามกีฬาและชุมชน วิเศษกุลในปัจจุบัน เรียกว่า “ท้ายพรุ” ต่อมาชื่อ “บ้านนาพรุ” ได้ถูกเรียกเพี้ยนไปเป็น “บ้านท้ายพรุ”

ในอดีต ชุมชนบ้านนาพรุ เป็นชุมชนเก่าแก่ มีอายุไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ อาณาเขตของชุมชนเดิมกว้างใหญ่กว่าในปัจจุบันมาก คือถนนวิเศษกุล บริเวณวัดควนวิเศษ และสถานีดับเพลิง

ปัจจุบันอาณาเขตของชุมชน จึงจัดแบ่งตามเทศบาลนครตรัง มีเนื้อที่น้อยลงมาก แต่มีประชากรหนาแน่นขึ้น กลายเป็นชุมชนเมือง อาชีพเปลี่ยนแปลงไป ไม่มีการเพาะปลูก ทำนา หรือเลี้ยงสัตว์ ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ราชการ และค้าขาย เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเป็นชุมชนเมือง ครอบครัวดั้งเดิมส่งลูกหลานไปศึกษาต่อที่อื่น น้อยรายจะได้กลับมาอยู่บ้าน คนใหม่ที่เข้ามาส่วนมากมีอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะเป็นร้านค้าตลอดสองฝั่งของถนนรัชฎา พรุใหญ่เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงเมื่อจังหวัดได้ถมที่ดินเพื่อสร้างสนามกีฬาในปี พ.ศ. ๒๕๑๑

ชุมชนห้วยยอด เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นเมื่อมีการตัดเส้นทางถนน เนื่องจากเดิมเป็นเส้นทางที่ยังขาดการปรับปรุงยังไม่ลาดยาง เมื่อมีการพัฒนาปรับปรุงเส้นทาง ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นกันอย่างหนาแน่น มีการประกอบการค้ากึ่งพักอาศัย เนื่องจากเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างถนนราชดำเนินที่มีกิจกรรมทางการค้าอยู่แล้ว

ชุมชนสระกะพังสุรินทร์ กะพังฯเป็นสระน้ำขนาดใหญ่ที่มีอยู่ดั้งเดิมเช่นเดียวกับชุมชน เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตหลายด้าน จึงมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา และนิยมหาปลา ปลูกผักเป็นอาหาร ตรังเป็นเมืองที่มีลักษณะเด่นทางการเรียนการศึกษาเด็กๆในชุมชนจะถูกส่งไปเรียนที่วัดกะพังฯ

เมื่อปี 2506 สมัยที่ นายยรรยง วิโนทัย เป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลได้มีนโยบายในการใช้พื้นที่สระกะพังฯให้เป็นประโยชน์ แต่เดิมสระกะพังฯมีกั้นขึ้นเต็มสระ ปี2511 ได้มีการฟื้นฟู

ระกะพังครั้งที่ 2 โดยการขุดลอกสระเอาต้นกกออก มาถึงสมัยที่ระกะพังรุ่งเรืองครั้งที่เปิดสวนสัตว์อยู่และหลังจากปิดกิจการไป เทศบาลได้ออกกฎหมายท้องถิ่นห้ามจับสัตว์ในระกะพังฯ เนื่องจากเป็นแหล่งตามแต่เดิมมีการใช้อุปโภค บริโภค เมื่อมีการพัฒนาแหล่งน้ำให้เป็นสวนสาธารณะ จึงมีคนบางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์

ชุมชนบ้านโพธิ์ จากการสัมภาษณ์ เทียบ ไกรเทพ อายุ 89 ปี วันที่ 18 มีนาคม 2548 ได้กล่าวถึงชุมชนบ้านโพธิ์ว่า “เมื่อก่อนบ้านโพธิ์เป็นชุมชนเล็กๆที่ไม่มีคน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า มีบ้านประมาณ 6-5 หลัง ” แต่เนื่องจากเส้นทางถนนที่ตัดผ่านบ้านโพธิ์ เป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปยังอำเภออื่น ๆ จึงมีการโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่นขึ้น

ชุมชนที่มีอยู่ดั้งเดิมในบางชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงมีการประกอบกิจการทางการค้ากึ่งพักอาศัยมากขึ้นในส่วนของพื้นที่ริมถนนสายหลักที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอ เช่น ชุมชนวังตอ คลองน้ำเจ็ด และชุมชนบ้านนาพุ มีความหนาแน่นของชุมชนมากขึ้น บ้านพักอาศัยในลักษณะบ้านสวนเดิม ก็มีการปรับเปลี่ยนมาตั้งถิ่นฐานริมถนน

การก่อเกิดย่าน

ศูนย์กลางเมืองบริเวณตลาดเทศบาล ถนนพระราม 6 และถนนราชดำเนิน ยังคงเป็นย่านการค้าและบริการหลักของเมือง มีกิจกรรมเกิดขึ้นอย่างหนาแน่น เกิดอาคารพาณิชย์แบบใหม่ ผลมเก่าตลอดเส้นทางคมนาคม แผ่กว้างออกไปตามถนนห้วยยอด เกิดเป็นย่านการค้าริมถนนต่อเนื่องกัน บริเวณทางด้านตะวันตกของตลาดเทศบาล มีการเกิดตลาดท่ากลาง เป็นตลาดใหม่ ที่มีการค้าส่งผลิตทางการเกษตร เป็นตลาดเอกชน เนื่องจากตลาดเทศบาลมีความหนาแน่น ไม่สามารถขยายตลาดออกไปได้ เนื่องจากโดยรอบเป็นอาคารพาณิชย์ล้อมรอบตลาดตลาดท่ากลางเป็นตลาดที่ตั้งอยู่ระหว่างชุมชนท่ากลาง หนองยวน และ ตลาดเทศบาล เกิดเป็นย่านการค้าส่งแห่งใหม่ขึ้น

ส่วนราชการก็มีการตั้งศูนย์กลางการปกครองที่หนาแน่นขึ้นในละแวกเดียวกัน มีบ้านพักข้าราชการโดยรอบ ยังคงเป็นส่วนราชการที่ล้อมรอบด้วยอาคารพาณิชย์ที่อยู่ริมถนน ประกอบกิจการทางการค้า โดยรอบส่วนราชการ

แผนที่แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2510

แผนที่แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2517

แผนที่แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2534

แผนที่แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2542

แผนที่ 4.2.23 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงการขยายตัวของชุมชน
ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2510 , 2517 , 2543 , 2542 กรมแผนที่ทหาร

	<p>จากศูนย์กลางเมือง ย่านตลาด และสถานีรถไฟ เริ่มมีการกระจุกตัวกันอย่างหนาแน่น ย่านตลาดเทศบาล และขยายตัวตามเส้นทางสายหลักไปยังอำเภอใกล้เคียง</p>
<p>แผนที่ 4.2.24 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2510</p>	
	<p>แนวถนนสายหลักทางด้านทิศตะวันออกมีการขยายตัวเนื่องจากการขยายตัวของพื้นที่ราบลอนลูกฟูกแตกต่างกับทางด้านตะวันตก เป็นที่ราบสูงไม่เหมาะกับการตั้งถิ่นฐาน</p>
<p>แผนที่ 4.2.25 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2517</p>	

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2510 ,2517 กรมแผนที่ทหาร

	<p>มีการตั้งถิ่นฐาน เกาะตัวตามแนวถนน เป็นทางยาว เหลือเว้น พื้นที่ทางด้านหลังโล่ง ว่าง มีการขยายตัวแบบ ใยแมงมุมไปทางด้าน ทิศเหนือ ใต้ และทิศ ตะวันออก ทางด้านทิศ ตะวันตกมีการขยายตัว อย่างเบาบางกว่าด้าน อื่น ๆ</p>
<p>แผนที่ 4.2.26 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2534</p>	
	<p>ภาพถ่ายทาง อากาศ แสดงการ ขยายตัวของเมืองทุก ทิศทาง ห่างไกลจาก ศูนย์กลางเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่มีพื้นที่ว่างเป็นส่วน ๆ ภายในเมืองเป็นจำนวน มาก</p>
<p>แผนที่ 4.2.27 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2542</p>	

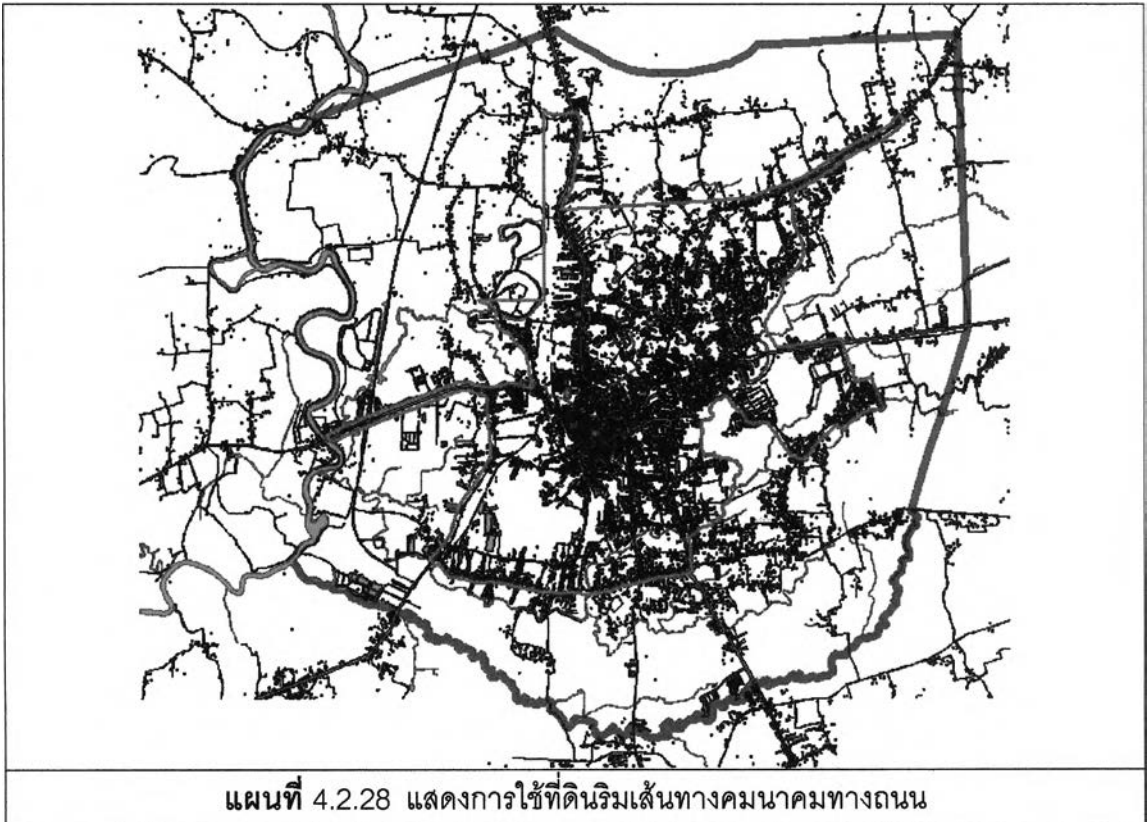
ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2534 ,2542 กรมแผนที่ทหาร

การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินในการประกอบกิจกรรมทางการค้าในบริเวณทางด้านหน้าสถานีรถไฟ และตลาดเทศบาลเก่า ในรูปแบบเดิม มีการตั้งถิ่นฐาน จับจองพื้นที่กันอย่างหนาแน่น เป็นลักษณะ แผ่ขยายจากจุดศูนย์กลางเมืองคือสถานีรถไฟ ออกไป โดยเป็นย่านศูนย์กลางเมืองเก่า เส้นทางคมนาคมสายหลักมีการประกอบอาชีพทางการค้าและบริการโดยมีการประกอบการพักอาศัยกึ่งพาณิชยกรรม รวมถึงเป็นศูนย์กลางทางการปกครอง

ส่วนด้านการพักอาศัย มีการขยายการตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมทางบก มีการจับจองพื้นที่บริเวณริมถนนสายหลัก ที่เป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเมือง คือ บริเวณ ถนนสายสำคัญ ด้านทิศเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ไปทางอำเภอห้วยยอด ด้านทิศตะวันออกตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ไปทางจังหวัดพัทลุง ทางด้านใต้ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 404 ไปอำเภอย่านตาขาว อำเภอปะเหลียน ทางด้านตะวันตกตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 403 ไปอำเภอกันตังและตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4046 ไปอำเภอสิเกา จะเห็นว่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนออกไปโดยรอบทุกทิศทาง

ในบางพื้นที่ที่เคยเดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ในยุคนี้ มีการขยายการใช้ดินชั้นอนทับพื้นที่เกษตรกรรมในสวนพื้นที่การเกษตรที่ติดถนน มีการปรับเปลี่ยนเป็นพักอาศัยกึ่งพาณิชยกรรมเต็มพื้นที่

แผนที่ 4.2.28 แสดงการใช้ที่ดินริมเส้นทางคมนาคมทางถนน

อาคารบ้านเรือนและลักษณะทางสถาปัตยกรรม

เหตุการณ์สำคัญทางธรรมชาติที่คนทับเที่ยงยังจำกันได้ไม่ลืม คือน้ำท่วมใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ คนเฒ่าคนแก่ในยุคนั้นบอกว่าเป็นครั้งแรกในชีวิตที่เห็นน้ำท่วมทับเที่ยง พอน้ำลดก็เกิดไฟไหม้บริเวณถนนราชดำเนิน เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม เรื่องไฟไหม้ เล่ากันว่าหลัง พ.ศ. ๒๕๐๕ เกิดบ่อยครั้ง หลังไฟไหม้ก็เกิดอาคารรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้น ไฟไหม้ใน พ.ศ. ๒๕๑๘ นับเป็นครั้งใหญ่ที่สุด

จากการ สัมภาษณ์: คุณถาวร เย่าตัก ที่อยู่ : ร้านบาจา ถนนราชดำเนินวันที่ สัมภาษณ์: 14 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 16.00 น. “ ตึกอาคารหลังตลาด หลังจากเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่อาคารบ้านเรือนถูกสร้างใหม่หลายหลังส่วนใหญ่แล้วสร้างเป็นตึกใหม่เกือบทั้งหมดและมีลักษณะเดียวกันเป็นชุด ๆ สาเหตุอาจเป็นเพราะความสวยงามและความประหยัดจากการใช้วัสดุเพราะตึกแต่ละหลังจะใช้ฝากำแพงเดียวกัน บ้างก็เป็นตึกที่เป็นเจ้าของเดี่ยว แต่บางตึกที่ติดกันและมีลักษณะเหมือนกันก็อาจเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างเจ้าของ 2 ราย ”

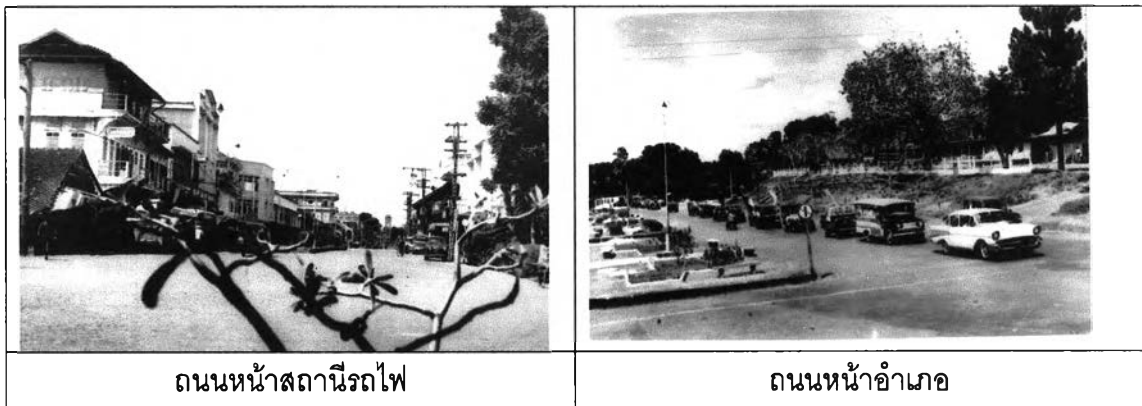
“ เหตุการณ์ไฟไหม้ในสมัยก่อนเกิดขึ้น 2 ครั้งคือ ที่ตรอกปลา และเหตุการณ์โรงน้ำแข็งระเบิด ไฟไหม้ครั้งนั้นแม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาล แต่ในทางกลับกันก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นด้วยเพราะมีการสร้างตึกกรมบ้านช่องเสียใหม่ทำให้มีดูว่ากลายเป็นเมืองใหม่ขึ้น (ในสมัยนั้นบ้างเชื่อกันว่าเป็นการวางเพลิงเพื่อเอาประกันมากกว่าจะเป็นอุบัติเหตุ) นอกจากนี้แล้วเหตุการณ์โรงน้ำแข็งระเบิดยังทำให้กลิ่นแอมโมเนียคุ้งไปทั่วตลาด ”

จากการสัมภาษณ์ คุณเอกชัย พันธุ์พิเชษฐ์ (อายุ 57 ปี) ที่อยู่ ถนนเก่า (เอกชัยอพาร์ทเมนต์)วันที่สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2548 เวลาประมาณ 16.00 น. “ ตึกแถวในตลาด เมื่อ 40 กว่าปีมีเหตุการณ์ไฟไหม้ขึ้นบ่อยครั้ง การสร้างอาคารบ้านเรือนใหม่ จึงมีอยู่บ่อย ๆ วัตถุประสงค์ของการสร้างตึกแถวในตลาดยุคแรกเพื่ออยู่อาศัยมากกว่าที่จะสร้างเพื่อให้เช่า เพราะจำนวนผู้คนยังมีไม่มาก แต่ต่อมาอาคารส่วนใหญ่ในตลาดเริ่มเปลี่ยนแปลงให้เป็นบ้านพักอาศัยร่วมกับร้านค้า ”

อาคารในถนนราชดำเนินเลยตลาดสดไปทางตะวันตกที่เป็นรูปแบบใหม่ ส่วนใหญ่สร้างกันหลังจากนั้น

แสดงสถาปัตยกรรมสมัยเก่า กับสมัยใหม่ย่านกลางเมือง

ถนนหน้าสถานีรถไฟ

ถนนหน้าอำเภอ

บทบาทของชุมชน

ในย่านกลางเมืองเป็นการค้าและบริการ ในระดับชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองศูนย์กลางการปกครอง และการศึกษา ประชากรบางส่วนของชุมชนมีอาชีพรับราชการ ริมเส้นทางถนนสายหลักเป็นชุมชนการค้าและบริการ การเกษตรกรรมยังคงมีในบริเวณชานเมือง แต่ก็เหลือจำนวนน้อย เปลี่ยนเป็นชุมชนเมืองไปหมด

วัฒนธรรมประเพณี

ความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม ในวัฒนธรรมทั่วไปของชาวพื้นเมือง ชาวตั้งปฏิบัติตามครรลองของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ส่วนใหญ่ตามวัฒนธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งสืบเนื่องมาจากอินเดียและลังกา เชื่อมโยงกับจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตั้งเป็นเมืองหน้าด่านของจังหวัดนครศรีธรรมราชฝั่งตะวันตกในฐานะที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเมืองแม่เป็นเมืองเอก วัฒนธรรมของตั้งจึงเป็นแบบเดียวกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง เช่น วันตรุษ วันสารท พิธีทางศาสนา เป็นต้น

กีฬาชนวัว

การชนวัวเป็นกีฬาพื้นเมืองที่นิยมเล่นกันทั่วไปในภาคใต้ ทั้งในจังหวัดตั้งเองก็ไม่่น้อย นักเลงวัวชนพากันสรรหาและเลี้ยงวัวตัวผู้หนุ่มถึกไว้ประลองกำลังกันในชั้นเชิงฝึกปรือดุลีลาเพลงชนวัวเพื่อนำไปเปรียบคู่ชนในงานเทศกาลต่างๆ จนมีการจัดให้มีสนามชนวัวเกิดขึ้นเป็นบ่อนชนวัวควบคู่กับการคัดเลือกสรรหาวัวชนเข้าสู่บ่อนชนวัวแบบถาวร

วัวชนที่นำมาเลี้ยงนั้นจะพิจารณาถึงลักษณะหลายอย่างเป็นที่รู้กันในกลุ่มนักเลงวัวชน จนถึงลักษณะของขวัญ สี เขา นอก หู เพลงชน ฯลฯ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของวัวจะเลี้ยงดูวัวชนอย่างดีและตั้งชื่อวัวชนดั่งแก่ตามลักษณะหรือความสามารถ เช่น โหนดเพชร นิลงามดาราเดช ขาวงามเด่นสยาม ฯลฯ

พูดถึงสถานที่ที่เคยเป็นสนามชนวัวในอดีตของทับเที่ยงนั้น ที่แรกเห็นจะเป็นสถานี่ดับเพลิงในปัจจุบัน แต่ต่อมาผู้เกี่ยวข้องคงเห็นว่าตั้งอยู่ย่านใจกลางเมืองไม่เหมาะสม จึงย้ายมาอยู่ที่โรงเรียนอนุบาลตั้งและ ที่ปัจจุบัน โดยการริเริ่มของนายกเทศมนตรี เอียร์ เสกธีระ ที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า "โคกไ้พรหม" ซึ่งชื่อนี้มีที่มาจากคำบอกเล่าว่าเป็นแดนประหารชีวิตของนักโทษที่ชื่อว่า "ไ้พรหม" ในคดีฆ่าแขกบังคลาเทศ

มหรสพทับเที่ยงในอดีต

ยามว่างจากการงานในชีวิตประจำวัน คนทับเที่ยงในอดีตมีสถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจดังพอจะกล่าวดังนี้ ตรงข้ามสี่มุมสาธารณะตลาดสดเทศบาลปัจจุบัน ในอดีตเป็นที่ตั้งของโรงลิเก อีกทั้งมีโรงรำวงตรงสามแยกหมีปัจจุบัน ก่อนที่จะชื่อสามแยกหมี ตรงบริเวณนั้นเคยชื่อสามแยกโรงรำวง และโรงจิวตรงโรงหนังตั้งรามาปัจจุบัน และความบันเทิงที่เป็นเอกลักษณ์และน่าภาคภูมิใจของคนตั้ง

งานเฉลิมพระชนมพรรษาและงานฉลองรัฐธรรมนูญ

หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการนำรัฐธรรมนูญฉบับจำลองมาจังหวัดตรัง จัดให้มีการเฉลิมฉลอง เป็นเวลา ๓ วัน ๓ คืน โดยถือเอาวันที่ ๑๐ ธันวาคม เป็นวันกลางของงาน เป็นงานประจำปีที่มีเอกลักษณ์ของเมืองตรัง นำเอารัฐธรรมนูญมาเป็นชื่อ งาน เหตุที่งานประจำปีจังหวัดตรัง มีความเป็นเอกลักษณ์อีกประการหนึ่งคือสาระเนื้อหาในงานเป็นการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และเชิดชูสถาบันการเมือง ทุกภาคจะมีการเข้ามามีส่วนร่วมที่นำไปให้นโยบายในงานมีความเป็นเอกลักษณ์ ภาคราชการ ผลงานทางราชการของอำเภอทุกอำเภอ การสนับสนุนภาคเกษตรนำพืชมาประกวด และมีกิจกรรมทางวิชาการที่โรงเรียนทั้งจังหวัดตรังเข้าร่วมเป็นต้นว่า ประกวดเรียงความ ประกวดกลอน ประกวดได้วาที่ ประกวดบทกวี ประกวด วาดปั้น รวมไปถึงการแข่งขันกีฬา ทั้งประเภทนักเรียนและประชาชน ภาคการแสดงผลงานบ้านมีหนังตะลุง มโนรา ลิเกป่า รวมทั้งการออกร้านขายสินค้าของโรงเรียนต่างๆ และร้านค้าทั่วไป

ในด้านหนึ่ง “งานเฉลิม” เป็นกระบวนการของกิจกรรมสาธารณะที่สามารถระดมชาวตรังทุกเพศทุกวัย ทุกพื้นที่ ทุกหมู่เหล่า ทุกองค์กร ให้เข้ามามีส่วนร่วมสร้างสรรค์และแสดงตัวตนขึ้นมาในงานอย่างแตกต่างหลากหลาย พร้อมหน้าและมีชีวิตชีวา ไม่แปลกปลอมหรือถูกบังคับกะเกณฑ์

สรุป

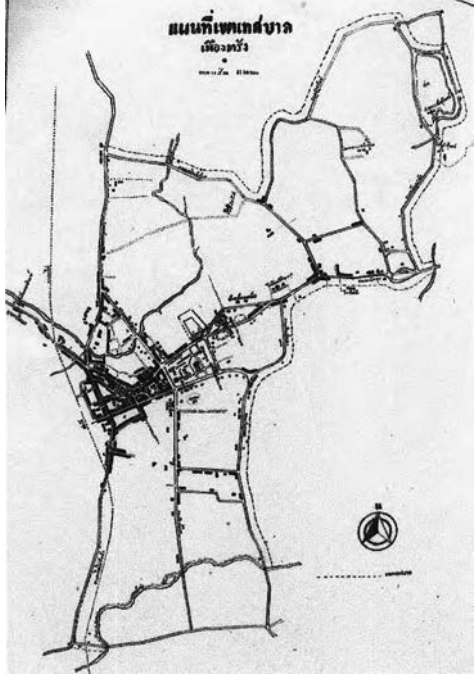

จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการตัดถนนสายหลักผ่านเมืองสำคัญทางหลวงแผ่นดินสายหลักที่ตัดผ่านหัวเมืองหลัก เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการคมนาคมขนส่ง บทบาทการเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้า และเมืองผ่านลดบทบาทลง การขนส่งทางการค้าและบริการ ใช้เส้นทางถนนเป็นเส้นทางหลัก ส่งผลให้ชุมชนริมทางรถไฟ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการขนส่งสินค้า ลดบทบาทลงไปด้วย

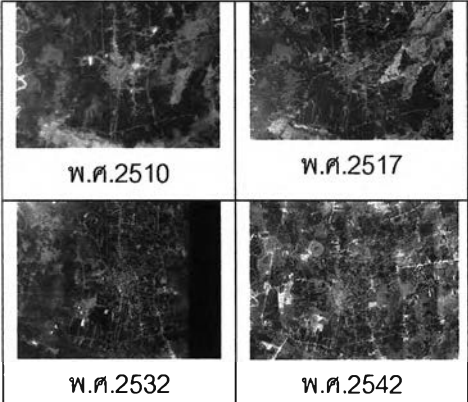

เส้นทางถนนเป็นปัจจัยหลักในการดึงดูดให้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเข้าหา เนื่องจากมีความสะดวกในการประกอบกิจการทางการค้า และคมนาคม การกระจุกตัวของศูนย์กลางเมืองเดิมยังคงมีอยู่อย่างหนาแน่น แผ่ขยายกระจายออกไปทุกทิศทาง แกนหลักของเมืองยังคงเป็นเส้นทางถนนพระราม6 และถนนราชดำเนิน ส่วนถนนที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองยังคงเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่น การใช้ที่ดินมีการค้าและบริการบริเวณศูนย์กลางเมืองหน้าสถานีรถไฟ และมีเกาะตามเส้นทางถนนสายหลักที่เชื่อมต่อกับชุมชน ส่วนราชการยังคงมีการรวมศูนย์ราชการรวมกันใกล้กับศูนย์กลางเมือง

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ยังคงมีรูปแบบเรือนแถว ชิโน-โปรตุกีส ผสมกับอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ เนื่องจากในย่านตลาดช่วงปี 2518 เกิดไฟไหม้ใหญ่บริเวณย่านถนนราชดำเนิน อาคารพาณิชย์ในยุคนั้นเสียหายจำนวนมาก จึงมีลักษณะอาคารแบบใหม่ผสมผสานในย่านถนนราชดำเนิน แต่ในส่วนของถนนพระราม6 ยังคงมีอาคารที่มีลักษณะเดียวกันอยู่จำนวนมาก ในบางอาคารขาดการบำรุงก็ปล่อยให้ทรุดโทรม ในส่วนชานเมืองก็เป็นบ้านสวนรอบนอกที่ประกอบการเกษตรกรรม ที่ติดถนนส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในเมือง ศูนย์กลางการค้าและบริการ การปกครอง การศึกษา ยังคงเกาะกลุ่มอยู่บริเวณย่านตลาด และส่วนราชการ

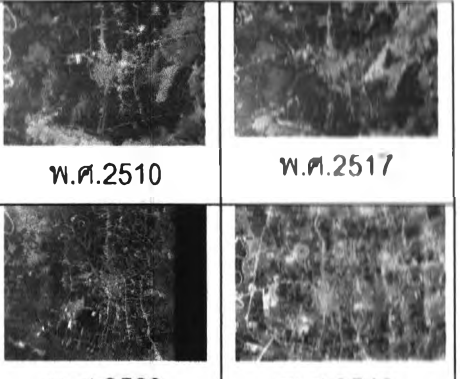

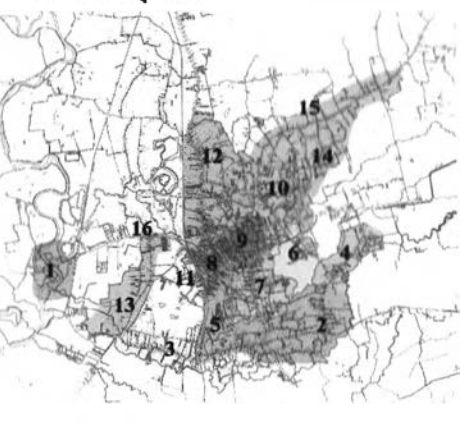

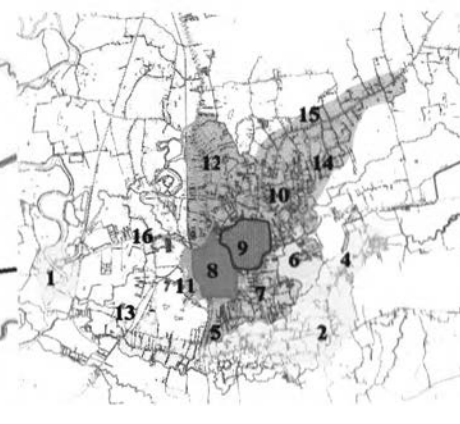
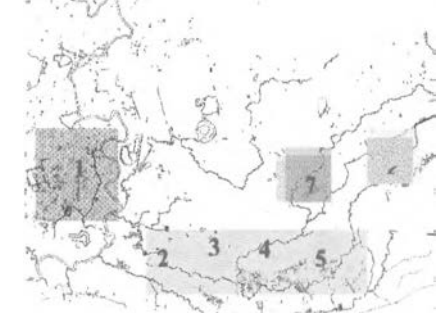

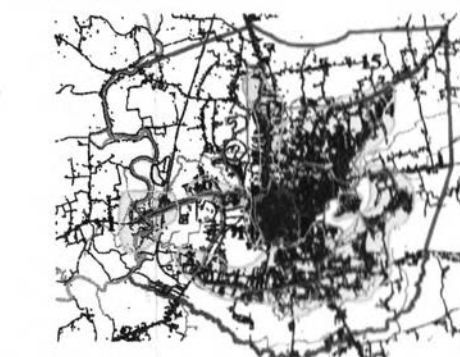
ตาราง 4.2.7 ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 -2548)ชุมชนขยายตัวเข้าหาถนนสายหลัก

ประเด็นภาพประกอบ	รายละเอียด
<p>สภาพพื้นที่</p> <p>แผนที่แสดงที่ตั้งของ อำเภอเมืองตรังในอดีต</p>	<p>จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการตัดถนนสายหลัก ผ่านเมืองสำคัญทางหลวงแผ่นดินสายหลักที่ตัดผ่านหัวเมืองหลัก เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการคมนาคมขนส่ง บทบาทการเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้า และเมืองผ่านลดบทบาทลง การขนส่งทางการค้าและบริการ ใช้เส้นทางถนนเป็นเส้นทางหลัก ส่งผลให้ชุมชนริมทางรถไฟ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการขนส่งสินค้า ลดบทบาทลงไปด้วย พื้นที่ศูนย์กลางหลักยังคงเป็นที่ราบย่านใจกลางเมือง และพื้นที่เกษตรกรรมรอบนอกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เป็นพื้นที่พักอาศัย กิจพาณิชย์กรรมในสวนพื้นที่ริมถนน</p>
<p>บทบาท</p> 	<p>ทางด้านเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับประเทศ ยุคนี้เป็นยุคที่เมืองตรังลดบทบาทจุดศูนย์กลางจากเดิมเป็นเมืองผ่านลงไปยังจังหวัดต่าง ๆ ทางตอนใต้ของภาคมีผลทำให้เศรษฐกิจที่เกิดจากการค้าขายลดลง การขนส่งทางรถไฟก็ลดปริมาณลง ใช้เส้นทางถนนแทน ผลผลิตทางการเกษตรกรรมที่มีในอดีต ยังคงมีการแลกเปลี่ยนขนส่งสินค้าจากโคจรอบชุมชนมายังตัวเมือง และส่งออกภายนอกประเทศในบางชนิด จำพวกผลิตภัณฑ์จากยางพารา - ระดับภูมิภาค สภาพการเป็นเมืองผ่าน จุดแวะพักเมืองท่าทางการค้าขาย ความสำคัญของการเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งของชุมชน ได้เสื่อมความสำคัญลง ทำให้ชุมชนเมืองตรังและบริเวณโดยรอบต้องพึ่งพาอาศัยตัวเอง มีเพียงการค้าและบริการในระดับชุมชนเท่านั้น - ระดับย่าน และชุมชน ในยุคนี้เส้นทางรถไฟลดบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจลง เนื่องจากมีการใช้เส้นทางถนนในการขนส่งสินค้าไปยังส่วนภูมิภาค การแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่ยังคงเกิดขึ้นบริเวณตลาดสดตลอดส่วนเป็นเพียงการแลกเปลี่ยนระดับชุมชน ของอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียงแทน
<p>การคมนาคม</p> 	<p>การคมนาคมในยุคนี้ มีการตัดถนนใหม่หลายสาย ทั้งภายนอกพื้นที่ ระหว่างอำเภอ และ ระหว่างจังหวัด เส้นทางถนน เป็นเส้นทางคมนาคมที่มีบทบาทมากต่อการพัฒนา และกิจกรรมที่เกิดขึ้นของเมืองตรัง เส้นทางน้ำในยุคก่อตั้งเมือง ลดบทบาทลงเป็นอย่างมาก เส้นทางคมนาคมทางน้ำใช้เพียงภายในหมู่บ้านใกล้ ๆ ส่วนเส้นทางรถไฟ ที่เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าระดับภูมิภาคในยุคต่อมา เมื่อมีการตัดถนน เริ่มมีการเปลี่ยนไปใช้เส้นทางถนนมากขึ้น เนื่องจากมีความสะดวก ค่ongsต่ำกว่าทางรถไฟ จึงลดบทบาทลง การคมนาคมหลัก ระหว่างอำเภอ ใช้เส้นทางถนนสายหลักที่ตัดผ่านตัวเมือง ไปยังอำเภอใกล้เคียง และไปยังส่วนกลางได้</p>

ประเด็นภาพประกอบ	รายละเอียด																
<p>การตั้งถิ่นฐาน</p> <p>พ.ศ.2510 พ.ศ.2517</p> <p>พ.ศ.2532 พ.ศ.2542</p>	<p>ศูนย์กลางเมือง ยังคงมีกิจกรรมทางการค้าที่รองรับชุมชนรอบข้าง ยังคงมีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้อย่างหนาแน่นแผ่ขยายไปตามเส้นทางถนนสายหลัก ที่เชื่อมต่อระหว่างเมือง เนื่องจากการเป็นเทศบาลเมือง ทำให้ผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น ลึกทั้งมีงาน และกิจกรรมบริเวณศูนย์กลางเมือง เป็นแรงดึงดูดให้มีการตั้งถิ่นฐานย่านใจกลางเมือง</p>																
<p>การก่อเกิดชุมชน</p> 	<p>เกิดชุมชนขยายเพิ่มจากชุมชนเดิม</p> <table border="0"> <tr> <td>1 ชุมชนท่าจีน</td> <td>2 ชุมชนโคกหล่อ</td> </tr> <tr> <td>3 ชุมชนบางรัก</td> <td>4 ชุมชนควนขัน</td> </tr> <tr> <td>5 ชุมชนวังดอ</td> <td>6 ชุมชนควนขนุน</td> </tr> <tr> <td>7 ชุมชนบ้านนาพรุ</td> <td>8 ชุมชนตลาด</td> </tr> <tr> <td>9 ชุมชนสวนราชการ</td> <td>10 ชุมชนควนหาญ</td> </tr> <tr> <td>11 ชุมชนหนองยวน</td> <td>12 ชุมชนถนนห้วยยอด</td> </tr> <tr> <td>13 ชุมชนหนองปรือ</td> <td>14 ชุมชนกะพังสุรินทร์</td> </tr> <tr> <td>15 ชุมชนบ้านโพธิ์</td> <td>16 ชุมชนท่ากลาง</td> </tr> </table>	1 ชุมชนท่าจีน	2 ชุมชนโคกหล่อ	3 ชุมชนบางรัก	4 ชุมชนควนขัน	5 ชุมชนวังดอ	6 ชุมชนควนขนุน	7 ชุมชนบ้านนาพรุ	8 ชุมชนตลาด	9 ชุมชนสวนราชการ	10 ชุมชนควนหาญ	11 ชุมชนหนองยวน	12 ชุมชนถนนห้วยยอด	13 ชุมชนหนองปรือ	14 ชุมชนกะพังสุรินทร์	15 ชุมชนบ้านโพธิ์	16 ชุมชนท่ากลาง
1 ชุมชนท่าจีน	2 ชุมชนโคกหล่อ																
3 ชุมชนบางรัก	4 ชุมชนควนขัน																
5 ชุมชนวังดอ	6 ชุมชนควนขนุน																
7 ชุมชนบ้านนาพรุ	8 ชุมชนตลาด																
9 ชุมชนสวนราชการ	10 ชุมชนควนหาญ																
11 ชุมชนหนองยวน	12 ชุมชนถนนห้วยยอด																
13 ชุมชนหนองปรือ	14 ชุมชนกะพังสุรินทร์																
15 ชุมชนบ้านโพธิ์	16 ชุมชนท่ากลาง																
<p>การก่อเกิดย่าน</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ย่านชุมชนเก่าริมทางรถไฟ ย่านตลาดศูนย์กลางเมือง ย่านราชการ ย่านการค้าริมถนนห้วยยอด 																
<p>การใช้ที่ดิน</p> 	<p>การใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินในการประกอบกิจกรรมทางการค้าในบริเวณหน้าสถานีรถไฟ และตลาดเทศบาลเก่า ในรูปแบบเดิมเป็นลักษณะ แผ่ขยายจากจุดศูนย์กลางเมือง ออกไป โดยเป็นย่านศูนย์กลางเมืองเก่า เส้นทางคมนาคมสายหลักมีการประกอบอาชีพทางการค้าและบริการโดยมีการประกอบการพักอาศัยถึงพาณิชย์ยกรรม รวมถึงเป็นศูนย์กลางทางการปกครอง โดยรอบศูนย์กลางเมืองยังเป็นการพักอาศัย</p>																

<p>ลักษณะสถาปัตยกรรม</p> 	<p>ย่านตลาดยังเป็นอาคารพาณิชย์แบบชิโน-โปรตุกีส ผสมกับอาคารสมัยใหม่เพื่อการค้าขาย</p> <p>อาคารบ้านเรือนในนี้ จะใช้วัสดุในท้องถิ่นมีการผสมผสานกับรูปแบบไทยผสมจีน ร่วมสมัย โดยอาคารบ้านเรือนที่หักอาศัยจะเป็นอาคารไม้ได้ถุนสูง ในแบบบ้านสวนบริเวณชานเมือง ส่วนตัวเมืองริมถนนจะเป็นอาคารพาณิชย์เป็นส่วนใหญ่</p> <p>มีการสร้างหมู่บ้านจ๊กสรรคิในบางพื้นที่</p>
<p>บทบาทของชุมชน</p>	<p>บทบาทของชุมชน</p> <p>ในย่านกลางเมืองเป็นการค้าและบริการ ในระดับชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองศูนย์กลางการปกครอง และการศึกษา ประชากรบางส่วนของชุมชนมีอาชีพรับราชการ ริมเส้นทางถนนสายหลักเป็นชุมชนบริการ การเกษตรกรรมยังคงมีในบริเวณชานเมือง แต่ก็เหลือจำนวนน้อย เปลี่ยนเป็นชุมชนเมืองไปหมด</p>
<p>ลักษณะทางสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรม</p> 	<p>ความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม ในวัฒนธรรมทั่วไปของชาวพื้นเมือง ชาวตริงปฏิบัติตามครรลองของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ส่วนใหญ่ตามวัฒนธรรมของ พุทธศาสนา ประเพณีกินเจ</p> <p>งานเฉลิมพระชนมพรรษาและงานฉลองรัฐธรรมนูญ</p> <p>หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้มีการนำรัฐธรรมนูญฉบับจำลองมาจังหวัดตริง จัดให้มีการเฉลิมฉลอง เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน โดยถือเอาวันที่ 10 ธันวาคมเป็นวันกลางของงาน เป็นงานประจำปีที่มีเอกลักษณ์ของเมืองตริง นำเอารัฐธรรมนูญมาเป็นชื่องาน</p> <p>ในด้านหนึ่ง "งานเฉลิม" เป็นกระบวนการของกิจกรรมสาธารณะที่สามารถระดมชาวตริงทุกเพศทุกวัย ทุกพื้นที่ ทุกหมู่เหล่า ทุกองค์กร ให้เข้ามามีส่วนร่วมสร้างสรรค์และแสดงตัวตนขึ้นมาในงานอย่างแตกต่างหลากหลาย พร้อมหน้าและมีชีวิตชีวา ไม่แปลกปลอมหรือถูกบังคับกะเกณฑ์</p>

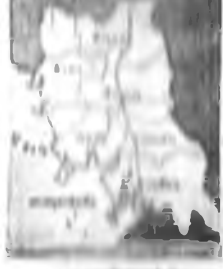

ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด	ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด	ภาพประกอบ	รายละเอียด
ลักษณะสถาปัตยกรรม		อาคารบ้านเรือนในยุคแรกนี้ จะใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็น ทำให้อาคารบ้านเรือนมีการผสมผสานกับรูปแบบไทยผสมจีน โดยอาคารบ้านเรือนจะเป็นอาคารไม้ได้ดูสูง เป็นลักษณะบ้านไทยได้ดูสูง ในแบบบ้านสวน	ลักษณะสถาปัตยกรรม	 	อาคารบ้านเรือนในยุคแรกนี้ จะใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็น ทำให้อาคารบ้านเรือนมีการผสมผสานกับรูปแบบไทยผสมจีน โดยอาคารบ้านเรือนจะเป็นอาคารไม้ได้ดูสูง เป็นลักษณะบ้านไทยได้ดูสูง ในแบบบ้านสวนบริเวณชานเมือง ย่านตลาดเป็นอาคารพาณิชย์แบบชิโน-โปรตุกีส ผสมกับอาคารไม้แบบไทยเพื่อการค้าขาย	ลักษณะสถาปัตยกรรม	ย่านตลาดยังเป็นอาคารพาณิชย์แบบชิโน-โปรตุกีส ผสมกับอาคารสมัยใหม่เพื่อการค้าขาย อาคารบ้านเรือนในนี้ จะใช้วัสดุในท้องถิ่นมีการผสมผสานกับรูปแบบไทยผสมจีน ร่วมสมัย โดยอาคารบ้านเรือนที่พักอาศัยจะเป็นอาคารไม้ได้ดูสูง ในแบบบ้านสวนบริเวณชานเมือง ส่วนตัวเมืองริมถนนจะเป็นอาคารพาณิชย์เป็นส่วนใหญ่ มีการสร้างหมู่บ้านจักรวรรค์ในบางพื้นที่
บทบาทของชุมชน		บทบาทของการเป็นชุมชนท่าเรือรับส่งสินค้าทางการเกษตร เป็นบทบาทหลักที่ทำให้เกิดชุมชน คือ มีการนำผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ มาขายที่ตลาดโดยจะมีทั้งที่ทำเรือกันตั้งเพื่อส่งขายตามภูมิภาค โดยจุดแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน คือ ท่าจีน ทำให้บทบาทชุมชนเป็นท่าเรือขนถ่ายสินค้า ส่วนบทบาทด้านที่ 2 คือ ชุมชนเกษตรดั้งเดิม คือ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานก็มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ใกล้ๆ กับที่พักอาศัย	บทบาทของชุมชน		บทบาทของการเป็นชุมชนค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตร เป็นบทบาทหลักที่ทำให้เกิดชุมชน คือ มีการนำผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ มาขายที่ตลาดโดยจะมารถไฟฟ้าลำเลียงสินค้าไปสู่ภูมิภาค โดยจุดแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน คือ ตลาดกลางเมือง ส่วนบทบาทด้านที่ 2 คือ ชุมชนเกษตรดั้งเดิม คือ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานก็มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ใกล้ๆ กับที่พักอาศัย	บทบาทของชุมชน	บทบาทของชุมชน ในย่านกลางเมืองเป็นการค้าและบริการ ในระดับชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมือง ศูนย์กลางการปกครอง และการศึกษา ประชากรบางส่วนของชุมชนมีอาชีพรับราชการ ริมเส้นทางถนนสายหลักเป็นชุมชนบริการ การเกษตรกรรมยังคงมีในบริเวณชานเมือง แต่ก็เหลือจำนวนน้อย เปลี่ยนเป็นชุมชนเมืองไปหมด
ลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม	 	ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากการค้าขายเป็นชุมชนริมคลอง ชุมชนเล็กๆรวมกันคนไทย โดยในบางชุมชนเช่น ชุมชนท่าจีน เนื่องจากมีชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากจนมีขนาดของชุมชนใหญ่ขึ้นจนตั้งชื่อว่าชุมชนท่าจีน เกิดมีศูนย์กลางของชุมชน มีการตั้งวัดและศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจและการศึกษา มีศาลเจ้าจีนที่เป็นที่สักการะและประกอบพิธี ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นไปด้วยความใกล้ชิดฉันท์เครือญาติ เนื่องจากมีชุมชนเล็กๆ อยู่กันเพียงไม่กี่ครัวเรือนและส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่อพยพตามกันมา	ลักษณะทางสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรม		ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากการค้าขายเป็นชุมชนการค้า มีการตั้งศาลเจ้า และสมาคมในหลายพื้นที่ รวมกันคนไทย เกิดมีศูนย์กลางของชุมชนตลาด มีการตั้งวัดและศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจและการศึกษา มีศาลเจ้าจีนที่เป็นที่สักการะและประกอบพิธี ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชานเมืองยังคงเป็นไปด้วยความใกล้ชิดฉันท์เครือญาติ เนื่องจากมีชุมชนเล็กๆ อยู่กันเพียงไม่กี่ครัวเรือนและส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่อพยพตามกันมา ในส่วนย่านการค้ากลางเมืองเป็นแบบการค้าคือมีการเข้ามาใช้แรงงาน มีการย้ายครัวของคนจากชุมชนอื่นๆ ที่เข้ามาทำการค้า	ลักษณะทางสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรม	ความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม ในวัฒนธรรมทั่วไปของชาวพื้นเมือง ชาวตังปฏิบัติตามครรลองของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ส่วนใหญ่ตามวัฒนธรรมของ พุทธศาสนา ประเพณีกินเจ งานเฉลิมพระชนมพรรษาและงานฉลองรัฐธรรมนูญ หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการนำรัฐธรรมนูญฉบับจำลองมาจังหวัดตรัง จัดให้มีการเฉลิมฉลอง เป็นเวลา ๓ วัน ๓ คืน โดยถือเอาวันที่ ๑๐ ธันวาคมเป็นวันกลางของงาน เป็นงานประจำปีที่มีเอกลักษณ์ของเมืองตรัง นำเอารัฐธรรมนูญมาเป็นชื่องาน ในค่านิยม "งานเฉลิม" เป็นกระบวนการของกิจกรรมสาธารณะที่สามารถระดมชาวตรังทุกเพศทุกวัย ทุกพื้นที่ ทุกหมู่เหล่า ทุกองค์กร ให้เข้ามามีส่วนร่วมสร้างสรรค์และแสดงตัวตนขึ้นมาในงานอย่างแตกต่างหลากหลาย พร้อมหน้าและมีชีวิตชีวา ไม่แปลกปลอมหรือถูกบังคับกะเกณฑ์

ประเด็น	รายละเอียด	ประเด็น	รายละเอียด	ประเด็นภาพประกอบ	รายละเอียด																								
<p>การตั้งถิ่นฐาน</p> 	<p>มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ตรงในฝั่งที่มีการทับถมของดินตะกอนแม่น้ำ ลำคลองต่างๆ คลองทำจีนเป็นชุมชนแม่น้ำตรง ชุมชนคลองน้ำเจ็ด คลองปอน คลองห้วยยาว โดยเกาะกลุ่มเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ตามริมแม่น้ำ ในยุคนี้มีชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนแล้วในพื้นที่คือ ชุมชนท่าจีน ชุมชนบางรัก ชุมชนท่ากลาง ชุมชนบ้านนาพรุ ชุมชนโคกหล่อ ชุมชนควนขัน ชุมชนควนขนุน</p>	<p>การตั้งถิ่นฐาน</p> 	<p>มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมทางรถไฟ และบริเวณตลาดกลางเกิดจากการค้าและบริการทางหนาแน่น จนเกิดชุมชนเกิด การตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมของตน</p>	<p>การตั้งถิ่นฐาน</p> <p>พ.ศ.2510 พ.ศ.2517 พ.ศ.2532 พ.ศ.2542</p>	<p>ศูนย์กลางเมือง ยังคงมีกิจกรรมทางการค้าที่ของจับชุมชนรอบข้าง ยังคงมีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้อย่างหนาแน่น แม้ขยายไปตามเส้นทางถนนสายหลัก ที่เชื่อมต่อระหว่างเมือง เนื่องจากการเป็นเทศบาลเมือง ทำให้ผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองได้จับความสะดวกสบายมากขึ้น อีกทั้งมีงาน และกิจกรรมบริเวณศูนย์กลางเมืองเป็นแรงดึงดูดให้มีการตั้งถิ่นฐานย่านใจกลางเมือง</p>																								
<p>การก่อเกิดชุมชน</p> 	<p>ชุมชนพื้นที่ตำบลทับเที่ยงที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมแล้วบริเวณแม่น้ำลำคลองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคลองท่าจีนเป็นชุมชนแม่น้ำตรง ชุมชนคลองน้ำเจ็ด คลองปอน คลองห้วยยาว โดยเกาะกลุ่มเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ตามริมแม่น้ำทางด้านทิศใต้ ในยุคนี้มีชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนแล้วในพื้นที่คือ</p> <table border="0"> <tr> <td>1 ชุมชนท่าจีน</td> <td>5 ชุมชนโคกหล่อ</td> </tr> <tr> <td>2 ชุมชนบางรัก</td> <td>6 ชุมชนควนขัน</td> </tr> <tr> <td>3 ชุมชนวังตอ</td> <td>7 ชุมชนควนขนุน</td> </tr> <tr> <td>4 ชุมชนบ้านนาพรุ</td> <td>คลองน้ำเจ็ด</td> </tr> </table>	1 ชุมชนท่าจีน	5 ชุมชนโคกหล่อ	2 ชุมชนบางรัก	6 ชุมชนควนขัน	3 ชุมชนวังตอ	7 ชุมชนควนขนุน	4 ชุมชนบ้านนาพรุ	คลองน้ำเจ็ด	<p>การก่อเกิดชุมชน</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ■ เกิดชุมชนริมทางรถไฟ (หนองขวน) ■ ชุมชนตลาด ■ ชุมชนส่วนราชการ ■ ชุมชนควนหาญ 	<p>การก่อเกิดชุมชน</p> 	<p>เกิดชุมชนขยายเพิ่มจากชุมชนเดิม</p> <table border="0"> <tr> <td>1 ชุมชนท่าจีน</td> <td>2 ชุมชนโคกหล่อ</td> </tr> <tr> <td>3 ชุมชนบางรัก</td> <td>4 ชุมชนควนขัน</td> </tr> <tr> <td>5 ชุมชนวังตอ</td> <td>6 ชุมชนควนขนุน</td> </tr> <tr> <td>7 ชุมชนบ้านนาพรุ</td> <td>8 ชุมชนตลาด</td> </tr> <tr> <td>9 ชุมชนส่วนราชการ</td> <td>10 ชุมชนควนหาญ</td> </tr> <tr> <td>11 ชุมชนหนองขวน</td> <td>12 ชุมชนถนนห้วยยอด</td> </tr> <tr> <td>13 ชุมชนหนองปรือ</td> <td>14 ชุมชนกะพังสุรินทร์</td> </tr> <tr> <td>15 ชุมชนบ้านโพธิ์</td> <td>16 ชุมชนท่ากลาง</td> </tr> </table>	1 ชุมชนท่าจีน	2 ชุมชนโคกหล่อ	3 ชุมชนบางรัก	4 ชุมชนควนขัน	5 ชุมชนวังตอ	6 ชุมชนควนขนุน	7 ชุมชนบ้านนาพรุ	8 ชุมชนตลาด	9 ชุมชนส่วนราชการ	10 ชุมชนควนหาญ	11 ชุมชนหนองขวน	12 ชุมชนถนนห้วยยอด	13 ชุมชนหนองปรือ	14 ชุมชนกะพังสุรินทร์	15 ชุมชนบ้านโพธิ์	16 ชุมชนท่ากลาง
1 ชุมชนท่าจีน	5 ชุมชนโคกหล่อ																												
2 ชุมชนบางรัก	6 ชุมชนควนขัน																												
3 ชุมชนวังตอ	7 ชุมชนควนขนุน																												
4 ชุมชนบ้านนาพรุ	คลองน้ำเจ็ด																												
1 ชุมชนท่าจีน	2 ชุมชนโคกหล่อ																												
3 ชุมชนบางรัก	4 ชุมชนควนขัน																												
5 ชุมชนวังตอ	6 ชุมชนควนขนุน																												
7 ชุมชนบ้านนาพรุ	8 ชุมชนตลาด																												
9 ชุมชนส่วนราชการ	10 ชุมชนควนหาญ																												
11 ชุมชนหนองขวน	12 ชุมชนถนนห้วยยอด																												
13 ชุมชนหนองปรือ	14 ชุมชนกะพังสุรินทร์																												
15 ชุมชนบ้านโพธิ์	16 ชุมชนท่ากลาง																												
<p>การก่อเกิดย่าน</p> 	<p>ชุมชนที่เป็นที่รู้จักและมีกิจกรรมที่โดดเด่น มีการกล่าวถึงชุมชนท่าจีนในด้านของย่านการค้าท่าเรือ คือกิจกรรมที่เกิดขึ้นของชุมชนท่าจีนคือเป็นท่าเรือที่ใช้ในการขนถ่ายสินค้าจากภายในชุมชน ไปยังท่าเรือกันตั้งที่เป็นท่าเรือระดับภูมิภาค</p> <p>ส่วนย่านพักอาศัย เป็นบริเวณริมคลองน้ำเจ็ดที่มีการตั้งอาคารพักอาศัยบริเวณสวน เป็นลักษณะบ้านสวน</p> <p>ส่วนด้านการปกครองในส่วนของย่านราชการ ในยุคนี้ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากยังมีกันตั้งเป็นเมืองหลักอยู่</p>	<p>การก่อเกิดย่าน</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ย่านริมทางรถไฟ ■ ย่านตลาดศูนย์กลางเมือง ■ ย่านราชการ 	<p>การก่อเกิดย่าน</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ย่านชุมชนเก่าริมทางรถไฟ ■ ย่านตลาดศูนย์กลางเมือง ■ ย่านราชการ ■ ย่านการค้าริมถนนห้วยยอด 																								
<p>การใช้ที่ดิน</p> 	<p>มีการปลูกอาคารบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำ บางส่วนมีการเปลี่ยนพื้นที่ป่าริมน้ำเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการเพาะปลูก เป็นการปลูกบ้านในพื้นที่สวน ตามแนวลำน้ำ ส่วนพื้นที่อื่นๆ ที่ไม่ได้มีชุมชนแม่น้ำยังเป็นป่าสมบูรณ์ที่ยังไม่มีการเข้าไปใช้พื้นที่</p> <p>ย่านท่าจีนมีการใช้ที่ดินในลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าส่วนการศึกษาใช้พื้นที่วัดในการให้การศึกษา</p>	<p>การใช้ที่ดิน</p> 	<p>มีการปลูกอาคารพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรมย่านกลาง เกิดด้านการค้าและบริการ ริมถนนสายหลักและทางรถไฟ มีศูนย์กลางการปกครองส่วนราชการบริเวณย่านราชการ รอบเกิดใช้เป็นที่ประกอบการเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และพักอาศัย ชุมชนดั้งเดิมหนาแน่นขึ้น ยังคงเป็นการพักอาศัย</p>	<p>การใช้ที่ดิน</p> 	<p>การใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินในการประกอบกิจกรรมทางการค้าในบริเวณหน้าสถานีรถไฟ และตลาดเทศบาลเก่า ในรูปแบบเดิม เป็นลักษณะแผ่ขยายจากจุดศูนย์กลางเมือง ออกไป โดยเป็นย่านศูนย์กลางเมืองเก่า เส้นทางคมนาคมสายหลักมีการประกอบอาชีพทางการค้าและบริการโดยมีการประกอบการพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม รวมถึงเป็นศูนย์กลางทางการปกครอง โดยรอบศูนย์กลางเมืองยังเป็นการพักอาศัย</p>																								

ตารางสรุป ยุคที่ 1 ชุมชนทับเที่ยงก่อนก่อตั้งเมือง - ตั้งเมือง (พ.ศ. 2436-พ.ศ. 2458)

ตารางสรุป ยุคที่ 2 ยุคเปิดเมือง ที่เส้นทางรถไฟเปิดชุมชนสู่ภายนอก (พ.ศ. 2469-พ.ศ. 2504)

ตารางสรุป ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองตามแผนพัฒนาฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 -2548) ชุมชนขยายตัวเข้าหาถนนสายหลัก

ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด	ประเด็น	ภาพประกอบ	รายละเอียด	ประเด็นภาพประกอบ	รายละเอียด	
สภาพพื้นที่	 แผนที่แสดงที่ตั้งของ อำเภอกันตังในอดีต	<p>การเลือกพื้นที่ตั้งชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยทางด้านยุทธศาสตร์ เป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานพักอาศัย เพื่อรองรับการค้าขาย กับท่าเรือ และได้พัฒนาระบบคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองกันตังกับทับเที่ยง - ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ในบริเวณที่ตั้งชุมชนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ และพื้นดินเป็นดินตะกอนน้ำและลอกลูกฟูก มีเส้นทางน้ำ เป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ 	สภาพพื้นที่	 แผนที่แสดงที่ตั้งของ ท่าเรือเปิดเมืองในอดีต	<p>ยุค ได้เสด็จประพาสเปิดนครที่กันตังในปี 2468 เมืองกันตังไม่ปลอดภัย เป็นที่ตมมักเกิดโรคระบาดและยากแก่การขยายเมือง ทรงเห็นว่า ทับเที่ยง ที่อยู่ในเขต บางรักเดิม มีสภาพเอื้ออำนวยเหมาะสมที่จะตั้งเมือง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองจากตำบลกันตังไปตั้งที่ตำบลทับเที่ยง</p> <p>ในบริเวณที่ตั้งชุมชนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ มีเส้นทางน้ำ และการคมนาคมทางบกคือ ทางรถไฟ เป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ</p>	สภาพพื้นที่	<p>จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการตัดถนนตามหลักแบบเปิดเสรีตามหลวงแผ่นดินสายหลักที่ตัดผ่านหน้าเมืองหลัก เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการคมนาคมขนส่งแบบหลายรูปแบบ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการค้า และเมืองผ่านลคแบบหลาย การขนส่งทางการค้าและบริการ ใช้เส้นทางถนนเปิดเสรีตามหลัก ส่งผลให้ชุมชนบริเวณทางรถไฟ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นการค้า คมนาคมทางไปด้วย</p> <p>พื้นที่ศูนย์กลางหลักยังคงเป็นพื้นที่ราบย่านใจกลางเมืองเก่า และพื้นที่เกษตรกรรมรอบนอกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เป็นพื้นที่พักอาศัยทั้งพาณิชย์กรรมในส่วนพื้นที่ริมถนน</p>	
บทบาท		<p>ทางด้านเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับประเทศ เมืองตรังมีสินค้าเป็นสินค้าส่งออกหลักนอกเหนือจากสินค้าทางเกษตรกรรมมีปริมาณการขนส่งสินค้ามีมูลค่าเป็นอันดับ 2 รองจากท่าเรือคลองเตย ในการขนส่งแร่และสินค้าการเกษตร (ยางพาราและพริกไทย) เป็นสินค้าส่งออกไปยังตลาดโลก - ระดับภูมิภาค มีการแลกเปลี่ยน รวบรวมสินค้าจากมาจากชุมชนที่รายรอบจังหวัดใกล้เคียง โดยมีทับเที่ยงทำหน้าที่เป็นตลาดแลกเปลี่ยนสินค้า มักเป็นผลผลิตทางการเกษตรรวมทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค - ระดับย่าน และชุมชน ในยุคนี้ชุมชนท่าจีนมาบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในระดับชุมชน แลกเปลี่ยนสินค้าการเกษตรกับสินค้าเกษตรกรรมของชุมชนดั้งเดิม เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจจนเป็นย่านศูนย์กลางทางการค้าในยุคนี้ 	บทบาท	 	<p>ทางด้านเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับประเทศ เมืองตรังมีสินค้าเป็นสินค้าส่งออกหลักสินค้าทางเกษตรกรรมและสินค้าการเกษตร (ยางพาราและพริกไทย) เป็นสินค้าส่งออกไปยังตลาดโลก - ระดับภูมิภาค มีการพัฒนาระบบคมนาคมที่ครบวงจรตัดถนนเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองเชื่อมระหว่างท่าเรือและจังหวัดใกล้เคียง มีสะพานท่าเทียบเรือ มีบทบาทเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าหลักที่มาจากทางเกษตรกรรมในพื้นที่ จังหวัดใกล้เคียง ส่งออกไปยังส่วนกลาง และภูมิภาค - ระดับย่าน และชุมชน ในยุคนี้ชุมชนท่าจีนบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจลง เนื่องจากมีการใช้เส้นทางรถไฟเป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าไปยังส่วนภูมิภาค การแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่เกิดขึ้นบริเวณสถานีรถไฟแทน เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จนเป็นย่านศูนย์กลางทางการค้าขนาดใหญ่อย่างหนาแน่น บริเวณหน้าสถานีรถไฟในยุคนั้นบทบาททางด้านการศึกษา - เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาในระดับชุมชนมีการก่อตั้งโรงเรียนตามวัด โรงเรียนสอนภาษาของเอกชน โรงเรียนเอกชน 	บทบาท		<p>ทางด้านเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับประเทศ ยุคนี้เป็นยุคที่เมืองตรังลดบทบาทจุดศูนย์กลาง ชุมชนเมืองมาเน้นเมืองมาเน้นไปยังจังหวัดต่าง ๆ ทะเลเปิดของภาคเปิดทำให้เศรษฐกิจที่เกิดจากการค้าขายลดลง การขนส่งทางรถไฟก็ลดปริมาณลงใช้เส้นทางถนนแทน ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมที่มีน้อยลง ยังคงมีการแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่อเอื้อต่อการขยายตัวของชุมชนมาซึ่งตัวเมืองและส่งออกนอกประเทศในบางชนิด อาทิผลไม้สดจากยางพารา - ระดับภูมิภาค สภาพการเป็นเมืองผ่าน จุดแวะพัก เมืองท่าทางการค้าขาย ความสำคัญของการเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งของชุมชน ได้เสื่อมความสำคัญลง ทำให้ชุมชนเมืองตรังและบริเวณโดยรอบต้องพึ่งพาอาศัยตัวเอง มีเพียงการค้าและบริการในระดับชุมชนเท่านั้น - ระดับย่าน และชุมชน ในยุคนี้เส้นทางรถไฟลดบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจลง เนื่องจากมีการใช้เส้นทางถนนในการขนส่งสินค้าไปยังส่วนภูมิภาค การแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่ยังคงเกิดขึ้นบริเวณตลาดแต่ลดสัดส่วนเป็นเพียงการแลกเปลี่ยนระดับชุมชน ของอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียงแทน
การคมนาคมในพื้นที่		มีการคมนาคมกับเมืองตรัง ในสมัยนั้นเมืองตรังกับ เมืองท่ากันตังใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมภายในชุมชนใช้ลำคลอง และเส้นทางเกวียนบนบก	การคมนาคม		<p>ในพื้นที่ การคมนาคมภายในพื้นที่ หากเป็นการเดินทางเข้าเมืองจากชุมชนโดยรอบหากมีการขนถ่ายสินค้าจำนวนมาก ก็ใช้เกวียน หากเป็นการเดินทางภายในระยะใกล้ ไม่มีการขนถ่ายสิ่งของ ก็ใช้การเดินเท้า และมีการให้บริการของสามล้อถีบ และจักรยานโดยมีเส้นทางสายหลักได้แก่ถนนราชดำเนิน ถนนพระราม 6</p> <p>จากภายนอก ใช้เส้นทางรถไฟเป็นเส้นทางสายหลักใช้ในการเดินทางไปสู่ส่วนกลาง และระหว่างประเทศคือ มาเลเซีย มีถนนระหว่างจังหวัดคือถนนสายกันตัง สายห้วยยอด สายพัทลุง และทางเครื่องบินในระดับระหว่างประเทศ ส่วนทางน้ำลดบทบาทลงอย่างมากยังคงมีเพียงส่วนน้อยระหว่างชุมชนริมน้ำเล็ก ๆ</p>	การคมนาคม		การคมนาคมในยุคนี มีการตัดถนนใหม่หลายสาย ทั้งภายนอกพื้นที่ ระหว่างอำเภอ และ ระหว่างจังหวัด เส้นทางถนน เป็นเส้นทางการคมนาคมที่มีบทบาทมากที่สุด การพัฒนา และกิจกรรมที่เกิดขึ้นของเมืองตรัง เส้นทางน้ำในยุคก่อตั้งเมือง ลดบทบาทลงเป็นอย่างมาก เส้นทางคมนาคมทางน้ำใช้เพียงภายในหมู่บ้านใกล้ ๆ ส่วนเส้นทางรถไฟ ที่เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าระดับภูมิภาคในยุคต่อมา เมื่อมีการตัดถนน เริ่มมีการเปลี่ยนไปใช้เส้นทางถนนมากขึ้น เนื่องจากมีความสะดวก คล่องตัวกว่าทางรถไฟ จึงลดบทบาทลง การคมนาคมหลัก ระหว่างอำเภอ ใช้เส้นทางถนนสายหลักที่ตัดผ่านตัวเมือง ไปยังอำเภอใกล้เคียง และไปยังส่วนกลางได้